

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA

Sarrera

Arlo honek darabilen ingurune kontzeptuak, giza existentziaren testuingurua osatzen duten fenomeno multzoa ez ezik, gizakiek fenomeno-multzo horrekin duten harremana ere adierazten du; horregatik, inguruneak izaera dinamikoa, aldakorra eta burutugabea du. Ikuspegi horretatik, ingurunea, neurri handi batean, gizakiak eraikia da. Ingurunea pertsonen inguruan ageri diren hainbat elementu, gertakari eta faktoreren multzoa da, eta, han, aldi berean, gizakion bizitzak eta jarduerak esanahia lortzen dute. Bestalde, bizitzeko aukera ematen digun hori da ingurunea, gure existentzia baldintzatzen duen hori; izan ere, guztiontzako etorkizun iraunkorra bermatu nahi badugu, ezin ditugu haren zenbait muga gainditu. Haurrek ondoen ezagut dezaketen hori da ingurunea, haien sentimen-esperientziaren emaitza delako, ezaguna zaielako eta denboran edo espazioan gertukoa dutelako; baina informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiltzeak gertutasun hori gero eta gehiago askatu du distantzia fisikoaren mendekotasunetik.

Ingurunea globala da eta ez da hurbileko inguruarekin nahasi behar; azken horrek, lehenengoaren parte izanda ere, esanahi murriztagoa du. Hurbileko ingurua pertsonari dagokion kontzeptua da; hurbilekotzat sumatzen eta sentitzen den ingurunea da. Pertsona hazi eta garatzen den neurrian, haren pertzepzio- eta jardute-ahalmena handitu egiten da gero eta zabalagoak diren eremuetan, eta, horregatik, hurbileko inguruaren kontzeptua hedatu egiten da denboran eta espazioan.

Arlo honetako curriculumak honako alderdi hauei jarri behar die arreta: ikasleen garapen ebolutibo fisikoari, sentsorialari eta psikikoari, sei eta hamabi urte bitarteko haurren pentsamolde zehatzari, haien inguruko elementuekin harreman afektiboak sortzeko interes eta ahalmen zabalari; baita etaparen amaieran pentsamendu abstraktuarekin hasteko beharri ere. Curriculumaren marko honetan, ingurunea ezagutza-objektu izateaz gain, elementu motibatzailea, jardute-esparrua eta ikaskuntzarako baliabide indartzaile eta integratzailea ere bada.

Natura, Gizarte eta Kultura Ingurunearen jakintza-arloak ezagutzaren hainbat esparru hartzen du barnean; ezagutza-esparru horien koherentzia errespetatzen du eta haien ikaskuntza-prozesu espezifikoean jartzen du arreta; halaber, helburu bakar batera bideratzen ditu ezagutza horiek: giza ingurumena osatzen duten alderdi eta dimentsio multzoa hobeto ulertzen eta azaltzen laguntzera, alegia. Horregatik, alor horretako curriculumaren izaera diziplinartekoa da nabarmen; ikaskuntzek elkarri lagundu diezaiotela lortu nahi duten loturak ezartzen ditu, eta ikaskuntza adierazgarriaren alde egiten du.

Curriculumaren antolamenduak gizabanako/gizarte, ingurune fisiko/gizarte-ingurune, natura biziduna/bizigabea eta natura/kultura dikotomien harremanen planteamendu integratu eta egokitua bilatzen du, bai espazioan eta bai denboran; eta modu formalean eta ez-formalean lortutako esperientzia eta ezagutza dira planteamendu horren abiapuntu. Esperientzia ez-formalei dagokienez, gogoan izatekoa da eskolako eta eskolatik kanpoko esperientziek berebiziko garrantzia dutela norbanakoak ingurunea ulertzeko eran.

Horregatik, arlo honetan, bereziki aztertu behar da haurrek, egunero, bai teknologiazko zein ikus-entzunezko baliabideen eskutik, bai eta bestelako gizarte eragileetatik ere jasotzen duten informazioak zer-nolako garrantzia duen. Labur esanda, gizarteak eskatzen dituen helburuak betetzeko, eskolak guzti-guztien ekarpenak eta lankidetzak behar ditu.

Edukiak hautatzean, ingurunea hartuko dugu abiaburu, baina ez elementu itxi eta mugatzailetzat hartuta, baizik eta elementu motibatzailetzat; ez helburutzat, baizik eta naturaren, gizartearen eta kulturaren jakintza-arloari dagozkion ikaskuntza adierazgarriak eraikitzeke tresnatzat. Proposatzen ditugun ikaskuntza horiek, adierazgarriak izan daitezten, bizitako esperientzia-ezagutzarekin hasi ohi dira, eta, gutxika, ezagutza-zirkuluak zabalduz doaz harik eta natura-, gizarte- eta kultura-errealitatearen alderdi gero eta zabalagoak, konplexuagoak eta denboran zein espazioan urrunagokoak barnean hartu arte. Ezagutza hori gero eta objektiboagoa eta arrazionalagoa izango da eta gero eta gizarte-taldeko kide gehiagok partekatuko dute.

Edukiak hautatzeko, hortaz, hainbat irizpide du kontuan. Hasteko, Lehen Hezkuntzaren helburu orokorrak lortzeko eta oinarriko gaitasunak garatzeko lagungarriak diren edukiei eman zaie lehentasuna. Hortaz, honako alderdi hauek, besteak beste, garrantzi berezia izan dute: autonomia pertsonala eta parte-hartze soziala garatzea; ingurunea interpretatzeko eta hartan era aktibo, kritiko eta independentean esku hartzeko ahalmena; ikertzeko, miatzeko eta eguneroko esperientziarekin lotutako arazoei irtenbidea bilatzeko ahalmenak garatzea; edo garapen pertsonala orekatua eta solidarioa izan dadin beharrezkoak diren jarrera eta balioak bereganatzea.

Bigarrenik, munduari buruzko informazio askotarikoa sortzeaz gain, jakintza-arlo honek informazio horiek ulertzeko eta interpretatzeko gai izateko tresnak eman nahi dizkie haurrei. Alorreko curriculumak galderak egitera eta horientzako erantzun baliagarriak topatzera bultzatzen ditu adin horretako haurrak, betiere, erantzun horiek eguneratutako irizpide zientifikoekin koherenteak izan behar dutela ahaztu gabe, oinarri zientifiko eskasa izan arren esperientzia-pisu handia duten alde aurreko ikusmoldeak gaindituz, eta, beraz, ezagutza zientifikoa eraikitzeke eran trebatuz.

Kontzeptuak, prozedurak eta jarrerak orekatuta agertzen dira eta elkarrekiko erabateko loturaz aurkezten dira; hortaz, horiek bereganatzeko beharrezkoak diren prozedurekin eta haietatik eratorzen diren jarrerekin uztartuta agertu ohi dira kontzeptuak. Arlo zehatz honi dagozkion ikaskuntza-prozedurak honako hauekin daude lotuta: behatzea, informazioa bilatzea, biltzea eta antolatzea, informazio hori landu eta komunikatzea, eta ikaskuntza-prozedurari buruz hausnartzea; eta horiek metodo zientifikoaren oinarri dira. Bestalde, jarrerak identitate pertsonalaren, gizarteratzearen, elkarbizitzaren, osasunaren eta ingurumenaren inguruan egituratzen dira.

Edukiak eduki multzotan antolatu dira, eta horiek alorra osatzen duten esparru nagusiak identifikatzeko bidea ematen dute. Antolaketa hori ez da ordena hierarkiko baten ondorio, ezta edukien trataera jakin baten ondorio ere, eta, beraz, ez da antolaketa didaktikorako proposamentzat hartu behar. Hala ere, ezin dugu ahaztu etapa horrek duen helburu nagusietakoa honako hau dela: beren hurbileko inguruarekin harremanean aritzeko gai diren eta, halaber, kontzientzia kritikoz jardungo duten pertsonak hezte, gero eta zabalagoak izango diren espazio-eremuetan aurrera egiteko. Horregatik, aurretik esandakoarekin bat eginez, eduki multzoak jarrerari buruzko edukiekin hasten dira.

1. eduki multzoa. Ingurunea eta hura iraunaraztea; hor, besteak beste, honako eduki hauek lantzen dira: espazioa hautematea eta irudikatzea, unibertsoa, klima eta haren eragina, ura eta hura nola ustiatzen den, eta gizakiak naturan eragiteko duen ahalmena eta horrek dakartzen ondorioak.

2. eduki multzoa. Izaki bizidunen aniztasuna: izaki bizidunak ezagutzea, errespetatzea eta aintzat hartzea.

3. eduki multzoa. Osasuna eta garapen pertsonala: norberaren gorputzaren ezagutzatik abiatuta, arrisku-jokabideak saihestu eta jokabide arduratsuak eta bizimodu osasuntsua izateko eta sendotzeko helburua duten ekimenak bultzatzeko ezagutzak, trebetasunak eta abileziak biltzen ditu eduki multzo honek.

4. eduki multzoa. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza: gizarteak nola funtzionatzen duen ulertarazteko helburua duten edukiak biltzen ditu; horretarako, hurbileko erakundeen

Beste alderdiak hurbileko harremanak gainditu eta auzora, udalerrira, Erkidegora, Estatura, Europako Batasunera eta abarrera luzatzen du begirada; horiek nola antolatzen diren, zer funtzio dituzten, herritarrek parte hartzeko mekanismoak zein diren... ulertzeko asmoz. Alde horretatik, curriculuma kontzeptuetatik haratago doa, abileziak eta trebetasunak ez ezik, bereziki, jarrerak eskuratzeko. Natura, Gizarte eta Kultura Ingurunearen ezagutzak, Herritartasunerako eta Giza Eskubideetarako Hezkuntzarekin batera, etorkizuneko herritarraren oinarriak finkatu nahi ditu, solidarioa, ikusnahia eta informatua, parte-hartzailea eta demokrata izango bada.

Gainera, jakintza-arlo hau lagungarri gertatzen da gure gizarte-errealitatea ulertzeko, eta ezin dugu ahaztu hori gizonek eta emakumeek batera egindako ekarpen eta ahaleginen emaitza dela. Halaber, gizarte horren ezaugarri diren bereizgarriak ezagutzeko aukera ematen du. Era berean, norberaren ingurua kultura-aniztasunaren ikuspegitik ulertzeko elementuak ematen dizkigu; hala, gainerako kulturetako pertsonengandik etengabe jasotako ekarpenak aintzat hartzeaz gain, denboran zehar gertatu diren aldaketak ulertzeko bidea ematen zaie ikasleei.

Jakintza-arlo horrek funtsezko laguntza ematen du **zientzia-, teknologia- eta osasun-kulturaren gaitasuna eskuratzeko**; izan ere, barnean hartzen dituen hainbat ikaskuntzak gizakiak bere inguruko munduarekin duen harremana dute gune nagusi. Mundu fisikoa interpretatzeko aukera ematen duten trebetasunak bereganatzeak, eta baita ezagutza zientifikoa eraikitzeke metodoaren zenbait ezaugarritara hurbiltzeak ere, gaitasun hori eraikitzen hartzen dute parte: arazoak definitzen jakitea, aukeran dauden irtenbideak balioestea, estrategiak lantzea, ikerketa txikiak diseinatzea, emaitzak aztertzea eta ezagutzera ematea. Horrek, halaber, ikerketa-jardueraren izaera, sendotasun eta ahuleziak ezagutzen lagunduko du historian zehar ezagutza sozialki eraikitzeke eredu gisa.

Jakintza-arlo horrek, bestalde, gero eta objektiboagoa eta partekatuagoa izango den errealitatearen ezagutza eraikitzeke bidea emango die ikasleei, norberaren bizipen, pertzepzio eta irudikapenetatik abiatuz, eta, halaber, errealitate horretan jarduteke eta hura ulertu eta azaltzeko beharrezkoak diren instrumentuak emango dizkio.

Ingurunearekiko harremanak honako honetaz konturatzeko dakar: gizakiaren presentziak, haren jarduerak, eragiten dituen eraldaketek eta hortik sortzen diren paisaiek lurraldean eragina dute, eta giza talde guztiek izan behar dute garapena baliatzeko aukera; garapen horrek iraunkorra izan beharko du nahitaez. Ondorioz, jakintza-arlo horrek era nabarian laguntzen dio iraunkortasunerako hezkuntzari; izan ere, honako hauek bultzatzen dituzten trebetasunak eta gaitasunak garatzen ditu: baliabide naturalak modu arduratsuan erabiltzea, arazoiz kontsumitzea, banakoen eta taldeen osasuna babestea, aberastasuna modu bidezkoan banatzea eta mundu mailako zein belaunaldien arteko elkartasuna.

Era nabarian laguntzen dio, halaber, **informazioa tratatzeko eta teknologia digitala erabiltzeko gaitasuna garatzeari**. Lehenik, jakintza-arlo horretako ikaskuntzen zati handi baten ezinbesteko elementua da informazioa. Baina informazioa edukitze hutsak ez du automatikoki ezagutza sortzen, ezta jarrerak aldarazten ere. Horretarako, ezinbestekoak dira honako arazoitze-trebezia hauek: informazioa antolatzea, erlazionatzea, era kritikoa aztertzea, laburbiltzea, hainbat konplexutasun-mailatako inferentziak eta dedukzioak egitea eta horiek komunikatzea. Laburbilduz, informazioa ulertzea eta alde zurretik eratutako eredu eta eskemetan integratzea. Hala, jakintza-arlo honek, besteak beste, lagunduko digu gero eta konplexuagoa den informazioa behar bezala prozesatzen eta kudeatzen, benetako arazoak konpontzen, erabakiak hartzen, lankidetzan aritzen eta komunikazio-esparruak zabaltzen; bai eta ikaskuntza-erkidego formal eta ez-formaletan parte hartzen eta ekoizpen arduratsu eta sortzaileak sortzen ere.

Informazioa hainbat kode, formatu eta hizkuntzatan aurkezten da, eta, beraz, beste hainbeste ulertze-prozedura eskatzen ditu. Mapak irakurtzeak, grafikoak interpretatzeak, fenomenoei behatzeak edo iturri historikoak erabiltzeak hainbat bilaketa-, hautaketa-, antolaketa- eta interpretazio-prozedura eskatzen ditu, eta ikaskuntza-objektu horiek dute lehentasuna arlo honetan. Bestalde, arloaren barnean, esplizituki sartzen dira alfabetatze digitalerako edukiak; izan ere, ezagutza hori gure arloan eta gainerakoetan aplikatzea

lagungarria izango da gaitasun digitalak garatzeko. Ordenagailua modu oinarrizkoan bada ere erabiltzen jakiteak, testu-tratamenduko programak erabiltzeak eta Interneten gidaritzapeko bilaketak egiteak laguntza handia ematen dute gaitasun horretan aurrera egiteko.

Alor honetan informazioak duen garrantziak berezi bihurtzen du informazioa tratatzeko eta teknologia digitala erabiltzeko gaitasunak hizkuntza-komunikaziorako gaitasunarekin dituen harremanak; izan ere, berariazko lexikoa nabarmen aberasten da, eta testuinguru eta egoera espezifiko bakoitzean egokiak diren terminoak erabiltzeak dakartzan argitasuna eta zehaztasuna aintzat hartzen dira. Halaber, diskurtso koherentea sortzeko ere lagungarria da; hala, haur bakoitzak bere ikuspegia argudioekin defendatzen ikasten du, bai eta gainerakoek ikuspegia errespetatzen ere, eta, ondorioz, eztabaidaren bidez, adostasunak lortuko dira haurren lankidetzan eta berdintasun-erlazioetan oinarrituta.

Arlo honek, **ikasten ikasteko gaitasuna garatzeko** lagungarria gerta dadin, ikasteko, antolatzeko, buruz ikasteko eta informazioak berreskuratzeko teknikak lantzen lagundu beharko du; esate baterako, laburpenak, eskemak eta adimen-mapak egiten, horiek bereziki erabilgarriak baitira arlo honetako ikaskuntza-prozesuetan. Bestalde, ikasi denari eta ikasteko moduari buruzko hausnarketak eta ikasitakoa ahoz eta idatziz adierazteko ahaleginak mesedegarri izango zaizkie ikasleei gaitasun hori garatzeko; hala, ikasleen aniztasuna onartuko da eta bizi diren natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean etengabe gertatzen diren aldaketen aurrean erantzunak sortzeko baliagarriak izango zaizkien estrategiak emango zaizkie.

Horregatik, ikaskuntzan arazo bat sortzen denean, hainbat konponketa-hipotesi eta – proposamen sortzen dira; horiek pentsamendu dibergentea eragiten dute, eta horren inguruan suspertzen da gainerakoek ideiak interesatzea eta errespetatzea. Gaitasun horrek agerian uzten du zer garrantzitsua den lankidetzan ikastea eta berdinen artean elkarlanean aritzea, hala solidarioagoak izango diren eta, halaber, elkarrizketarako prest egongo diren pertsonak prestatuko baitira; eta, aldi berean, horrek eskola-eremuan sortzen diren gatazkak gainditzeko, bide demokratikoa eskainiko du.

Arlo honek honako ekarpen hau egiten dio **giza eta arte-kulturarako gaitasunari**: adierazpen kulturalak ezagutzea, haien aniztasuna balioestea eta kultura-ondarearen adierazpenak aintzat hartzea eta gozatzea. Hortaz, haiek defendatzearen eta zaintzearen alde egiten du.

Horrez gainera, aitortzen da gure historia gizonek eta emakumeek batera lortutako aberastasunaren eta hainbat herri eta kulturak mendeetan zehar egindako ekarpenen emaitza dela.

Alor honek **norberaren autonomiarekin eta ekimenarekin** zuzenean lotutako edukiak hartzen ditu barnean; izan ere, norberaren ezagutzatik abiatuta, erabakiak hartzen irakasten dio ikasleari, bai eskola-eremuan eta bai aisialdiko jardueren plangintza autonomo eta sortzailean. Ezagutza eraiki ahal izateko, horretarako beharra, “motibazioa”, eragin behar da ikasleengan; horretarako, aldeztu zituen eta egokiak ez zaizkion eskemak gainditu egin behar ditu, eta bere “akatsak” ezagutza zientifikoa eraikitze bidean emandako nahitazeko pausotzat jo. Horrek autonomiarako gaitasuna areagotuko du harengana, besteekin harremanak sendotuko ditu eta, beraz, haren autoestimua handitu egingo da, bai eta haren sentikortasun eta afektibitatea ere; ondorioz, gizabanako eta gizarteko subjektu gisa, hazi egingo da.

Azkenik, alorrek **elementu matematikoekin lan egiteko aukera ematen du** zenbait testuinguru zehatzetan: mapak irakurtzea, eskalak ulertu eta egitea, grafikoak irakurri, irudikatu, interpretatu eta komunikatzea, neurri-unitateak erabiltzea eta abar. Horrek guztiak arazo errazak konpontzea du helburu. Horretarako estrategiak hautatzeak eta garatzeak, bai eta emaitzak eta ondorioak ateratzeak ere zenbait kontutan lagunduko diote haurrari, hala nola pentsamendua antolatzen, bere ikaskuntzari buruz hausnartzen, ondo antolatutako lan zehatz eta eraginkorra balioesten, bere burua onartzen eta besteekin lorpenak eta zailtasunak partekatzen.

HELBURUAK

Honako gaitasun hauek lortzea da Natura, Gizarte eta Kultura Ingurunearen Ezaguera irakasgaiaren helburua:

- 1.** Berezko ezaugarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea onartzea eta aintzat hartzea; norberaren kulturaren ezaugarriak eta gainerako tal-deekiko ezberdintasunak balioestea, gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea, eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.
- 2.** Talde-jardueretan parte hartzea, betiere erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatzuz; besteei lagunduz eta elkartasunez jokatzuz; funtzionamendu demokratikoaren oinarritzko printzipioak aplikatuz; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta elkartasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturen, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).
- 3.** Euskal Herriko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea; ingurunearen antolaketa, ezaugarriak eta harremanak aztertzea eta ingurumenari zein bizikaltateari buruzko erabakiak hartu eta ulertzea, gero eta konplexuagoak diren espazio-eremuen ezagueran aurrera egiteko.
- 4.** Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohitura eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeko; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Osasuna gizabanakoaren eta komunitatearen ondasuna dela ulertaraztea da horren guztiaren helburua.
- 5.** Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea, eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.
- 6.** Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko.
- 7.** Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneako egitate, kontzeptu eta prozesuak zenbakizko kodeen, grafikoaren eta kode kartografikoaren bidez interpretatu, adierazi eta irudikatzea eta horixe bera egitea errealtate geografikoak, ekonomikoak, historikoak eta bestelakoak adierazten dituzten bestelako adierazleekin, norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzea lortzeko.
- 8.** Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertzeko eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.
- 9.** Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarritzko ezaugarrien ezaguera erabiltzea, eta ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, aldezturik erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu eta gauzatzeko.
- 10.** Informazioa lortzeko eta ezagutza trukatzeko informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiltzea; haien eragina aztertzea, eta pertsonen eta haien ingurunearen ezaugarriak hobetzeko ematen duen laguntza balioestea, zenbait giza behar asetzen laguntzeko.

11. Gatazkaren existentzia onartzea; ezberdintasunak gainditzeko mekanismo demokratiko gisa eta taldeen barne-aldaketarako faktore gisa erabiltzea, tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetzara onuragarria lortzeko.

12. Berezko nortasuna eratzea, norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatuko duten estrategien alde eginez, gizaki autonomo eta besteekin harremanean ari den gizartekide gisa garatzeko.

Zikloko helburuak

LEHEN ZIKLOA EDUKIAK

1. eduki multzoa. Ingurunea eta hura iraunaraztea

- Inguruneko elementu naturalak zaintzea, errespetatzea eta sentsibilizatuta egotea.
- Ingurune fisikoaren oinarriko elementuak: airea, ura eta lurra. Eguneroko bizitzan ura arduraz erabiltzea.
- Ingurumena zaintzeko lanetan interesa piztuko duten esperientzia errazak egitea.
- Eguzkia erreferentziatzat hartuta, ingurune fisikoko elementuak orientatzea.
- Zenbait elementu eta fenomeno natural hauteman eta deskribatzea: Ilargia, izarrak eta Eguzkia, eguna eta gaua.
- Zenbait fenomeno atmosferikori behatzea eta lehen irudikapenak egitea.
- Ekosistema jakin bat, uretakoa edo lurreakoa, aztertzea eta lan errazak egitea.
- Inguruneko zenbait natura-elementu eta giza elementuri behatzea eta antzematea.

2. eduki multzoa. Izaki bizidunen aniztasuna

- Izaki bizidunak zaintzeko eta errespetatzeko ohiturak sortzea.
- Izaki bizidunei behatzeko jakin-mina.
- Animaliei eta landareei zuzenean eta zeharka behatzea. Ikus daitezkeen elementuen arabera sailkatzea, identifikatzea eta izendatzea.
- Animaliei eta landareei in situ behatzeko aukera emango duten irtenaldiak egitea.
- Egindako esperientziak ahoz komunikatzea, irudien eta idatzitako testu laburren laguntzaz.
- Gure inguruko bizitza-formei behatzea. Izaki bizidunen eta objektu bizigabeen ezberdintasunak identifikatzea. Izaki bizidunak jai, hazi, garatu eta hil egiten direla ulertzea.
- Landare eta animalien ezaugarri fisikoek eta portaerazko jarraibideek beren ingurunearekin dituzten loturak (kamuflajea, kolorea aldatzea, ilajearen lodiera eta abar). Urtaroko aldaketak.
- Gizakien, landareen eta animalien arteko harremanak.

3. eduki multzoa. Osasuna eta garapen pertsonala

- Norberaren higieena, atsedena, aisia egoki erabiltzea eta norberaren gorputza zaintzea balioestea.
- Gaixotasunak eta etxeko istripurik ez izateko ohiturak.
- Osasunari onura eta kalte egiten dioten ohitura eta jarduerak.
- Giza gorputzaren parteak identifikatzea. Norberaren gorputza eta besteenak onartzea, haien aukera eta mugekin.
- Eguneroko beharrezkoak diren elikagaiak identifikatzea eta deskribatzea.
- Arnastea: bizi-funtzioa. Behar bezala arnasteko ariketak.
- Norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea. Afektibitatea eta autoestimua.

4. eduki multzoa. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza

- Taldean, pertsonen eskubide eta betebeharreko sentikortasuna eta errespetua adieraztea. Taldean, komunikazio-trukerako oinarrizko arauak erabiltzea eta lortutako akordio demokratikoak errespetatzea.
- Familia-ereduak. Familiako kideen arteko harremanak. Etxeko zereginen banaketa orekatua eta erantzukizunak norberaren gain hartzea.
- Gizarte-organizazioak: lagunartea, taldeak, auzoa. Kideen arteko harremanak eta parte-hartzea.
- Ingurune hurbilean antolatze moduak: eskola eta udalerria. Tokiko erakundeen erantzukizun eta zereginak ezagutzea.
- Hezkuntza-komunitateko kideen zeregin eta erantzukizun nagusiak. Guztion parte-hartzearen garrantzia aintzat hartzea.
- Bileren funtzionamendu-arauak ezagutzea, eta taldearen gogoetan parte hartzean zein erabaki kolektiboak hartzean arau horiez baliatzea.
- Bizikidetzako egoerak eta gatazkak simulatzea: gatazkaren aurretik, gatazkak iraun bitartean eta gatazkaren ostean. Gatazkak konpontzeko forma demokratikoak.
- Gure inguruan dauden eta aniztasun- eta aberastasun-erakusgarri diren kulturen adierazpenetara hurbiltzea eta aintzat hartzea.
- Gure inguruko lanbideak aintzat hartzea, estereotipo sexistak baztertuz.
- Lekualdatzeak/joan-etorriak eta garraioak. Oinezko eta erabiltzaile gisa, oinarrizko arauak erantzukizunez betetzea. Mugikortasun iraunkorrak eguneroko bizitzan nolako garrantzia duen ohartzea.
- Eskolako zereginak erantzukizunez betetzea.
- Hurbileko gizarte-inguruko datuak eta informazioa biltzen eta irudiak irakurtzen hastea.

5. eduki multzoa. Aldaketak denboran zehar

- Inguruko tradizio, ohitura eta kultura-adierazpenekiko sentikortasuna eta errespetua izatea.
- Oinarrizko denbora-nozioak erabiltzea (lehenago/geroago, iragana/oraina/etorkizuna, iraupena), neurri-unitateak (eguna, astea, hila, urtea).
- Familiako iturrietatik abiatuz, iragan hurbileko memoria berreraikitzen hastea.
- Iragana berreraikitzeke ahozko iturriek eta familiaren objektuek zein oroitzapenek ematen duten informazioa erabiltzea.
- Eguneroko bizitzaren oinarrizko alderdi batek denboran zehar izaten dituen eboluzio faseei behatzea eta jarraitzea: janzkera, etxebizitza, lan egiteko moduak, errepideak, familiaren antolakuntza, jolasak...
- Iraganeko eta gaur egungo gertakariak eta horiek norberaren esperientziari gertukoak zaizkion alderdi historikoek duten harremana. Ikaslearen friso historikoa egitea.

6. eduki multzoa. Materia eta energia

- Ingurumenaren zenbait arazoren aurrean, banakako eta taldeko jarrera arduratsuak sortzea.
- Materialen aniztasuna. Oinarrizko irizpideen arabera sailkatzea: agregazio-egoera, egitura, kolorea, forma, plastikotasuna eta abar.
- Hondakinak, objektuak eta substantziak murriztea, berrerabiltzea eta birziklatzea.
- Indarra aplikatzeak dakartzan ondorioei behatzea. Norabide bereko indarrak. Ukipen-indarrak eta urrutiko indarrak.
- Energia-iturri batek izan ditzakeen erabilera eta baliagarritasun askotarikoak aztertzea.
- Energia: era arrazionalan erabiltzen hastea. Etxean eta eskolan energia aurrezten lagunduko duten neurriak proposatzea.
- Soinua hautematea. Soinuaren transmisioa zenbait ingurunetan. Zarata eta kutsadura akustikoa, hura murrizteko neurriak.
- Lan-taldeetan, ohiko elementuei buruzko esperientzia errazak egitea, ezagutza zientifikoarekin lanean hasteko.
- Lanerako materiala zaintzea, txukuntzea eta mantentzea.

7. eduki multzoa. Objektuak, makinak eta teknologiak

- Inguruko makinaren aniztasuna identifikatzea; haien abantailak eta desabantailak.

- Objektu sinpleak muntatzea eta desmuntatzea.
- Objektuen eta makinaren funtzionamenduari behatzea eta horiek aztertzea. Arriskua sor dezaketenez osagaiak identifikatzea.
- Materiala, substantziak eta tresnak kontuz erabiltzea.
- Norberaren segurtasunarekin eta energia aurreztearekin lotutako jokaerak bereganatzea.
- Ordenagailu baten oinarritzko osagaiak identifikatzea. Haiek erabiltzen hastea. Baliabide informatikoak zaintzea.
- Eguneroko bizitzako elementuak erabiliz, objektu eta/edo makina bat egitea eta/edo eraikitzea.
- Makina arrunt batekin esperientzia bat egitea: palanka, balantza, txirrika eta antzekoekin, horien erabilgarritasuna argi gera dadin.

Ebaluazio irizpideak eta adierazleak - 1. zikloa

1. Inguru fisikoko oinarritzko elementu eta baliabideen adibideak jartzea (eguzkia, ura, airea, lurzorua); haiek pertsonen bizitzarekin duten harremana eta haiek modu arduratsuan erabiltzeko beharraz jabetzea.
  - 1.1. Ea deskribatzen dituen izaki bizidunentzat ezinbesteko baliabideak diren inguru fisikoko zenbait elementu (eguzkia, ura, airea, lurzorua).
  - 1.2. Ea azaltzen duen era oinarritzkoan izaki bizidunen eta inguru fisikoko oinarritzko elementuen artean dagoen harremana.
  - 1.3. Ea badakien baliabide horiek era desegokian noiz erabiltzen diren (neurrigabearen edo era desegokian erabiltzea, kutsatzea) eta ea proposatzen dituen horiek saihesteko erak.
  - 1.4. Ea aipatu eta balioesten dituen inguru fisikoa babesteko zenbait neurri.
  - 1.5. Ea laguntzen duen bere inguru hurbilean neurri horiek gauzatzeko.
2. Oinarritzko irizpideak erabiliz, norberaren inguruko animalia eta landare garrantzitsuenak ezagutu eta sailkatzea, bai eta hainbat bide erabiliz lortutako informazioari esker ezagunak diren beste zenbait espezie ere.
  - 2.1. Ea ezagutzen dituen ohiko inguruko animalia eta landare garrantzitsuenak.
  - 2.2. Ea ezartzen dituen oinarritzko sailkapen-irizpideak (tamaina, kolorea, mugitzeko era) eta ea sailkatzen dituen landareak eta animaliak ezarritako talde horietako kideak diren kontuan hartuta.
  - 2.3. Ea erabiltzen dituen hainbat informazio-iturri eta euskarri (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...) eta ea baliatzen duen informazio hori sailkapenerako.
  - 2.4. Ea aipatzen dituen etxeko animalia eta landareen oinarritzko beharrak; beharrezkoa denean, ea laguntzen duen haiek zaintzen.
  - 2.5. Ea jakin-mina agertzen duen izaki bizidunei behatzeko.
3. Higienearekin, elikadurarekin, jarduera fisikoarekin, atsedenearekin eta norberaren emozio eta sentimenduak kontrolatzearekin zerikusia duten praktika mesedegarrien adibideak jartzea, eta horiek osasunerako, ongizaterako eta gorputzaren funtzionamendu egokirako duten garrantzia adieraztea.
  - 3.1. Ea ezagutu eta onartzen duen bere gorputza, eta oinarritzko higiene-ohiturarik gordetzen duen.
  - 3.2. Ea bereizten dituen elikagai osasungarriak eta ez-osasungarriak.
  - 3.3. Ea jabetzen den elikadura bariatua eta orekatua lantzearen, ariketa fisikoa egitearen eta atsedenearen har-tzearen garrantziaz.
  - 3.4. Ea identifikatzen dituen bere emozio eta sentimenduak (amorrua, beldurra, euforia, bekaizkeria/jeloskortasuna...), eta aurrera egiten duen horien kontrolean.
  - 3.5. Ea ezagutzen dituen etxean eta eskolan arriskutsuak diren espazio, objektu, material eta substantziak, eta hartzen dituen oinarritzko segurtasun-neurriak.
  - 3.6. Ea ezagutzen dituen gaixotasun-sintomaren bat eta dakien halakoetan zer egin behar duen.
4. Inguruko pertsonak betetzen dituzten erantzukizun eta lanbide garrantzitsuenak adibide errazenez bidez identifikatzea eta harremanetan jartzea, betiere, bereizkeria-irizpideak (sexistak, arrazistak...) alde batera utziz
  - 4.1. Ea aintzat hartzen dituen inguruko pertsonak egiten dituzten ordaindu gabeko jarduerak eta erantzukizunak.
  - 4.2. Ea balioesten dituen etxeko, eskolako eta kaleko eginkizunak eta horietan parte hartzen duen, estereotipo sexistak gaindituz.

- 4.3. Ea parte hartzen duen eta errespetatzen dituen bere kideek egiten dituzten jarduerak.
  - 4.4. Ea ezagutzen eta erlazionatzen dituen inguruan ohikoenak diren lanak eta lanbideak, bai eta haiek erabilitako tresnak eta erremintak ere.
  - 4.5. Ea egiten dituen bere herriko eta familiako lanbideen dramatizazioak eta simulazio-jolasak, eta hautematen duen lanbide bakoitzak duen garrantzia.
5. Eskolan, udalean eta Euskal Herrian izan ohi diren zenbait adierazpen kultural hautematea, gizonen eta emakumeen batera egindako ekarpenen ondorio den aniztasun eta aberastasun kulturala balioetsiz.
- 5.1. Ea antzemate dituen inguruko giza taldeak eta haien arteko harremanak.
  - 5.2. Ea errespetatzen dituen gainerako giza taldeen ohiturak eta bizimoduak.
  - 5.3. Ea sentikortasun-jarrerarik duen gainerako pertsonen bazterkeria- eta bereizkeria-egoeren aurrean.
  - 5.4. Ea aktiboki hartzen duen parte bere taldean egiten diren ospakizunetan (urtebetetzeak, Olentzero, Inauteriak, euskararen jaia...), eta ea errespetatzen dituen beste kultura batzuetako kideek egin ditzaketen ekarpenak, enpatia-jarrerak adieraziz.
  - 5.5. Ea balioetsi eta errespetatzen dituen arbasoen ohiturak eta bizimoduak.
  - 5.6. Ea ezagutzen duen herriaren iraganari buruzko informaziorik, kontakizunik eta esaera herrikoirik, eta interesa duen haiek irauarazteko.
6. Inguruko garraiobide ohikoenak ezagutzea eta oinezko gisa zein lokomozio-bideen erabiltzaile gisa jakin beharreko oinarrizko arauak ezagutzea; haiek erabiltzea garrantzitsua dela ohartzea.
- 6.1. Ea ezagutzen dituen bere inguruko garraiobideak.
  - 6.2. Ea ezagutzen dituen kalean ibiltzeko beharrezkoak diren trafiko-seinaleak (semaforoak koloreak, oinezkoen pasabideak...) eta ea errespetatzen dituen.
  - 6.3. Ea errespetatzen dituen garraiobideen erabiltzaile gisa bete beharreko funtsezko arauak: segurtasun-uhala jartzea, gidariari trabarik ez egitea...
  - 6.4. Ea bereizten dituen pertsonen eta merkantzien garraiobideak.
  - 6.5. Ea ohartzen den garraiobide publikoak beharrezkoak eta erabilgarriak direla eta proposamenik egiten duen mugikortasun iraunkorraren alde.
7. Familia-bizitzarentzat zein inguru hurbilarentzat garrantzitsuak diren zenbait gertakari denboran ordenatzea, ezarritako ereduak jarraituz.
- 7.1. Ea bere bizitzako gertakariak denbora-nozioak baliatuz kontatzen dituen (segida, aldiberekotasuna eta iraupena).
  - 7.2. Ea bildu eta sailkatzen dituen bere historiari buruzko dokumentuak; eta ea kokatzen dituen bere jaiotzatik gaur egunera arteko friso kronologikoan.
  - 7.3. Ea testuinguru egokietan erabiltzen dituen denboraren neurri-unitateak: eguna, astea, hila, urtea...
  - 7.4. Ea bere argazkiak eta familiarenak denbora-irizpideari jarraituz antolatzen dituen, bere historia pertsonala berreraikitzeke.
  - 7.5. Ea interesik duen bere historia pertsonalari buruzko datuak jasotzeko, bai eta bere arbasoen ohitura eta bizimoduak jasotzeko ere.
8. Indarrek objektuetan dituzten begi-bistako ondorioak hautematea, eta materialen funtsezko ezaugarriak identifikatzea, aztertzea eta azaltzea, eta ezaugarriok bere eguneroko erabilerarekin lotzea.
- 8.1. Ea antzeman eta ezagutzen dituen eguneroko bizitzako material eta substantzien ezaugarri fisikoak (kolorea, usaina, egitura, pisua/masa, gogortasuna, beste elementuekin konbinatzeko/nahasteko gaitasuna eta abar).
  - 8.2. Ea lotzen dituen ezaugarri horiek eta objektu zein materialek dituzten erabilerak, inguruko hurbileko adibideak emanez.
  - 8.3. Ea ezagutzen dituen behaketak egiteko oinarrizko tresnak. Ea dakien tresna horiek erabiltzen.
  - 8.4. Ea ematen duen noranzko bereko indarren, ukipen-indarren eta urrutiko indarren adibiderik.
9. Material eta substantziekin esperientzia errazak egitea autonomiaz, bai eta eguneroko bizitzako objektuak muntatzea eta desmuntatzea ere, eta horiek nola funtzionatzen duten eta modu egokian nola erabili deskribatzea.

- 9.1. Ea trebetasunik duen objektuak muntatzeko eta desmuntatzeko; eta ea ezagutzen dituen horien elementuak eta atalak eta dakien zertarako diren.
  - 9.2. Ea modu egokian erabiltzen dituen esperimenduak egiteko tresnak, eta ea ezagutu eta errespetatzen dituen prozesuak eskatzen dituen segurtasun-neurriak.
  - 9.3. Ea behatu, esperimendu eta ondorioak ateratzen dituen.
  - 9.4. Ea azaltzen dituen esperientziaren nondik nora-koak, bai eta objektuen muntatze eta desmuntatzea ere.
  - 9.5. Ea jabetzen den prozesuan egindako ikasketa-bideaz.
  - 9.6. Ea arduratzen den objektuak, materialak, erremintak... zaintzeaz.
10. Fenomenoen, behaketen edo bizitza natural zein sozialeko gertakarien inguruko informazioa biltzea eta galdera egokiak egitea, bere hurbileko inguruan behaketa sistematikoaren arauak jarraituta zenbait tresna eta erregistro argiak erabiliz.
- 10.1. Ea interesik eta jakin-minik duen behaketaren bidez inguruko elementuak ezagutu eta identifikatzeko.
  - 10.2. Ea egiten dituen erregistroak; interpretatzen dituen grafiko errazak, eta erabiltzen dituen informazioa bilatzeko oinarritzko tresnak.
  - 10.3. Ea egiten duen, espazio oso ezagunetan, objektuen kokalekua deskribatzeko krokis sinplerik.
  - 10.4. Ea egiten dituen behatutako fenomenoetako buruzko informazio aipagarria lortzeko bide diren galderak.
  - 10.5. Ea aipatzen dituen gertakari eta fenomeno argiei buruzko antzekotasunak eta desberdintasunak.
11. Hainbat testuingurutan, talde-lanean aritzen da helburu komunak lortzeko; lankidetzaren eta errespetu jarrerak aintzat hartzen ditu, eta ez du onartzen, taldekideen arteko berdintasuna abiaburu hartuta, inolako bereizkeriarik.
- 11.1. Ea aktiboki hartzen duen parte talde-lanean.
  - 11.2. Ea trukitzen dituen ideiak, sentimenduak eta proposamenak.
  - 11.3. Ea taldekideekin berdintasunez eta errespetuz aritzen den lankidetzan.
  - 11.4. Ea egiaztatu eta balioesten dituen beste pertsona batzuek emandako azalpenak.
  - 11.5. Ea aurrera egiten duen adostasunak lortzeko elkarrizketa- eta komunikazio-estrategia eraginkorrek erabiltzen, jardunbide demokratikoaren oinarritzko printzipioak betez.
  - 11.6. Ea bere ideiak era lasai eta baketsuan defendatzen ikasi duen, baina uste osoz.
12. Bizikidetzaren demokratikoaren funtsezko zenbait balio ezagutzen ditu; batik bat, eskolan bete beharrekoak; eta, halaber, herritarrek bete beharreko oinarritzko arauak bete behar diren premiaz ohartzen da.
- 12.1. Ea ezagutzen dituen eskolako bizikidetzaren arau oinarritzkoak.
  - 12.2. Ea ematen dituen bere ideiak eta balliatzen den elkarrizketaz barne-arauak adostasunez hobetzeko.
  - 12.3. Ea balioesten dituen arauak, bizikidetzaren baketsua bermatzeko eta gatazkak ekiditeko bitarteko diren aldetik.

BIGARREN ZIKLOA **EDUKIAK**

1. eduki multzoa. Ingurunea eta hura iraunaraztea

- Paisaia-moteki behatzea eta haiek deskribatzea: Naturaren (klima, erliebea, lurzorua...) eta gizakien arteko harremanak. Herriko, eskualdeko eta Euskal Herriko paisaien aniztasuna eta aberastasuna positiboki balioestea.
- Gure natura-ingurunea: herriko, eskualdeko, lurralde historikoko eta Euskal Herriko klima, flora eta fauna.
- Erliebe-formak eta gorabehera geografikoak. Inguru hurbilean eta Euskal Herrian nabarietako direnak kokatzea.
- Arroak identifikatzea, eta haien oinarritzko sailkapena.
- Aldagai meteorologikoak: tenperatura, hezetasuna, haizea, prezipitazioak. Tresna meteorologikoak erabiltzea eta eguraldiaren erregistroak eta adierazpen grafikoak erabiltzen hastea.
- Atmosfera. Kutsaduraren kontrako jarduerak.

- Uraren zikloa. Uraren egoera fisikoei behatzea eta aztertzea. Ura ondasun urritzat jotzea eta hura era arrazionalen erabiltzea.
- Ekosistemako elementuen arteko harremanak, hondatze- eta birsortze-faktoreak. Landa-lanak taldean egitea.
- Espazioan norabidea aurkitzea: puntu kardinalak.
- Auzoko edo herriko planoak erabiltzea.
- Lurraren mugimenduak eta llargiaren aldiak. Urtaroak.
- Ingurumenaz gozatzea eta hura errespetatzea, defendatzea eta hobetzea. Proposamenak egitea eta aplikatzea.

2. eduki multzoa. Izaki bizidunen aniztasuna

- Izaki bizidun guztiei behatzeko eta aztertzeko interesa izatea.
- Izaki bizidunei zuzen behatzea, tresna egokiak eta ikus-entzunezko baliabideak eta baliabide teknologikoak erabiliz.
- Inguru hurbileko ekosistema bati behatzea eta taldeko landa-lanak egitea.
- Hainbat eratako iturriak kontsultatuz, animaliak eta landareak identifikatzea: Internet, inguru hurbila, liburutegia...
- Animalia ornodunak eta ornogabeak. Hegaztiak, ugaztunak, narrastiak, arrainak, anfibioak, intsektuak: oinarriko ezaugarriak, animalioek ezagutzea eta sailkatzea.
- Landareak: belarrak, zuhaixkak eta zuhaitzak. Ezaugarriak, landareok ezagutzea eta sailkatzea.
- Animalien eta landareen elikadura, harremana eta ugalketa. Bizi-funtzioen arabera animaliak eta landareak sailkatzea.
- Nekazaritza, abeltzaintza eta arrantza Euskal Herrian.
- Jokabide aktiboarekin, landare eta animaliak irauterazi eta zaintzea.

3. eduki multzoa. Osasuna eta garapen pertsonala

- Garapen osasuntsuari kalte egiten dioten eta, halaber, osasunarekiko jokabide arduratsua oztopatzen duten gizarte-ohiturekiko jarrera kritikoa.
- Higiene-, atsedene- eta elikadura-ohitura osasungarriak identifikatzea eta bereganatzea. Dieta orekatuak. Osasunerako arriskuei aurre egitea eta antzematea.
- Norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea eta deskribatzea.
- Norberaren gorputzaren kanpoko morfologia ezagutzea. Bizitzaren etapetan gertatzen diren aldaketak.
- Zentzumenak: eguneroko zaintze-lanetan duten papera eta garrantzia deskribatzea. Gainerako gizakiekiko eta munduarekiko harremana.
- Kontsumitzaileen osasunean eragina duten produktuei buruzko informazioari behatzea eta hura erregistratzea: egite-data, iraungitze-data, kontsumitzean kontuz ibiltzea.
- Aisialdirako banakako edo taldeko jarduerak era autonomo eta sortzailean planifikatzea.

4. eduki multzoa. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza

- Aniztasun kulturala eta inguruan bizi diren herri-adierazpenak identifikatzea, denboran izan duten eboluzioa ezagutzea eta gizarte-koherzio eta –aberastasun elementutzat hartzea.
- Gizarte-antolakuntza: lagunartea, taldeak, auzoa. Kideen arteko harremanak eta erantzukizunak bereganatzea.
- Familia-egiturak. Familian erantzukizunak bereganatzea.
- Hezkuntza-komunitatea antolatzea eta ikastetxeko jardueretan era demokratikoan parte-hartzea.
- Komunitateko kideen arteko harreman motak lantzea (adiskidetasuna, auzotasuna eta abar), betiere, errespetuan oinarrituta.
- Bizikidetze-arauak, hezkuntza-komunitate osoak arauok era demokratikoan adostea eta horiek betetzea. Gatazkak konpontzeko lankidetzea eta elkarriketa aintzat hartzea.

- Nekazaritza-/landa- eta hiri-inguruneen zenbait ezaugarri demografiko eta ekonomikori behatzea eta horiek identifikatzea eta deskribatzea.
  - Giza beharrak asetzeko ondasun eta zerbitzuak. Oinarrizko produktu edo zerbitzuen jatorria, eraldaketa eta merkaturatzea deskribatzea; abantailak eta eragozpenak.
  - Administrazioak, zerbitzu publikoen bermatzaile. Erakundeek ongi funtziona dezaten herritarren parte-hartzea oso garrantzitsua dela aintzat hartzea.
  - Oinezkoak eta garraioen eta gainerako zerbitzuen erabiltzaile izateak dakartzan arauak betetzean era arduratsuan jokatzeko. Mugikortasun iraunkorra oso garrantzitsua dela aintzat hartzea.
  - Informazio- eta komunikazio-teknologiaren bidez informazioa lortzea, eta haren edukia balioestea.
  - Publizitate-mezuak kritikoki aztertzea eta kontsumo arduratsurako jarrerak izatea. Etiketak aztertzea.
  - Euskal Herriaren lurralde-antolaketa: herria, eskualdeak, lurralde historikoak eta Euskal Autonomia Erkidegoa.
  - Mapan, lurralde historikoak, norberaren lurralde historikoko eskualdeak eta herrigune garrantzitsuenak kokatzea.
  - Espainiako estatuaren lurralde-antolamendua. Autonomia-erkidegoak.
5. eduki multzoa. Aldaketak denboran zehar
- Euskal Herrian topa daitezkeen ohitura, tradizio eta adierazpen kulturekiko errespetua eta interesa.
  - Denbora neurtzeko unitateak erabiltzea (hamarkada, mendea) eta segida, ordenatze eta aldibereotasun nozioak erabiltzen hastea.
  - Iragan ezagun eta hurbila irudikatze eta erregistratzeko teknikak erabiltzea.
  - Iturri idatzi eta digitalak eta ikusizko hainbat iturri erabiltzea informazio historikoa lortzeko, eta Euskal Herriko hurbileko historiari buruzko lanak egiteko.
  - Ardatz kronologikoak erabiltzea, Euskal Herriko pertsonaia, gizarte eta gertakari historiko behinenak kokatuz.
  - Zenbait garai historikotako gizarteetara hurbiltzea, eguneroko bizitzako alderdien ezagueratik abiatuz.
  - Eguneroko bizitzaren alderdiren baten eboluzioa denboran zehar; gertakari historiko garrantzitsuekin harremanetan jartzea.
  - Inguruan suma daitezkeen aztarna zaharren baten esangura ezagutzea eta balioestea (tradizioak, eraikinak, objektuak...).
  - Historia gizonen eta emakumeen ekarpenaren emaitzat jotzea.

6. eduki multzoa. Materia eta energia

- Euskal Herrian energia-iturriak erantzukizunez erabiltzea balioestea. Norberaren erantzukizuna energia-aurreztean.
- Energia eta aldaketak. Energia-iturriak eta energiaren erabilerak. Energiak eguneroko bizitzako aldaketetan duen eraginari behatzea.
- Objektu eta materialak haien begi-bistako ezaugarri fisikoetatik (pisua/masa, egoera, bolumena, kolorea, egitura, usaina, erakarpentzat magnetikoa) eta erabilera-aukeretatik abiatuz konparatzea, sailkatzea eta antolatzea.
- Erabilera arrunteko materialen ezaugarriak eta horiek energia-aldaketen aurrean duten jarrera aztertze, esperientzia errazak planifikatu eta egitea, emaitzei buruzko aurreikuspen argitzaileak eginez.
- Hondakinak sortzea; kutsadura eta ingurumen- inpaktua.
- Objektuak mugiarazten edo desitxuratzen dituzten indar ezagunak identifikatzea. Erakarpentzat eta aldaratze-indarrak.
- Nahasketak identifikatzea.
- Argiaren arabera gorputzek nola jokatzen duten. Argiaren islapena eta argi zuriaren deskonposizioa.
- Lanerako material eta tresnak erabiltzeko eta gordetzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea.

7. eduki multzoa. Objektuak, makinak eta teknologiak

- Makinek eta garapen teknologikoak gizakiaren lana errazteko egin eta egiten dituzten ekarpenen jakitun izatea.
- Erremintak, aparatuak eta makinak erabiltzean, tartean diren esku-trebetasunen garrantzia balioestea, estereotipo sexistak gaindituz.
- Lanbideak identifikatu eta deskribatzea, erabiltzen dituzten material, erreminta eta makinaren arabera.
- Makinek ibiltzeko behar dituzten energia-iturriak eta haien abantailak eta desabantailak identifikatzea.
- Euskal Herriko industria-sektoreak. Jatorria eta eboluzioa.
- Euskal Herrian makinak darabiltzaten energiak: elektrikoa, lurrun-energia, nuklearra, eguzki-energia, eolikoa...
- Zenbait eragile mekaniko (ardatza, gurpila, txirrika, plano inklinatua, engranajea, balazta eta abar) eta haien funtzioa (delako makinatik kanpo) ezagutzea.
- Erraz egin daitekeen objektu edo makinaren bat planifikatu eta egitea.
- Ingurumena errespetatzen duten aplikazio teknologikoak erabiltzea garrantzitsua dela onartzea.
- Zenbait asmakizun handiren garrantzia eta bizi-baldintzak hobetzeko izan duten eragina balioestea.
- Testu hezigarri eta argitzaileak lantzea proiektu baten garapena ahoz eta idatziz jakinarazteko.
- Testu-prozesatzearen oinarrizko erabilera: tituluak, formatua, testu bat gordetzea eta berreskuratzea, aldaketak egitea, ordeztea eta inprimatzea.
- Interneten informazioa aurkitzeko eman zaigun segidari jarraitzea.
- Paperean eta euskarri digitalean dauden idatzizko lanen aurkezpena zaintzeko interesa izatea.

Ebaluazio irizpideak eta adierazleak - 2. zikloa

1. Datuak bilduz eta neurketa-aparatuak erabiliz, inguru fisikoko zenbait faktoreren (erliebea, lurzorua, klima, landaretza) eta bizimodu eta portaeren arteko harremanak hauteman eta azaltzea, eta oreka ekologikoa errespetatzeko jarrerak bereganatzea balioestea.

1.1. Ea ezagutzen dituen pertsonen zenbait jarduera eta bizimoduren (etxebizitza mota, laborantza, paisaia, janzkera, berokuntza...) eta inguru fisikoko oinarrizko faktoreen (klima, erliebea, zenbait animalia- eta landare-espezie egotea) arteko harremanak.

1.2. Ea jabetzen den garapen iraunkorra bermatzeko baliabide natural horiek zaindu beharraz eta gai den behar hori azaltzeko.

1.3. Ea antzematen dituen gizakion bizimodu eta jarduerak ingurunean dituzten eragin positibo eta negatiboak (baliabideak, ingurumen-kalitatea, bizitza naturala, paisaia...).

1.4. Ea proposatzen duen ingurumen-inpaktua murrizteko alternatibarik, eguneroko etxeko bizitza, ikastetxea eta/edo herria abiapuntutzat hartuta.

1.5. Ea ingurunearekiko errespetu-jarrera ageri duen eta ekiten dien baliabide naturalak zaintzeko ekintzei.

2. Animaliak eta landareak identifikatu eta sailkatzen ditu irizpide zientifikoei jarraituz.

2.1. Ea sailkatzen dituen izaki bizidun eta bizigabeak irizpide zientifiko sinpleei jarraituz; adibidez, elikadura mota, ugalketa forma edo morfologia (izaki bizidunen kasuan), eta gogortasuna.

2.2. Ea agertzen duen landareak eta animaliak zaindu eta kontserbatzeko jokabide aktiboa.

2.3. Ea ezagutu eta sailkatzen dituen bere inguruko animalia eta landareak, haien ezaugarrien arabera.

2.4. Ea hainbat informazio-iturri, -baliabide eta -euskarri erabiltzen dituen (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...), bai sailkapenak egiteko, baita egindako lana ezagutzera emateko ere.

2.5. Ea ezagutzen dituen inguruko animalia eta landareak beren habitatean: basoan, ibaian, parkean, putzuan...

3. Elikadura- eta higiene-ohiturak, jarduera fisikoak eta aisiaren erabilera jakin batzuk identifikatzea, eta horiek osasunean eta norberaren garapenean dituzten ondorioak modu kritikoa azaltzea.

3.1. Ea deskribatzen dituen elikadura, higiene eta aisialdia erabiltzean osasungarriak ez diren ohiturak, bai eta horiek osasunean dituzten ondorioak ere.

3.2. Ea egin dezakeen ohitura egokien kudeaketa elikadura- eta higiene-ohiturei, jarduera fisikoari, eta aisia erabiltzeari eta gozatzeari dagokienez.

3.3. Ea aurrera egiten duen bere burua ezagutzen, gatazkak konpontzen eta jokabide osasungarriari buruzko erabakiak hartzen.

3.4. Ea gero eta autonomia eta espiritu kritikoa zorrotzagoa duen ikus-entzunezko hedabideetan osasunarekin lotuta agertzen diren informazioei buruz.

4. Eguneroko bizitzako adibideetatik abiatuta, baliabide naturalen erabilera garrantzitsuenak identifikatzea eta abantailak eta desabantailak aipatzea, eta ondasun edo zerbitzu batek izandako prozesua aztertzea, sortzen denetik erabili edo kontsumitzen den arte.

4.1. Ea dakien baliabide naturalak agor daitezkeela, eta ea horiek era arrazionalen erabiltzeko beharra azaltzen duen.

4.2. Ea zenbait ondasun eta zerbitzuren prozesuen adibiderik jartzen duen (sortzen direnetik kontsumitu eta edo erabiltzen diren arte).

4.3. Ea ezagutzen eta ikertzen dituen ondasun eta zerbitzu bat sortzen denetik kontsumitu edo erabiltzen denera arteko prozesuko pausoetan erabiltzen diren baliabide naturalak.

4.4. Ea balioesten dituen ondasun eta zerbitzuak, eta pertsonentzat eta ingurumenerako dituzten abantaila eta desabantailak adierazten dituen.

4.5. Ea gai den teknologiak ekonomian, ingurunean eta gizartean duen garrantzia adibideekin azaltzeko, bai eta inguru hurbilean eta globalean dituen zenbait ondorio adierazteko ere.

5. Euskal Herriko administrazioaren eta bizitza publikoan parte hartzen duten erakundeek (GKEak, sindikatuak, alderdi politikoak...) zenbait funtzio azaltzea, bai eta horiek gizartearen funtzionamendu politikoan duten eragina ere, eta erantzukizun kolektiboetan banakoen parte-hartzeak duen garrantzia balioestea.

5.1. Ea ezagutzen duen eskolaren eta udalaren antolakuntza; ea identifikatzen dituen hango kideen zenbait funtzio, eta, eskola-bizitzan, ea modu aktiboan hartzen duen parte, partaidetza-bide demokratikoak erabiliz.

5.2. Ea ezagutzen eta balioesten dituen ohiko udal-zerbitzuen funtzioak: liburutegia, kiroldegia, udaltzaingoa, zabor-bilketa...

5.3. Ea deskriba dezakeen Euskal Herriaren oinarritzko banaketa politiko-administratiboa.

5.4. Ea ezagutzen duen bere ingurunean zenbait erakunde eta errespetu- eta lankidetzajarrera duen haiekin.

5.5. Ea hartzen arduraz duen parte inguruko jarduretan; eta ea modu demokratikoan eta enpatiaz aurre egiten dien gatazkei.

6. Espazioaren nozioak (planoak eta mapak) eta puntu kardinalak erabiltzea norbera ingurunean kokatzeko, zehaztutako espazioetan objektuak kokatzeko eta haien kokapena deskribatzeko, planoak eta eskala grafikodun mapak erabiliz.

6.1. Ea planoak ondo erabiltzen dituen ikasgelako elementuak kokatzeko.

6.2. Ea gai den paisaiako elementurik nabariena herriko planoan kokatzeko.

6.3. Ea hiriko planoak erabiltzeko gai den kale bat, eliza bat, museo bat eta abar kokatzeko.

6.4. Ea gai den mapa edo plano batean eskala grafiko erraz bat interpretatzeko, eta han ibilbide zehatz bat egiteko biderik laburrena zehazteko.

6.5. Ea auzoko edo herriko plano edo mapa egiten duen eta/edo maketa egiten duen.

7. Adibide zehatzekin, gertakari historiko nabariekin lotutako eguneroko bizitzako alderdiren baten eboluzioa azaltzea, iraupen, segida eta aldiberekotasun nozioak identifikatuz.

7.1. Ea sailkatzen dituen denbora historikoaren oinarritzko nozioak: oraina/iragana/etorkizuna, lehenagokoa/ondorengoa, iraupena eta aldiberekotasuna (-ren aurretik, -ren ostean, aldi berean, bitartean...)

- 7.2. Ea ezagutzen dituen garai historiko jakin bateko gizarte baten bizimoduaren adierazgarriak diren hondarrak, erabilerak, ohiturak, jarduerak, erremintak eta abar.
  - 7.3. Ea adierazten dituen bere bizitzako gertakariak, bere familiaren eta herriaren historiatik abiatuta, eta denbora historikoaren oinarritzko alderdiak erabiliz: iragana, oraina, etorkizuna, lehenagokoa, ondorengoa, aldiberekoa.
  - 7.4. Ea erabiltzen dituen ahozko, entzunezko, ikus-entzunezko... iturriak bere historia eta hurbileko familiaren historia berreraikitzeke.
  - 7.5. Ea errespetatzen dituen gure arbasoen ohitura eta bizimoduak eta Euskal Herriko zein bere herriko kultura- eta natura-ondarea.
8. Planetako energia-iturriak eta horiek lortzeko prozedura eta makinak identifikatzea, energiaren erabilera praktikoaren adibideak jartzea, erabilera arduratsua aintzat hartzea eta aurrezteko neurriak proposatzea.
    - 8.1. Ea identifikatzen dituen energia-iturri arruntenak (haizea, eguzkia, erregaiak eta abar) eta ea ezagutzen duen energia horiek gure eguneroko bizitzan duten erabilera.
    - 8.2. Ea deskribatzen dituen energiaren transformazio sinpleak (auto bat mugiarazteko behar den motorraren errektuntza, lanparak funtzionatzeko behar duen energia elektrikoa eta abar).
    - 8.3. Ea balioesten duen energia moten erabilera arduratsua.
    - 8.4. Ea ematen duen ideiarik ikastetxean, etxean eta taldean energia aurrezteko.
    - 8.5. Ea dakien beroa energia-transferentzia dela behagarriak diren prozesu fisikoetan.
  9. Objektu eta makinaren osagai nagusiak eta horietako bakoitzaren funtzioak aztertzea; objekturen bat egiteko prozesu erraz bat planifikatzea eta egitea, betiere talde-lanean lankidetzajarrera izanda, tresnak era egokian erabili eta zainduta, eta segurtasun-neurriak errespetatuta.
    - 9.1. Ea ezagutu eta azaltzen dituen makina edo objektu baten parteak, eta ea gai den parte bakoitza bere funtzioarekin lotzeko.
    - 9.2. Ea aplikatzen dituen ezagutza matematiko eta teknologikoak objektu errazak egiteko.
    - 9.3. Ea jarrera ona duen talde-lanean, lankidetzarako ideiak aurkeztuz, besteen ideiak errespetatuz, praktika demokratikoa baliatuz eta inolako diskriminaziorik egin gabe.
    - 9.4. Ea balioesten duen esfortuz, kontuz eta zehaztasunez egindako eskulana.
    - 9.5. Ea behar bezala erabili eta zaintzen dituen lanerako erremintak, tresnak eta objektuak, erabiltzean segurtasun-neurriak errespetatuz.
  10. Aurretik zehaztutako gertakari edo fenomeno nabarmenei buruzko informazioa lortzea eta gertakari natural edo sozialei buruzko aurreikuspenak egitea, oinarritzko iturrietatik (ingurua, liburuak, Internet...) abiatuta egindako behaketa zuzenetik eta zeharkakotik lortutako datuak bilduz; lortutako emaitzak ezagutzera ematea, hainbat euskarri erabiliz.
    - 10.1. Ea txostenak eta galdetegiak jarraibideak errespetatuz egiten dituen; eta ea datuak ezaugarrien arabera banatuta jasotzen dituen eta esperimintuen behaketatik abiatuta egiten dituen aurreikuspenak.
    - 10.2. Ea erantzukizunez aritzen den ikasgelan, taldeko zereginetan, erabakiak hartuz, iritziak emanez eta gainerakoak errespetatuz.
    - 10.3. Ea ekimenik eta sormenik ageri duen ikerketa-lanak egiteko.
    - 10.4. Ea sentsibilizatuta dagoen hedabideek iritziak sortzeko duten eraginarekin, batez ere publizitatearen eta kontsumoaren bidez.
    - 10.5. Ea eraginkortasunez biltzen duen informazioa ikastetxeko liburutegitik eta Internetetik.
    - 10.6. Ea elkarrizketarik planifikatzen eta egiten duen hainbat erakunde, gizarte-talde, lan eta lanbideren funtzionamenduari buruzko informazioa lortzeko.
    - 10.7. Ea azterlan egokiak egiten dituen, eta ea hainbat euskarriren bidez jakinarazten dituen lortutako emaitzak (ahoz, idatziz, bitarteko digitalen bidez...), irudien, taulen, grafikoaren, eskemen eta bestelako bitarteko batzuek lagunduta eta ikasitako hitz espeziakoak erabiliz.

HIRUGARREN ZIKLOA EDUKIAK

1. eduki multzoa. Ingurunea eta hura iraunaraztea

- Euskal Herriko eta Espainiako paisaien aniztasuna eta aberastasuna aintzat hartzea, eta beste tokietako paisaiak ezagutzeko interesa agertzea. Paisaia zaintzea eta berreskuratzea. Proposamenak egitea.
- Gure natura-ingurunea: Euskal Herriko eta Espainiako erliebea, flora eta fauna.
- Lur planeta: ozeanoak, itsasoak eta kontinenteak. Baliabide naturalak eta ingurumena babestea.
- Unibertsoa. Eguzki-sistema.
- Espazio ezagunak hautematea eta horiek eskalan adieraztea.
- Euskal Herriko, Espainiako, Europako eta munduko geografia fisiko eta politikoko elementu garrantzitsuenak kokatzea eta hainbat irudikapenetan interpretatzea (mapak, planoak, aireko fotografiak eta bestelako baliabide teknologikoak).
- Elementu klimatologikoen konbinazioa. Eguraldiaren eta klimaren arteko bereizketa. Eguraldia irakurtzea eta interpretatzea zenbait irudikapenetan. Neurketa-aparatuak eta haiek nola erabili.
- Bizilekuko klimaren eta klima nagusien ezaugarriak. Paisaia eta giza jardueran duen eragina. Giza ekintza eta klima-aldaketa. Euskal Herriko klimak. Espainiako klimak.
- Lurzorua. Osagaiak. Antolamendua eta erabilerak.
- Arroak eta mineralak identifikatzea eta sailkatzea. Gizakiontzako baliagarritasuna.
- Ura naturan, kutsatzea eta neurrigabe erabiltzea. Ura babesteko eta ustiatzeko jarduerak. Uraren ezaugarriak, egoerak eta erabilerak.
- Gizakiak ingurumenaren osagai dira eta naturarekin harremanak izateko gaitasuna dute. Giza eraldaketak baliostea: urbanizatzea, industrializatzea, komunikabideak, materialak eraztea...
  - Landa-lanak taldean egitea.

2. eduki multzoa. Izaki bizidunen aniztasuna

- Bizitzaren aniztasuna balioestea. Gizakia eta biodibertsitatea. Espezieak desagertzea. Iraunarazteko neurriak.
- Euskal Herriko zenbait ekosistema: belardia, urmaela, basoa, itsasbazterra..., hiria eta izaki bizidunak.
- Elikadura-kateak.
- Biosfera. Izaki bizidunen habitatak.
- Landareen egitura eta fisiologia. Fotosintesia.
- Zelularen oinarritzko egitura. Zelula aztertzekeo begi biko lupa eta beste zenbait baliabide teknologiko erabiltzea.
- Animalia eta landareak identifikatzeko gako eta gidak erabiltzea.
- Izaki bizidunen bizitzarekin lotutako prozesuei behatzea eta erregistratzea. Emaitzak ahoz eta idatziz jakinaraztea.
- Beste zenbait bizi-formatara hurbiltzea: bakte-rioak, birusak, algak eta onddoak.
- Izaki bizidunei eta haien bizi-baldintzei buruzko informazioa hainbat iturritan bilatzea.
- Animaliei eta landareei behatzean, bai eta dagozkien lanak egitean ere, zehaztasuna eta zorrotasuna aintzat hartzea.
- Lanerako material eta tresnak erabiltzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea.

3. eduki multzoa. Osasuna eta garapen pertsonala

- Garapen osasuntsuari kalte egiten dioten eta osasunarekiko jokabide arduratsua oztopatzen duten gizarte-faktore eta -jardueretik jarraera kritikoa izatea. Garbiketa publikoa, segurtasun-arauak, prebentzio-medikuntza, kirola...
- Giza gorputzaren funtzionamendua. Anatomia eta fisiologia. Aparatuak eta sistemak.
- Elikadura (arnas, digestio-, zirkulazio- eta irazte-aparatuak).
- Ugalketa (ugaltze-aparatuak).
- Harremanak (zentzumen-organoak, nerbio-sistema).
- Lehen laguntzak ezagutzea, nor bere buruari laguntzeko eta besteei laguntzeko.

- Euskal Herriko gaixotasun arruntenak: arnas gaixotasunak, estresa, lan-istripuak, zirkulazio-istripuak...
- Bizimodu osasungarriak izatea. Organo eta aparatuek zaintzeari eta mantentzeari buruzko hausnarketa.
  - Nortasun pertsonala. Nork bere burua ezagutzea eta maitatzea. Ekintza eta zereginak planifikatu eta egiteko autonomia. Bere kabuz erabakiak hartzeko gai izatea.
- Esfortzu eta lan pertsonala, zereginetan jarrera aktibo eta arduratsua izanda, autokritikoki jokatu eta nork bere gaitasunetan konfiantza izanda.

4. eduki multzoa. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza

- Espainiako kultura- eta hizkuntza-aniztasuna ezagutzea eta balioestea. Euskal Herriko iraganeko eta egungo ohiturak, tradizioak eta adierazpen kulturalak.
- Estereotipoak eta edozein motatako bereizkeriak gainditzea, eta besteekiko enpatia izatea.
  - Hurbileko erakundeetako egoera jakinen azterketatik abiatuta, gizarteak nola funtzionatzen duen ulertzea. Kideen arteko harremanak eta erantzukizunak bereganatzea.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europar Batasuneko biztanleria. Gaur egungo munduan migrazioek duten garrantzi demografiko, kultural eta ekonomikoa aintzat hartzea.
- Autonomia erkidegoko eta estatuko erakundeetara hurbiltzea: besteak beste, gizarte-, ingurumen-, ekonomia-arazoak konpontzeko duten erantzukizuna.
  - Europar Batasuneko politika- eta lurralde-antolamendua.
- Giza beharrak asetzeko ondasun eta zerbitzuak ekoiztea. Zerbitzu-sektorearen garrantzia. Kontsumo-desberdintasunak. Zenbait kontsumo-produktu aztertzea. Kontsumo arduratsua.
- Komunikabideek eta garraioek pertsonen, ekonomiaren eta gizartearen jardueretan duten zeregina.
- Publizitateak kontsumoan duen eragina ezagutzea eta harekiko jarrera kritikoa izatea.
- Gizarte-tentsioak: lan-arlokoak, politikoak, etnikoak, etab.
- Gatazkak konpontzeko forma demokratikoak.
- Egoerak eta arazoak aztertzeko hainbat iturritako informazioa biltzea.
- Taldean lan egitearen aldeko jarrera, lankidetzarako eta parte hartzeko jarrera arduratsuek agertuz; eta elkarrizketa eta eztabaidetan besteen ideiekiko eta ekarpenekiko ezberdintasunak onartzea errespetuz eta tolerantziarekin.

5. eduki multzoa. Aldaketak denboran zehar

- Gizonezkoek eta emakumezkoek historian bete duten zeregina balioestea.
- Datazio- eta periodizazio-arauak (K.a., K.o., data).
- Giza ekintzak, gertakari historikoak eta gizarte-aldaketak azaltzeko faktoreak.
  - Garai historikoetako zenbait gizarteren ezaugarriak ezagutzea, bizimoduaren azterketatik abiatuz: Historiaurrea, Aro Klasikoa, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia, XX. mendeko mundua,
- Euskal Herriaren eta Espainiaren historiako gertakari eta pertsonaia aipagarrienak.
- Ondare historiko eta kulturalaren adierazpen garrantzitsuenak ezagutzea, aintzat hartzea eta errespetatzea.
- Iraganeko gertakariak denboran eta espazioan kokatzeko, iraupena, aldiberekotasuna eta gertakariaren arteko harremanak hautemateko teknikak erabiltzea.
- Eduki historikoko txosten eta lanak egiteko, iturri historiko, geografiko eta artistikoak eta bestelakoak erabiltzea. Komunikazioen argitasuna eta ordena aintzat hartzea.

6. eduki multzoa. Materia eta energia

- Esperientziak eta ikerketak egitean lankidetzaren balioestea, guztion helburuak lortzerakoan berdintasunez eta parte-hartze kritikoz eta arduratsuz jokatzeko.
- Materialak aztertzea eta haien ezaugarrien arabera sailkatzea (gogortasuna, disolbagarritasuna, agregazio-egoera, eroankortasun termikoa).
- Gorputz baten masa eta bolumena neurtzeko hainbat bide erabiltzea.
- Behagarriak diren fenomenoak dentsitate-desberdintasunaren arabera azaltzea. Flotagarritasuna likidoetan.
- Indarren edo energia-ekarpenen ondorioz, mugimendu- eta forma-aldaketak edo gorputzen egoera-aldaketak aurreikustea.

- Beroa, haren ondorioak sumatzea eta sistematikoki behatzea: temperatura igotzea eta dilatazioa. Egoera-aldaketak eta itzulgarritasuna.
- Nahaste batean, osagaiak banatzea distilazioaren, iragazketaren, lurruntzearen edo disoluzioaren bidez.
- Erreakzio kimikoak. Errekuntza, oxidazioa eta hartidura.
- Energia-iturriak ustiatu beharraz jabetzea. Energia-iturriak, berriztagarriak eta ez-berriztagarriak. Energia-garapen iraunkorra eta bidezkoa. Norbanakoaren erantzukizuna energia kontsumitzean.
- Energia motak. Energiaren eraldaketa sinpleak.
- Lehengaiak. Ekoizpen- eta merkaturatze-prozesuak.
- Egunero erabiltzen diren materialen ezaugarriak aztertzearen esperientziak planifikatzea eta burutzea; bai eta materialok argiarekin, soinuarekin, beroarekin, hezetasunarekin eta elektrizitatearekin nola jokatzen duten ere aztertzea. Prozesua eta emaitzak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea, informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiliz.
- Lanerako material eta tresnak erabiltzeko eta gordetzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea.

7. eduki multzoa. Objektuak, makinak eta teknologiak

- Teknologia-garapenak bizi-baldintzetan, lanean eta ingurumena eraldatzean duen eragina balioestea.
- Materialen ezaugarrien eta haien aplikazio zehatzen arteko harremanak.
- Objektuen eta makinaren aplikazioak ezagutzera, eta horiek giza jardueretan duten erabilgarritasuna.
- Euskal Herriko oinarriko industriak. Industria-birmoldaketa. Kooperatibismoak Euskal Herrian duen garrantzia.
- Modulatuak piezetatik abiatuz, izaera edo funtzio jakin bat betetzen duten egitura sinpleak egitea arazo jakin bat konpontzeko.
- Zirkuitu elektriko sinpleak. Elektrizitatearen efektuak. Eroaleak eta isolatzaileak.
- Komunikatzeko eta elkarlanean aritzeko, informazioaren teknologiek emandako baliabide bakunak erabiltzea. Sarean gidaritzapeko informazio-bilaketak egitea.
- Lan-plana erregistratzeko teknika gisa txostenak egitea; ondorioak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea.
- Erakundeetako kalitate-prozesuak. Kalitate-ziurtagiriak...
- Arreta eta erantzukizuna makinak erabiltzean; ekonomia-, eraginkortasun- eta segurtasun-irizpideen arabera erabilera.

Ebaluazio irizpideak eta adierazleak- 3.zikloa

1. Gizakion portaerak ingurumenari era positibo edo negatiboan nola eragiten dion erakusten duten adibideak zehaztea, eta jarduerak kaltegarrien zenbait efektu deskribatzea (kutsadura, baliabideak neurri gabeki erabiltzea), pertsonetan, animalietan, landareetan eta haien inguruan. Arazoak saihesteko eta murrizteko aukerak proposatzea eta naturaren babesaren aldeko jarrerak izatea.

1.1. Ea azaltzen duen nola eragiten dioten hainbat habitati -kide biziei (gizakiak barne) nahiz bizigabeei- ingurumeneko aldaketek, bai prozesu naturalen ondoriozkoek, baita giza jardueraren ondorio direnek ere.

1.2. Ea ematen duen adibiderik baliabide naturalak eguneroko bizitzan nola erabiltzen diren erakusteko eta ea azaltzen duen baliabideok zaintzeko beharra.

1.3. Ea identifikatzen dituen baliabide naturalak edo kontsumo edo erabilera ez-iraunkorrak, bai eta haien zenbait ondorio ere.

1.4. Ea deskribatzen dituen kutsadura mota arrunten efektuak eta ea adierazten duen kutsadura nola saihestu edo murriztu daitekeen.

- 1.5. Ea kontziente den gizakion jarduerak ingurumenari eragiten diola eta ea ematen duen jarduera positiboan zein inpaktu negatiboan adibiderik.
2. Hurbileko paisaia garrantzitsuenak deskribatzea; horiek osatzen dituzten eragile fisikoak eta giza eragileak aztertzea; gizakion jarduerak lurraldean duten inpaktuaren adibideak jartzea, baita paisaiak zaintzea zein garrantzitsua den erakusten duten adibideak ematea ere.
  - 2.1. Ea ezagutzen dituen Euskal Herriko eta Europako paisaia mota nagusiak, eta ea egiten dituen haien arteko konparazioak (antzekotasun eta desberdintasunak).
  - 2.2. Ea bereizten dituen paisaiaren funtsezko elementuak, bai eta giza kokalekuen mota nagusiak ere.
  - 2.3. Ea ulertzen duen gizakiaren esku-hartzeak paisaiak aldatzean eta/edo zaintzean duen garrantzia.
  - 2.4. Ea lotzen dituen lurralde batean egiten diren jarduerak eta ikus daitekeen paisaia.
  - 2.5. Ea azaltzen dituen paisaiak babestu, zaindu eta/edo berreskuratzeko zenbait neurri: lurraldearen antolamendua, zenbait eremu babestea, paisaia berreskuratzea, erabilera publikorako arauak, ingurumen-hezkuntza...
3. Giza gorputzaren bizi-funtzioetan parte hartzen duten organo garrantzitsuenak identifikatzea eta kokatzea, eta haien arteko interkonezioak eta funtzionamenduaren eta zenbait osasun-ohituren arteko harremanaz jabetzea.
  - 3.1. Ea dakien giza gorputzak nola funtzionatzen duen. Zelulak, ehunak, organoak, aparatuak, sistemak.
  - 3.2. Ea era kritikoan aztertzen dituen bizimoduek osasunean eragiten dituzten ondorioak, eta ea lotzen dituen gorputzaren funtzionamendua eta zenbait osasun-ohitura.
  - 3.3. Ea onartzen dituen bere gorputza eta bere sexu-nortasuna; ea desberdintasunak era positiboan balioesten dituen.
  - 3.4. Ea dakien larrialdi-egoeretan nola jokatu behar den (adibidez: larrialdietarako telefonoak, ebakua-zio-arauak) eta gainera, ea ezagutu eta erabiltzen dituen bere burua eta besteak zaintzeko maniobra errazak: lehen laguntzak.
  - 3.5. Ea jarrera kritiko eta arrazoitua ageri duen "Mirari-produktuei", botikei eta abarri buruzko iragarki eta propagandaren aurrean.
4. Ingurune aldaketa eta transformazio sozial, kultural, ekonomiko eta teknologikoko zenbait prozesu (batik bat, globalizazioak eragindakoak) aztertu eta deskribatzea, eta munduak egun bizi dituen desberdintasunen kausak identifikatzea eta balioestea.
  - 4.1. Ea jabetzen den bizitzan eta ingurunean komunikazioaren hobekuntzari eta teknologiarik esker sortutako aldaketek eta ea balioesten dituen.
  - 4.2. Ea jabetzen den komunikazioek giza bizitzari ekarri dizkioten abantailen eta ingurumenak behar duen errespetuaren arteko orekaz.
  - 4.3. Ea deskribatzen dituen Euskal Herriko jarduera ekonomiko berriak.
  - 4.4. Ea gertatutako aldaketak iraunkortasunaren ikuspegitik balioesten dituen.
  - 4.5. Ea aztertzen duen hurbileko gizarte-erakunde baten funtzionamendua simulazio-jolasen bidez.
  - 4.6. Ea antzeman eta proposatzen dituen ondasun eta zerbitzuak eskuratzeko desberdintasunak eragiten dituen aldeak gainditzeko formak; eta ea ezagutzen dituen hainbat lan eta lanbide.
5. Zenbait erakundetako aginte-organoko nagusiak ezagutzen ditu (udalak, autonomia-erkidegoak, Europar Batasuna, etab.), bai eta haien funtzioak ere; ohartzen da parte-hartze demokratikoak eta zerbitzu publikoak kudeatzeak herritarrentzat garrantzia handia dutela.
  - 5.1. Ea kokatzen dituen lurralde-antolamenduko figurak (gertukoetatik Europar Batasuneraino) beren mapa politikoetan.
  - 5.2. Ea identifikatzen dituen zerbitzu publikoen erabilera nagusiak eguneroko bizitzako adibideen bidez, eta ea lotzen dituen zerbitzuok dagozkien administrazioekin.
  - 5.3. Ea dakien herritarren parte-hartzeak bere inguruko kudeaketa demokratikoa bermatzen duela eta ea modu positiboan balioesten duen, eta hobekuntzarako proposamenak erantzen dituen udal-eremuaren barruan.
  - 5.4. Ea eskolan ardurak hartzen dituen.
  - 5.5. Ea identifikatzen dituen taldeetako bizikidetzak eta errespetatzen dituen pertsonen oinarritzko eskubideak eta betebeharrak.
  - 5.6. Ea balioa ematen dion arauak errespetatzeari, bai eta elkarrizketari ere, gatazkak konpontzeko ezinbesteko bidea den aldetik.

- 5.7. Ea deskribatzen dituen administrazio bakoitzeko gobernu-organoak eta haien funtzioak: udalekoa, lurraldekoa, erkidegokoa, estatukoa eta Europakoa.
- 5.8. Ea balioesten duen zerbitzu publikoak egoki kudeatzea guztiok erabil ditzagun.
6. Ohiko ikurrak eta eskala grafikoak erabiliz, plano eta mapak egitea, interpretatzea eta erabiltzea.
  - 6.1. Ea deskribatzen duen irudikapenak zertarako erabiltzen diren.
  - 6.2. Ea era egokian darabiltzan ezagutza matematikoak.
  - 6.3. Ea egin eta interpretatzen dituen irudikapen grafikoak espazioan.
  - 6.4. Ea informaziorik ateratzen duen irudikapen espazialeatik (argazkiak, planoak, mapak...), xehetasunen interpretaziotik abiatuta.
  - 6.5. Ea taldeari planoak eta mapak interpretatu eta oharrak azaltzen dizkion, ahoz eta idatziz; horretarako, ea erabiltzen duen kasuan kasuko estrategia eta tresna teknologiko egokiena.
7. Iraganeko garaietako Euskal Herriko eta Espainiako gizartearen bizimoduaren ezaugarri adierazgarrienak identifikatzea —Historiaurrea, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia eta XX. mendea—, eta gertakizun garrantzitsuak denbora-lerroetan kokatzea.
  - 7.1. Ea eguneroko bizitza-formen eboluzioaren adibiderik ematen duen (etxebizitzan, janzkeran, familiaren eta gizartearen antolaketan, lan-formetan...) Euskal Herriko zein Espainiako gizarteetan eta historian zehar: gizarte primitiboak, Antzinaro Klasikoa, Erdi Aroa, Aro Modernoa eta Aro Garaikidea.
  - 7.2. Ea ezagutzen dituen Euskal Herriko iraganeko eta egungo ohiturak, tradizioak eta adierazpen kulturalak.
  - 7.3. Ea gai den familiaren historiaren friso historikoa egiteko, eta ea kokatzen dituen, denbora-lerro batean, Euskal Herriko eta Espainiako gertakari historiko adierazgarrienak.
  - 7.4. Ea topatzen dituen, Interneten, iraganeko Euskal Herriko eta Espainiako gizartearen tradizioak, kontakizunak, istorioak, sinesmenak, esaerak eta bizimoduak.
  - 7.5. Ea antzematen dituen Euskal Herrian eta Espainian topatu daitezkeen askotariko ohitura, tradizio eta adierazpen kulturalak eta ea ageri duen haiek ezagutzeko errespeturik eta interesik.
8. Argiak, elektrizitateak, magnetismoak, beroak edo soinuak gorputzetan duten eragina aztertzeke ikerketa errazak planifikatzea eta egitea talde-lanean, eta emaitzak ezagutzera emateko erreminta egokiena hautatzea.
  - 8.1. Ea erantzuten dien fenomeno fisiko eta kimikoei buruzko arazoei, esperientzia eta ikerketa txikiak eginez.
  - 8.2. Ea lan-hipotesiak aurkeztu, ikerketa garatu, frogak egin eta emaitzak eta ondorioak ateratzen dituen.
  - 8.3. Ea planifikatzen duen esperientzia nola egin, beharrezkoa izango duen materiala prestatuz, eta denbora eta espazio egokiak kalkulatu.
  - 8.4. Ea bilatzen duen ikerketa garatzeko behar duen informazioa, bere inguruan dauden baliabide teknologikoak erabiliz.
  - 8.5. Ea partekatzen duen taldearekin ikerketaren prozesu osoa; eta ea modu argi eta txukunean aurkezten dituen ikerketaren emaitzak eta ondorioak, bide egokiena erabiliz.
9. Objektu eta tresnak egiteko proposatutako arazo bati erantzuna ematea, energia-iturri, eragile(mekaniko) eta material egokiak erabiliz, behar bezalako esku-trebetasunez, eta banakako zein taldeko lana bateratuz.
  - 9.1. Ea ezagutzen dituen energia-iturriak, bai eta nola erabiltzen diren ere; gainera, ea hautatzen duen energia-iturriak egokiena eraikitzen ari den aparatuen funtzionamendurako.
  - 9.2. Ea planifikatu eta burutzen dituen objektu edo tresnak egiteko proiektuak; bestalde, ea hartzen dituen aintzat norberaren eta besteen segurtasun-neurriak.
  - 9.3. Ea hartzen duen kontuan materialen erabilerekin ingurumen-inpaktua, eta birzikla daitezkeen materialak erabiltzen dituen, ahal den neurrian.
  - 9.4. Ea baliatzen duen hainbat eragile mekanikori buruzko ezagutza (gurpila, balazta, etengailua, biela, engranajea, malgukia, txirrika) proiektuan aplikatzeko.

9.5. Ea arduraz egiten dituen banakako lanak.

9.6. Ea dakien taldean lankidetzan aritzen, taldekideak berdintasunez tratatuz eta guztion helburuak lortzeko elkarrizketa eta adostasuna nahitaezko erremintatzat hartuz.

9.7. Ea behar bezala aplikatzen dituen ezagutza matematiko eta teknologikoak

9.8. Ea egiten duen ikaste-prozesuari buruzko gogoeta.

10. Egoera edo arazo errazei buruzko txosten bat aurkeztea euskarri digitalean eta paperean; hainbat iturritatik informazioa jasotzea (zuzenekoak, liburuak, Internet...); lan-plangintzari jarraitzea, eta ondorioak ateratzea.

10.1. Ea plangintzarik egiten duen hainbat iturritatik informazio esanguratsua lortzeko, aurrehipotesiak planteatuz eta iturriok sistematizatuz.

10.2. Ea jaso eta hautatzen dituen, helburu zehatz batekin, egoerei eta gertakizunei buruzko hainbat iturritako datuak (iturri zuzenetakoak, liburuetakook, komunikabideetakook, Internetekook...).

10.3. Ea antolatu eta aztertzen duen jasotako informazioa (laburpenak, galdetegiak...) helburu jakin batekin, ondorioak ateratzeko.

10.4. Ea ematen duen lortutako konklusioen berri, kasuan kasuko metodo egokiena (grafikoa, idatziz...) eta forma komenigarriena hautatuz (horma-irudia, laburpena, koadroa...) eta ahalik eta era argienean, dela euskarri digitalean dela paperean.

10.5. Ea era txukunean eta argiro azaltzen dituen lan-plangintza jakin bati jarraituz egindako prozesua, emaitzak eta ondorioak.

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		1. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
1. eduki multzoa Ingurunea eta hura irauraraztea Helburuak: 3, 5, 8, 10	<ul style="list-style-type: none"> –Inguruneko elementu naturalak zaintzea, errespetatzea eta sentsibilizatuta egotea. –Ingurune fisikoaren oinarritzko elementuak: airea, ura eta lurra. Eguneroko bizitzan ura arduraz erabiltzea. –Ingurumena zaintzeko lanetan interesa piztuko duten esperientzia errazak egitea. –Eguzkia erreferentziatzen hartuta, ingurune fisikoko elementuak orientatzea. –Zenbait elementu eta fenomeno natural hauteman eta deskribatzea: Ilargia, izarrak eta Eguzkia, eguna eta gaua. –Zenbait fenomeno atmosferikori behatzea eta lehen irudikapenak egitea. –Ekosistema jakin bat, uretakoa edo lurrekoa, aztertzea eta lan errazak egitea. –Inguruneko zenbait natura-elementu eta giza elementuri behatzea eta antzematea. 	
2. eduki multzoa Izaki bizidunen aniztasuna Helburuak: 3, 5, 7, 8, 10	<ul style="list-style-type: none"> –Izaki bizidunak zaintzeko eta errespetatzeko ohiturak sortzea. –Izaki bizidunei behatzeko jakin-mina. –Animaliei eta landareei zuzenean eta zeharka behatzea. Ikus daitezkeen elementuen arabera sailkatzea, identifikatzea eta izendatzea. –Animaliei eta landareei in situ behatzeko aukera emango duten irtenaldiak egitea. –Egindako esperientziak ahoz komunikatzea, irudien eta idatzitako testu laburren laguntzaz. –Gure inguruko bizitza-formei behatzea. Izaki bizidunen eta objektu bizigabeen ezberdintasunak identifikatzea. Izaki bizidunak jaiotze, hazite, garatze eta hiltze egiten direla ulertzea. –Landare eta animalien ezaugarri fisikoak eta portaerazko jarraibideak beren ingurunearekin dituzten loturak (kamuflajea, kolorea aldatzea, ilajearen ludiara eta abar). Urtaroko aldaketak. –Gizakien, landareen eta animalien arteko harremanak. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		1. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
3. eduki multzoa Osasuna eta garapen pertsonala Helburuak: 4,12	<ul style="list-style-type: none"> –Norberaren higieena, atsedena, aisia egoki erabiltzea eta norberaren gorputza zaintzea balioestea. –Gaixotasunak eta etxeko istripurik ez izateko ohiturak. –Osasunari onura eta kalte egiten dioten ohitura eta jarduerak. –Giza gorputzaren parteak identifikatzea. Norberaren gorputza eta besteenak onartzea, haien aukera eta mugekin. –Egunero beharrezkoak diren elikagaiak identifikatzea eta deskribatzea. –Arnastea: bizi-funtzioa. Behar bezala arnasteko ariketak. –Norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea. Afektibitatea eta autoestimua. 	
4. eduki multzoa Pertsonak, kulturak eta gizarte antolakuntza Helburuak: 1, 2, 3, 11,12	<ul style="list-style-type: none"> –Taldean, pertsonen eskubide eta betebeharreko sentikortasuna eta errespetua adieraztea. Taldean, komunikazio-trukerako oinarrizko arauak erabiltzea eta lortutako akordio demokratikoak errespetatzea. –Familia-ereduak. Familiako kideen arteko harremanak. Etxeko zereginen banaketa orekatua eta erantzukizunak norberaren gain hartzea. –Gizarte-organizazioak: lagunartea, taldeak, auzoa. Kideen arteko harremanak eta parte-hartzea. –Ingurune hurbilean antolatzeko moduak: eskola eta udalerria. Tokiko erakundeen erantzukizun eta zereginak ezagutzea. –Hezkuntza-komunitateko kideen zeregin eta erantzukizun nagusiak. Guztion parte-hartzearen garrantzia aintzat hartzea. –Bileren funtzionamendu-arauak ezagutzea, eta taldearen gogoetan parte hartzean zein erabaki kolektiboak hartzean arau horiez baliatzea. –Bizikidetzako egoerak eta gatazkak simulatzea: gatazkaren aurretik, gatazkak iraun bitartean eta gatazkaren ostean. Gatazkak konpontzeko forma demokratikoak. –Gure inguruan dauden eta aniztasun- eta aberastasun-erakusgarri diren kulturen adierazpenetara hurbiltzea eta aintzat hartzea. –Gure inguruko lanbideak aintzat hartzea, estereotipo sexistak baztertuz. –Lekualdatzeak/joan-etorriak eta garraiobideak. Oinezko eta erabiltzaile gisa, oinarrizko arauak erantzukizunez betetzea. Mugikortasun iraunkorrak eguneroko bizitzan nolako garrantzia duen ohartzea. –Eskolako zereginak erantzukizunez betetzea. –Hurbileko gizarte-inguruko datuak eta informazioa biltzen eta irudiak irakurtzen hastea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		1.ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
5. eduki multzoa Aldaketak denboran zehar Helburuak: 6, 7, 8	<ul style="list-style-type: none"> –Inguruko tradizio, ohitura eta kultura-adierazpenekiko sentikortasuna eta errespetua izatea. –Oinarrizko denbora-nozioak erabiltzea (lehenago/geroago, iragana/oraina/etorkizuna, iraupena), neurri-unitateak (eguna, astea, hila, urtea). –Familiako iturrietatik abiatuz, iragan hurbileko memoria berreraikitzen hastea. –Iragana berreraikitzeo ahozko iturriek eta familiaren objektuek zein oroitzapenek ematen duten informazioa erabiltzea. –Eguneroko bizitzaren oinarrizko alderdi batek denboran zehar izaten dituen eboluzio faseei behatzea eta jarraitzea: janzkera, etxebizitza, lan egiteko moduak, errepideak, familiaren antolakuntza, jolasak... –Iraganeko eta gaur egungo gertakariak eta horiek norberaren esperientziari gertukoak zaizkion alderdi historikoek duten harremana. Ikaslearen friso historikoa egitea. 	
6. eduki multzoa Materia eta energia Helburuak: 2, 8, 9,	<ul style="list-style-type: none"> –Ingurumenaren zenbait arazoren aurrean, banakako eta taldeko jarrera arduratsuak sortzea. –Materialen aniztasuna. Oinarrizko irizpideen arabera sailkatzea: agregazio-egoera, egitura, kolorea, forma, plastikotasuna eta abar. –Hondakinak, objektuak eta substantziak murriztea, berrerabiltzea eta birziklatzea. –Indarra aplikatzeak dakartzan ondorioei behatzea. Norabide bereko indarrak. Ukipen-indarrak eta urrutiko indarrak. –Energia-iturri batek izan ditzakeen erabilera eta baliagarritasun askotarikoak aztertzea. –Energia: era arrazionalen erabiltzen hastea. Etxean eta eskolan energia aurrezten lagunduko duten neurriak proposatzea. –Soinua hautematea. Soinuaren transmisioa zenbait ingurunetan. Zarata eta kutsadura akustikoa, hura murrizteko neurriak. –Lan-taldeetan, ohiko elementuei buruzko esperientzia errazak egitea, ezagutza zientifikoarekin lanean hasteko. –Lanerako materiala zaintzea, txukuntzea eta mantentzea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		1. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
7. eduki multzoa Objektuak, makinak eta teknologiak Helburuak: 9,10,	<ul style="list-style-type: none"> -Inguruko makinen aniztasuna identifikatzea; haien abantailak eta desabantailak. -Objektu sinpleak muntatzea eta desmuntatzea. -Objektuen eta makinen funtzionamenduari behatzea eta horiek aztertzea. Arriskua sor dezaketen osagaiak identifikatzea. -Materiala, substantziak eta tresnak kontuz erabiltzea. -Norberaren segurtasunarekin eta energia aurreztearekin lotutako jokaerak bereganatzea. -Ordenagailu baten oinarrizko osagaiak identifikatzea. Haiak erabiltzen hastea. Baliabide informatikoak zaintzea. -Eguneroko bizitzako elementuak erabiliz, objektu eta/edo makina bat egitea eta/edo eraikitzea. -Makina arrunt batekin esperientzia bat egitea: palanka, balantza, txirrika eta antzekoekin, horien erabilgarritasuna argi gera dadin. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		2. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
1. eduki multzoa Ingurunea eta hura iraunaraztea Helburuak: 3, 5,7, 8, 10	<p>–Paisaia-motei behatzea eta haiek deskribatzea: Naturaren (klima, erliebea, lurzorua...) eta gizakien arteko harremanak. Herriko, eskualdeko eta Euskal Herriko paisaien aniztasuna eta aberastasuna positiboki balioestea.</p> <p>–Gure natura-ingurunea: herriko, eskualdeko, lurralde historikoko eta Euskal Herriko klima, flora eta fauna.</p> <p>–Erliebe-formak eta gorabehera geografikoak. Inguru hurbilean eta Euskal Herrian nabariak direnak kokatzea.</p> <p>–Arrokak identifikatzea, eta haien oinarritzko sailkapena.</p> <p>–Aldagai meteorologikoak: tenperatura, hezetasuna, haizea, prezipitazioak. Tresna meteorologikoak erabiltzea eta eguraldiaren erregistroak eta adierazpen grafikoak erabiltzen hastea.</p> <p>–Atmosfera. Kutsaduraren kontrako jarduerak.</p> <p>–Uraren zikloa. Uraren egoera fisikoei behatzea eta aztertzea. Ura ondasun urritzat jotzea eta hura era arrazionalen erabiltzea.</p> <p>–Ekosistemako elementuen arteko harremanak, hondatze- eta birsortze-faktoreak. Landa-lanak taldean egitea.</p> <p>–Espazioan norabidea aurkitzea: puntu kardinalak.</p> <p>–Auzoko edo herriko planoak erabiltzea.</p> <p>–Lurraren mugimenduak eta Ilargiaren aldiak. Urtaroak.</p> <p>–Ingurumenaz gozatzea eta hura errespetatzea, defendatzea eta hobetzea. Proposamenak egitea eta aplikatzea.</p>	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		2. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
<p>2. eduki multzoa</p> <p>Izaki bizidunen aniztasuna</p> <p>Helburuak: 3, 5, 7, 8, 10</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Izaki bizidun guztiei behatzeko eta aztertzeko interesa izatea. –Izaki bizidunei zuzen behatzea, tresna egokiak eta ikus-entzunezko baliabideak eta baliabide teknologikoak erabiliz. –Inguru hurbileko ekosistema bati behatzea eta taldeko landa-lanak egitea. –Hainbat eratako iturriak kontsultatuz, animaliak eta landareak identifikatzea: Internet, inguru hurbila, liburutegia... –Animalia ornodunak eta ornogabeak. Hegaztiak, ugaztunak, narrastiak, arrainak, anfibioak, intsektuak: oinarrizko ezaugarriak, animalio ezagutzea eta sailkatzea. –Landareak: belarrak, zuhaixkak eta zuhaitzak. Ezaugarriak, landareok ezagutzea eta sailkatzea. –Animalien eta landareen elikadura, harremana eta ugalketa. Bizi-funtzioen arabera animaliak eta landareak sailkatzea. –Nekazaritza, abeltzaintza eta arrantza Euskal Herrian. –Jokabide aktiboarekin, landare eta animaliak iraunarazi eta zaintzea. 	
<p>3. eduki multzoa</p> <p>Osasuna eta garapen pertsonala</p> <p>Helburuak: 4,12</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Garapen osasuntsuari kalte egiten dioten eta, halaber, osasunarekiko jokabide arduratsua oztopatzen duten gizarte-ohiturekiko jarrera kritikoa. –Higiene-, atsedene- eta elikadura-ohitura osasungarriak identifikatzea eta bereganatzea. Dieta orekatuak. Osasunerako arriskuei aurre egitea eta antzematea. –Norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea eta deskribatzea. –Norberaren gorputzaren kanpoko morfologia ezagutzea. Bizitzaren etapetan gertatzen diren aldaketak. –Zentzumenak: eguneroko zaintze-lanetan duten papera eta garrantzia deskribatzea. Gainerako gizakiekiko eta munduarekiko harremana. –Kontsumitzaileen osasunean eragina duten produktuei buruzko informazioari behatzea eta hura erregistratzea: egite-data, iraungitze-data, kontsumitzean kontuz ibiltzea. –Aisialdirako banakako edo taldeko jarduerak era autonomo eta sortzailean planifikatzea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		2. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
<p>4. eduki multzoa</p> <p>Pertsonak, kulturak eta gizarte antolakuntza</p> <p>Helburuak: 1,2,3,7,11,12</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Aniztasun kulturala eta inguruan bizi diren herriadierazpenak identifikatzea, denboran izan duten eboluzioa ezagutzea eta gizarte-koheren eta –aberastasun elementutzat hartzea. –Gizarte-organizazioak: lagunartea, taldeak, auzoa. Kideen arteko harremanak eta erantzukizunak bereganatzea. –Familia-egiturak. Familian erantzukizunak bereganatzea. –Hezkuntza-komunitatea antolatzea eta ikastetxeko jardueretan era demokratikoan parte-hartzea. –Komunitateko kideen arteko harreman motak lantzea (adiskidetasuna, auzotasuna eta abar), betiere, errespetuan oinarrituta. –Bizikidetzak-arauak, hezkuntza-komunitate osoak arauok era demokratikoan adostea eta horiek betetzea. Gatazkak konpontzeko lankidetzak eta elkarrizketak aintzat hartzea. –Nekazaritza-/landa- eta hiri-inguruneen zenbait ezaugarri demografiko eta ekonomikorik behatzea eta horiek identifikatzea eta deskribatzea. –Giza beharrak asetzeko ondasunak eta zerbitzuak. Oinarrizko produktu edo zerbitzuen jatorria, eraldaketa eta merkaturatzea deskribatzea; abantailak eta eragozpenak. –Administrazioak, zerbitzu publikoen bermatzaileak. Erakundeek ongi funtziona dezaten herritarren partehartzea oso garrantzitsua dela aintzat hartzea. –Oinezkoak eta garraioen eta gainerako zerbitzuen erabiltzaile izateak dakartzan arauak betetzean era arduratsuan jokatzeko. Mugikortasun iraunkorra oso garrantzitsua dela aintzat hartzea. –Informazio- eta komunikazio-teknologiaren bidez informazioa lortzea, eta haren edukia balioestea. –Publizitate-mezuak kritikoki aztertzea eta kontsumo arduratsurako jarrerak izatea. Etiketak aztertzea. –Euskal Herriaren lurralde-antolaketa: herria, eskualdeak, lurralde historikoak eta Euskal Autonomia Erkidegoa. –Mapak, lurralde historikoak, norberaren lurralde historikoko eskualdeak eta herrigune garrantzitsuenak kokatzea. –Espainiako estatuaren lurralde-antolamendua. Autonomia-erkidegoak. 	
<p>5. eduki multzoa</p> <p>Aldaketak denboran zehar</p> <p>Helburuak: 3,6,7, 8,10</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Euskal Herriaren topa daitezkeen ohitura, tradizio eta adierazpen kulturekiko errespetua eta interesa. –Denbora neurtzeko unitateak erabiltzea (hamarkada, mendea) eta segida, ordenatze eta aldiberekotasun nozioak erabiltzen hastea. –Iragan ezagun eta hurbila irudikatze eta erregistratzeko teknikak erabiltzea. –Iturri idatzi eta digitalak eta ikusizko hainbat iturri erabiltzea informazio historikoa lortzeko, eta Euskal Herriko hurbileko historiari buruzko lanak egiteko. –Ardatz kronologikoak erabiltzea, Euskal Herriko pertsonaia, gizarte eta gertakari historiko behinenak kokatuz. –Zenbait garai historikotako gizarteetara hurbiltzea, eguneroko bizitzako alderdien ezagueratik abiatuz. –Eguneroko bizitzaren alderdiren baten eboluzioa denboran zehar; gertakari historiko garrantzitsuekin harremanetan jartzea. –Inguruan suma daitezkeen aztarna zaharren baten esangura ezagutzea eta balioestea (tradizioak, eraikinak, objektuak...). –Historia gizonen eta emakumeen ekarpenaren emaitzat hartzea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		2. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
6. eduki multzoa Materia eta energia Helburuak: 3, 5, 9,	<ul style="list-style-type: none"> –Euskal Herrian energia-iturriak erantzukizunez erabiltzea balioestea. Norberaren erantzukizuna energia-aurreztean. –Energia eta aldaketak. Energia-iturriak eta energiaren erabilerak. Energiak eguneroko bizitzako aldaketetan duen eraginari behatzea. –Objektu eta materialak haien begi-bistako ezaugarri fisikoetatik (pisua/masa, egoera, bolumena, kolorea, egitura, usaina, erakarpen magnetikoa) eta erabilera-aukeretatik abiatuz konparatzea, sailkatzea eta antolatzea. –Erabilera arrunteko materialen ezaugarriak eta horiek energia-aldaketen aurrean duten jarrera aztertzeko, esperientzia errazak planifikatu eta egitea, emaitzei buruzko aurreikuspen argitzaileak eginez. –Hondakinak sortzea; kutsadura eta ingurumeninpaktua. –Objektuak mugiarazten edo desitxuratzen dituzten indar ezagunak identifikatzea. Erakarpen- eta aldaratze-indarrak. –Nahasketak identifikatzea. –Argiaren arabera gorputzek nola jokatzen duten. Argiaren islapena eta argi zuriaren deskonposizioa. –Lanerako material eta tresnak erabiltzeko eta gordetzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea. 	
7. eduki multzoa Objektuak, makinak eta teknologiak Helburuak: 9,10,	<ul style="list-style-type: none"> –Makinek eta garapen teknologikoak gizakiaren lana errazteko egin eta egiten dituzten ekarpenen jakitun izatea. –Erremintak, aparatuak eta makinak erabiltzean, tartean diren esku-trebetasunen garrantzia balioestea, estereotipo sexistak gaindituz. –Lanbideak identifikatu eta deskribatzea, erabiltzen dituzten material, erreminta eta makinaren arabera. –Makinek ibiltzeko behar dituzten energia-iturriak eta haien abantailak eta desabantailak identifikatzea. –Euskal Herriko industria-sektoreak. Jatorria eta eboluzioa. –Euskal Herrian makinek darabiltzaten energiak: elektrikoa, lurrun-energia, nuklearra, eguzki-energia, eolikoa... –Zenbait eragile mekaniko (ardatza, gurpila, txirrika, plano inklinatua, engranajea, balazta eta abar) eta haien funtzioa (delako makinatik kanpo) ezagutzea. –Erraz egin daitekeen objektu edo makinaren bat planifikatu eta egitea. –Ingurumena errespetatzen duten aplikazio teknologikoak erabiltzea garrantzitsua dela onartzea. –Zenbait asmakizun handiren garrantzia eta bizibaldintzak hobetzeko izan duten eragina balioestea. –Testu hezigarri eta argitzaileak lantzea proiektu baten garapena ahoz eta idatziz jakinarazteko. –Testu-prozesatzearen oinarriko erabilera: tituluak, formatua, testu bat gordetzea eta berreskuratzea, aldaketak egitea, ordezte eta inprimatzea. –Interneten informazioa aurkitzeko eman zaigun segidari jarraitzea. –Paperean eta euskarri digitalean dauden idatzizko lanen aurkezpena zaintzeko interesa izatea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		3. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
1. eduki multzoa Ingurunea eta hura iraunaraztea Helburuak: 3, 5,7,8,9	<ul style="list-style-type: none"> –Euskal Herriko eta Espainiako paisaien aniztasuna eta aberastasuna aintzat hartzea, eta beste tokietako paisaiak ezagutzeko interesa agertzea. Paisaia zaintzea eta berreskuratzea. Proposamenak egitea. –Gure natura-ingurunea: Euskal Herriko eta Espainiako erliebea, flora eta fauna. –Lur planeta: ozeanoak, itsasoak eta kontinenteak. Baliabide naturalak eta ingurumena babestea. –Unibertsoa. Eguzki-sistema. –Espazio ezagunak hautematea eta horiek eskalan adieraztea. –Euskal Herriko, Espainiako, Europako eta munduko geografia fisiko eta politikoko elementu garrantzitsuenak kokatzea eta hainbat irudikapenetan interpretatzea (mapak, planoak, aireko fotografiak eta bestelako baliabide teknologikoak). –Elementu klimatologikoen konbinazioa. Eguraldiaren eta klimaren arteko bereizketa. Eguraldia irakurtzea eta interpretatzea zenbait irudikapenetan. Neurketa-aparatuak eta haiek nola erabili. –Bizilekuko klimaren eta klima nagusien ezaugarriak. Paisaia eta giza jardueran duen eragina. Giza ekintza eta klima-aldaketa. Euskal Herriko klimak. Espainiako klimak. –Lurzorua. Osagaiak. Antolamendua eta erabilerak. –Arrokak eta mineralak identifikatzea eta sailkatzea. Gizakiontzako baliagarritasuna. –Ura naturan, kutsatzea eta neurrigabe erabiltzea. Ura babesteko eta ustiatzeko jarduerak. Uraren ezaugarriak, egoerak eta erabilerak. –Gizakiak ingurumenaren osagai dira eta naturarekin harremanak izateko gaitasuna dute. Giza eraldaketak baliostea: urbanizatzea, industrializatzea, komunikabideak, materialak erazteak... –Landa-lanak taldean egitea. 	

BLOKEA	EDUKIA
<p>2. eduki multzoa</p> <p>Izaki bizidunen aniztasuna</p> <p>Helburuak: 3, 5,</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Bizitzaren aniztasuna balioestea. Gizakia eta biodibertsitatea. Espezieak desagertzea. Iraunarazteko neurriak. -Euskal Herriko zenbait ekosistema: belardia, urmaela, basoa, itsasbazterra..., hiria eta izaki bizidunak. -Elikadura-kateak. -Biosfera. Izaki bizidunen habitatak. -Landareen egitura eta fisiologia. Fotosintesia. -Zelularen oinarritzko egitura. Zelula aztertzekeo begi biko lupa eta beste zenbait baliabide teknologiko erabiltzea. -Animalia eta landareak identifikatzeko gako eta gidak erabiltzea. -Izaki bizidunen bizitzarekin lotutako prozesuei behatzea eta erregistratzea. Emaitzak ahoz eta idatziz jakinaraztea. -Beste zenbait bizi-formatara hurbiltzea: bakterioak, birusak, algak eta onddoak. -Izaki bizidunei eta haien bizi-baldintzei buruzko informazioa hainbat iturritan bilatzea. -Animaliei eta landareei behatzean, bai eta dagozkien lanak egitean ere, zehaztasuna eta zorrotasuna aintzat hartzea. -Lanerako material eta tresnak erabiltzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea.
<p>3. eduki multzoa</p> <p>Osasuna eta garapen pertsonala</p> <p>Helburuak: 4,8,12</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Garapen osasuntsuari kalte egiten dioten eta osasunarekiko jokabide arduratsua oztopatzen duten gizarte-faktore eta -jardueretik jarraera kritikoa izatea. Garbiketa publikoa, segurtasun-arauak, prebentzio-medikuntza, kirola... -Giza gorputzaren funtzionamendua. Anatomia eta fisiologia. Aparatuak eta sistemak. -Elikadura (arnas, digestio-, zirkulazio- eta irazteaparatua). -Ugalketa (ugaltze-aparatua). -Harremanak (zentzumen-organoak, nerbio-sistema). -Lehen laguntzak ezagutzea, nork bere buruari laguntzeko eta besteei laguntzeko. -Euskal Herriko gaixotasun arruntenak: arnas gaixotasunak, estresa, lan-istripuak, zirkulazio-istripuak... -Bizimodu osasungarriak izatea. Organo eta aparatuak zaintzeari eta mantentzeari buruzko hausnarketa. -Nortasun pertsonala. Nork bere burua ezagutzea eta maitatzea. Ekintza eta zereginak planifikatu eta egiteko autonomia. Bere kabuz erabakiak hartzeko gai izatea. -Esfortzu eta lan pertsonala, zereginetan jarraera aktibo eta arduratsua izanda, autokritikoki jokatuta eta nork bere gaitasunetan konfiantza izanda.

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		3. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
<p>4. eduki multzoa</p> <p>Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza</p> <p>Helburuak: 1,2,3,7,11,12</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Espainiako kultura- eta hizkuntza-aniztasuna ezagutzea eta balioestea. Euskal Herriko iraganeko eta egungo ohiturak, tradizioak eta adierazpen kulturalak. –Estereotipoak eta edozein motatako bereizkeriak gainditzea, eta besteeikiko enpatia izatea. –Hurbileko erakundeetako egoera jakinen azterketatik abiatuta, gizarteak nola funtzionatzen duen ulertzea. Kideen arteko harremanak eta erantzukizunak bereganatzea. –Euskal Herriko, Espainiako eta Europar Batasuneko biztanleria. Gaur egungo munduan migrazioek duten garrantzi demografiko, kultural eta ekonomikoa aintzat hartzea. –Autonomia erkidegoko eta estatuko erakundeetara hurbiltzea: besteak beste, gizarte-, ingurumen-, ekonomia- arazoak konpontzeko duten erantzukizuna. –Europar Batasuneko politika- eta lurralde-antolamendua. –Giza beharrak asetzeko ondasun eta zerbitzuak ekoiztea. Zerbitzu-sektorearen garrantzia. Kontsumo-desberdintasunak. Zenbait kontsumo-produktu aztertzea. Kontsumo arduratsua. –Komunikabideek eta garraioek pertsonen, ekonomiaren eta gizartearen jardueretan duten zeregina. –Publizitateak kontsumoan duen eragina ezagutzea eta harekiko jarrera kritikoa izatea. –Gizarte-tentsioak: lan-arlokoak, politikoak, etnikoak, etab. –Gatazkak konpontzeko forma demokratikoak. –Egoerak eta arazoak aztertzeko hainbat iturritako informazioa biltzea. –Taldean lan egitearen aldeko jarrera, lankidetzarako eta parte hartzeko jarrera arduratsuek agertuz; eta elkarrizketa eta eztabaidetan besteen ideiekiko eta ekarpenekiko ezberdintasunak onartzea errespetuz eta tolerantziaz. 	
<p>5. eduki multzoa</p> <p>Aldaketak denboran zehar</p> <p>Helburuak: 3,6,7,10</p>	<ul style="list-style-type: none"> –Gizonezkoek eta emakumezkoek historian bete duten zeregina balioestea. –Datazio- eta periodizazio-arauak(K.a., K.o., data). –Giza ekintzak, gertakari historikoak eta gizartealdaketak azaltzeko faktoreak. –Garai historikoetako zenbait gizarteren ezaugarriak ezagutzea, bizimoduaren azterketatik abiatuz: Historiaurrea, Aro Klasikoa, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia, XX. mendeko mundua. –Euskal Herriaren eta Espainiaren historiako gertakari eta pertsonaia aipagarrienak. –Ondare historiko eta kulturalaren adierazpen garrantzitsuenak ezagutzea, aintzat hartzea eta errespetatzea. –Iraganeko gertakariak denboran eta espazioan kokatzeko, iraupena, aldiberekotasuna eta gertakarien arteko harremanak hautemateko teknikak erabiltzea. –Eduki historikoko txosten eta lanak egiteko, iturri historiko, geografiko eta artistikoak eta bestelakoak erabiltzea. Komunikazioen argitasuna eta ordena aintzat hartzea. 	

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA		3. ZIKLOA
BLOKEA	EDUKIA	
6. eduki multzoa Materia eta energia Helburuak: 5,9,	<ul style="list-style-type: none"> –Esperientziak eta ikerketak egitean lankidetzeta-lana balioestea, guztion helburuak lortzerakoan berdintasunez eta parte-hartze kritikoz eta arduratsuz jokatzuz. –Materialak aztertzea eta haien ezaugarrien arabera sailkatzea (gogortasuna, disolbagarritasuna, agregazio-egoera, eroankortasun termikoa). –Gorputz baten masa eta bolumena neurtzeko hainbat bide erabiltzea. –Behagarriak diren fenomenoak dentsitate-desberdintasunaren arabera azaltzea. Flotagarritasuna likidoetan. –Indarren edo energia-ekarpenen ondorioz, mugimendu- eta forma-aldaketak edo gorputzen egoera-aldaketak aurreikustea. –Beroa, haren ondorioak sumatzea eta sistematikoki behatzea: tenperatura igotzea eta dilatazioa. Egoera-aldaketak eta itzulgarritasuna. –Nahaste batean, osagaiak banatzea distilazioaren, iragazketaren, lurruntzearen edo disoluzioaren bidez. –Erreakzio kimikoak. Errekuntza, oxidazioa eta hartidura. –Energia-iturriak ustiatu beharraz jabetzea. Energia-iturriak, berriztagarriak eta ez-berriztagarriak. Energia-garapen iraunkorra eta bidezkoa. Norbanakoaren erantzukizuna energia kontsumitzean. –Energia motak. Energiaren eraldaketa sinpleak. –Lehengaiak. Ekoizpen- eta merkaturatze-prozesuak. –Egunero erabiltzen diren materialen ezaugarriak aztertzeko esperientziak planifikatzea eta burutzea; bai eta materialok argiarekin, soinuarekin, beroarekin, hezetasunarekin eta elektrizitatearekin nola jokatzen duten ere aztertzea. Prozesua eta emaitzak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea, informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiliz. –Lanerako material eta tresnak erabiltzeko eta gordetzeko arauak eta segurtasun-arauak errespetatzea. 	
7. eduki multzoa Objektuak, makinak eta teknologiak Helburuak: 9,10,	<ul style="list-style-type: none"> –Teknologia-garapenak bizi-baldintzetan, lanean eta ingurumena eraldatzean duen eragina balioestea. –Materialen ezaugarrien eta haien aplikazio zehatzen arteko harremanak. –Objektuen eta makinaren aplikazioak ezagutzera, eta horiek giza jardueretan duten erabilgarritasuna. –Euskal Herriko oinarritzko industriak. Industria-birmoldaketa. Kooperatibismoak Euskal Herrian duen garrantzia. –Modulatutako piezetatik abiatuz, izaera edo funtzio jakin bat betetzen duten egitura sinpleak egitea arazo jakin bat konpontzeko. –Zirkuitu elektriko sinpleak. Elektrizitatearen efektuak. Eroaleak eta isolatzaileak. –Komunikatzeko eta elkarlanean aritzeko, informazioaren teknologiek emandako baliabide bakunak erabiltzea. Sarean gidaritzapeko informazio-bilaketak egitea. –Lan-plana erregistratzeko teknika gisa txostenak egitea; ondorioak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea. –Erakundeetako kalitate-prozesuak. Kalitate-ziurtagiriak... –Arreta eta erantzukizuna makinak erabiltzean; ekonomia-, eraginkortasun- eta segurtasun-irizpideen araberrako erabilera. 	

ZIENTZIA, TECNOLOGÍA ETA OSASUN KULTURARAKO KONPETENTZIA

ARLOA	EKARPENAK
NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA	<p>Gizakiak bere inguruko munduarekin duen harremana. arazoak definitzen jakitea, aukeran dauden irtenbideak balioestea, estrategiak lantzea, ikerketa txikiak diseinatzea, emaitzak aztertzea eta ezagutzera ematea. baliabide naturalak modu arduratsuan erabiltzea, arrazoiz kontsumitzea, banakoen eta taldeen osasuna babestea, aberastasuna modu bidezkoan banatzea eta mundu mailako zein belaunaldien arteko elkartasuna.</p>
ARTE HEZKUNTZA	<p>Ingurunea eta naturaguneetako eta gizakiek eginiko lanetako soinu- eta forma-paisaiak, koloreak, lerroak, egiturak, argia eta mugimendua hautematen laguntzen duenez, arte-hezkuntzaren bidez hobeto ezagutzen da mundu fisikoa, eta harreman handiagoa sortzen da mundu horrekin.</p> <p>metodo zientifikoarekin lotutako prozedurak ere erabiltzen ditu musikaren eremuan eta sorkuntza plastikoan; besteak beste, behaketa, esperientazioa, aurkikuntza, azterketa, gogoeta...</p> <p>Gizakiak musika-baliabideen edo baliabide plastikoaren bidez sortu dituen naturagunearen begiradak eta ikuskerak gelan lantzen dira.</p> <p>Bestalde, haurrak sentibilizatu egin behar dira, bizikalitatea hondatzen duten erasoez jabetzeko; besteak beste, kutsadura akustikoa eta ikusmen-kutsadura gero eta handiagoa dela konturatzeko. Horretarako, ingurune fisiko atsegina eta osasungarria izatea pertsona guztientzat garrantzitsua dela ulertzen lagundu behar zaie. Azken finean, ingurumenarekin lotura duten arazo guztiak adierazteko eta arazo horiei erantzuteko tresna izan daiteke artea.</p>
HIZKUNTZAK	<p>Mundua interpretatzea, mezuak aztertzea, bizimodu bakoitzaren arazoak eta ondorioak zentzuz argudiatzea, eta gelan jakintzaren era bateko eta besteko diskurtsoak erabiltzea.</p>

<p>GORPUTZ HEZKUNTZA</p>	<p>Leku jakin batean, norberaren gorputza (mugimenduan edo egonean dagoena) behar bezala hauteman behar da, eta, horrez gainera, elkarrekintzan.</p> <p>Gorputz-hezkuntzak, hain zuzen, osasun-kultura bultzatzen du; hau da, gorputz-teknikak irakastea (osasungarriak iruditzen zaizkio), gorputzean epe laburrera nahiz luzera lesio larriak sor ditzaketen jarrera eta ekintza guztiak saihesten ditu.</p> <p>Gorputz-hezkuntzak objektuak erabiltzen dituen heinean, kontsumo-gizartean sartzen ari dela jakin behar du. Beraz, objektuak ez erabiltzea edo birziklatzea eta aurreztea ikasleek eskuratu beharreko balioen parte izan behar dute.</p>
<p>MATEMATIKA</p>	<p>Pentsamendu matematikoa garatzeak zientzia-, teknologia- eta osasun-kulturarako gaitasuna lantzen laguntzen du, ingurua ondo ulertzea eta hura zehatzago deskribatzea posible egiten baitu. Lehenik eta behin, irudikatze ahalmena garatuta (ikusmen espaziala), planoan zein espazioan, irudiak eraikitze eta erabiltze ahalmena hobetuko dute haurrek, eta ahalmen hori oso erabilgarria izango zaie mapak erabiltze, ibilbideak planifikatzeko, planoak diseinatzeko, marrazkiak egiteko... Bigarrenik, neurrien bidez, errealitatea behar bezala ezagutzea lortzen da; harekin harremanean aritzeko aukerak areagotu egiten dira eta inguruko alderdi kuantifikagarriei buruzko informazio gero eta zehatzagoa transmititzeko aukerak ere bai. Eta, azkenik, informazioa interpretatzeko irudikapen grafikoak erabiltzen trebea izatea oso tresna baliagarria da errealitatea bere horretan atzemateko eta ezagutzeko.</p>
<p>HERRITARTASUNERAKO ETA GIZA ESKUBIDEETARAKO HEZKUNTZA</p>	<p>Garapen iraunkorrak honako hau esan nahi du: ingurunera aldez aurretiko kontzeptualizazio batekin hurbiltzea; hain zuzen ere, ikasleari era autonomoan eta errespetuz jarduteko aukera emango diona.</p> <p>Herritartasunerako ezinbestekoak diren zenbait alor gehitzen ditu kontzeptualizazio horrek: osasuna, kontsumoa, ekoizpena, zientzia, teknologia, balio sozialak etab. «Herritartasunerako Hezkuntzak» gogoeta eta ekintzen arteko tentsioa dakar, eta natura-ingurunearekin harremanak izateko beharrezkoa da hori; izan ere, harreman hori etengabe interpretatzen jarraitzeko laguntza ematen du, gizabidezko balioetan oinarritutako esku-hartze batera egokitutako eremu batean koka dadin.</p>

ARLOA: NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA

Oinarrizko Konpetentziak

1. Zientzia, teknologia- eta osasun-kulturarako gaitasuna	5. Informazioa tratatzeko eta teknologia-digitala erabiltzeko gaitasuna
2. Ikasten ikasteko gaitasuna	6. Gizarterako eta herritartasunerako gaitasuna
3. Matematikarako gaitasuna	7. Giza eta arte-kulturarako gaitasuna
4. Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna	8. Norberaren autonomiarako eta ekimenerako gaitasuna
Eduki Multzoak	
1. Ingurunea eta hura iraunaraztea.	4. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza.
2. Izaki bizidunen aniztasuna.	5. Aldaketak denboran zehar.
3. Osasuna eta garapen pertsonala.	6. Materia eta energia.
	7. Objektuak, makinak eta teknologiak.

Arloko helburuak	Oinarrizko Konpetentziak	1. zikloko helburuak	2. zikloko helburuak	3. zikloko helburuak
<p>1. Berezko ezaugarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea, onartzea eta aintzat hartzea; norberaren kulturaren ezaugarriak eta gainerako taldeekiko ezberdintasunak balioestea, gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea, eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p> <p>Eduki Multzoak: 4</p>	6, 7, 8	<p>1. Norberaren kulturaren oinarrizko ezaugarriak (portaera, arauak, ohiturak, baloreak...) dituzten talde jakin batzuetako kide izaeraz jabetzea eta ezagutzea (familia, lagunartea, taldea, eskola, auzoa, herria...); eta Giza Eskubideak ezagutzen hastea hezkuntzaren kulturarteko dimentsioa sustatzeko.</p>	<p>1. Berezko ezaugarriak (portaera arauak, ohiturak, baloreak, hizkuntza, kultura...) dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea eta gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea (auzoa, herria, Araba, Autonomia Erkidegoa, ...) eta begirunezko jarrera garatzea betiere giza eskubideetan oinarrituz.</p>	<p>1. Berezko ezaugarriak (portaera, arauak, ohiturak, baloreak, hizkuntza, kultura...) dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea (Euskal Herria, Espainia, Europa...) eta gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p>
<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, betiere erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatzuz; besteei lagunduz eta elkartasunez jokatzuz; funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak aplikatuz; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta</p>	2, 6, 7, 8	<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea ezarritako arauak errespetatuz (txandak, besteek hitzegiten dutenean adi entzun, besteen ideiak errespetatu, hartzen diren erabakiak onartu...) inolako bereizkeriarik egin gabe.</p>	<p>2. Talde-jardueretan parte hartzean jarrera baikorra, arduratsua, solidarioa izatea, ezarritako arauak errespetatzea eta norberaren eta besteen ekarpenekiko begirunea izatea inolako bereizkeriarik egin gabe.</p>	<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatzuz; besteei lagunduz eta elkartasunez jokatzuz; funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak aplikatuz; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta elkartasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturaren, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p>

<p>elkartasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturean, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p> <p>Eduki Multzoak: 4,5</p>				
<p>3. Euskal Herriko natura-, gizarte- eta kultura- ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea; ingurunearen antolaketa, ezaugarriak eta harremanak aztertzea eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartu eta ulertzea, gero eta konplexuagoak diren espazio-eremuen ezagueran aurrera egiteko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,4</p>	1, 7, 8	<p>3. Ingurune hurbileko Naturaren elementu garrantzitsuenak ezagutzea (paisaia, fenomeno atmosferikoak, animaliak, landare arruntenak...), gizarte antolakuntzan (familia ereduak, lagunartea...) aztertzen hastea, lanbideak aintzat hartzea estereotipo sexistak baztertuz eta kulturaren oinarrizko aspektuak identifikatzea.</p>	<p>3. Euskal Herriko eta, bereziki, Arabako natura-, gizarte- eta kultura- ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea (kokalekua, landaretza, fauna, eguraldia, elementu geografikoak, gizarte erakundeak, kultura alderdi esanguratsuak...); horien ezaugarri nabarmenak deskribatzea eta bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartzen hastea.</p>	<p>3. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako natura, gizarte eta kulturako elementu nagusiak ezagutzea. Horien giza antolamenduaren ezaugarri eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartzea eta ulertzea eta espazio-eremu horien arteko harremanak aztertzea.</p>
<p>4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohitura eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeko; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Osasuna gizabanakoaren eta komunitatearen ondasuna dela ulertaraztea da horren guztiaren helburua.</p> <p>Eduki Multzoak:3</p>	1, 6, 8	<p>4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak (higienea, atsedena, elikadura –ohitura osasungarriak) identifikatzea eta bereganatzea; gorputzaren atal nagusiak ezagutu eta gizabanakoen ezberdintasunekiko onarpena eta errespetuzko jarrera sustatzea. Nork bere burua zaintzea eta maitatzea eta norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea.</p>	<p>4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak (dieta orekatua, aisaldia...) eta osasunari kalte egiten dioten -ohiturekiko jarrera kritikoa adieraztea; gorputzaren zentzumenak eta aparato nagusienak ezagutzea. Nork bere burua zaintzea eta maitatzea eta norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea, deskribatzea eta erregulatzea.</p>	<p>4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeko; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Gorputzaren funtzionamenduan sakontzea: aparatuak eta sistemak. Nork bere burua ezagutzea, maitatzea eta erregulatzea. Ekintza eta zereginak planifikatzea autonomiaz eta erabakiak hartzeko gai izatea.</p>

<p>5. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea, eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1, 2</p>	1, 6, 8	<p>5. Inguruneko elementu naturalak errespetatzea eta zaintzea. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea eta deskribatzea (eraikinak, ibilgailuak, parkeak...) eta aldaketa horiek onak edo desagokiak izan diren baloratzea..</p>	<p>5. Gizakiak natur eta gizarte inguruan egindako esku-hartze batzuk(hiria, paisaia, baserri paisaia, errepideak, kutsadura...) izan duten eragina identifikatu eta aztertu, eta horiek ingurugiroa eta kultur ondarea zaintzen eta hobetzen laguntzeko jarrerak garatzea.</p>	<p>5. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen (industrializazioa, ibaiak, komunikabideak, kutsadura,...)aztertzea, eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.</p>
<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 5</p>	1, 6, 7, 8	<p>6. Ikaslearen bere bizitzako momentu garrantzitsuak kronologikoki antolatzeko oinarrizko denbora- nozioak eta neurri unitateak erabiltzea (lehenago/geroago, iragana, oraina, geroa, eguna, astea, hilabetea, urtea...). Inguruko tradizio, ohitura eta kultura adierazpenekiko sentikortasuna eta errespetua izatea.</p>	<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz (hamarkada, mendea...) ekarritako aldaketa nagusiak ezagutzeko eta aztertzea; eta ondare historiko, sozial eta kulturalarekiko begirunezko jarrera garatzea.</p>	<p>6. Ikaslearen inguruko natura - gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea (Historiaurrea, Aro Klasikoa, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia, XX. mendeko mundua) eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko</p>
<p>7. Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean egitate, kontzeptu eta prozesuak zenbakizko kodeen, grafikoaren eta kode kartografikoaren bidez</p>	1, 2, 4, 5, 7	<p>7. Ingurune hurbileko (auzoa, herria/hiria) natura, gizarte eta kulturari buruzko datuak grafiko errezen bidez interpretatu eta adierazi (planoak, taulak...) norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko.</p>	<p>7. Euskal Herriko natura, gizarte eta kultura eta Espainako estatuaren antolamenduaren gertaerak, egoerak, ideiak... ulertzea, adieraztea eta irudikatzea hainbat</p>	<p>7. Euskal Herria, Espainia, Europa eta Europar Batasuneko errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak - Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean gertaerak, egoerak, ideiak... ulertzea, adieraztea eta irudikatzea</p>

<p>interpretatu, adierazi eta irudikatzea eta horixe bera egitea errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak eta bestelakoak adierazten dituzten bestelako adierazleekin, norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzea lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>			<p>kode erabiliz (grafikoak, taulak, zenbakizkoak, mapak...) , norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko.</p>	<p>hainbat testu diskontinuak erabiliz-kronogramak, mapa kontzeptualak, kartesiar taulak, eskemak..- norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko.</p>
<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertze eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:1,2,3,4,5,6,7</p>	<p>1, 2, 4, 5, 7, 8</p>	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatzea, irtenbideak proposatzea eta argudiatzea, egindako prozesuari buruzko hausnarketa eginez.</p>	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatzea, pentsatzea eta konpontzea, informazioa bilatzeko eta tratatzeko estragiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, argudiatuz eta, azkenik, ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p>	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estragiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertze eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p>
<p>9. Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarrizko ezaugarrien ezaguera erabiltzea, eta ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, alde aurretik erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu eta gauzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:7</p>	<p>1, 2, 8</p>	<p>9. Inguruko makinen aniztasuna eta osagaiak identifikatzea eta horien abantailak eta desabantailak antzematea; norberaren ziurtasunarekin eta energia aurreztearekin lotutako jokaera garatzeko.</p>	<p>9. Inguruko makinen eta garapen teknologikoa gizakien lana errazteko egin eta egiten dituzten ekarpenen jakitun izatea eta Euskalerriko industria-sektoreak, lanbideak eta energia motaz jabetzea ingurumenean daukaten eragina baliostatze.</p>	<p>9. Euskal Herriko oinarrizko industriak, industria-birmoldaketa eta kooperatibismoaren garrantziaz jabetzea; Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarrizko ezaugarrien ezaguera erabiltzea eta horien arteko harremanak ezartzea, ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, alde aurretik erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu, gauzatu eta arretaz eta erantzukizunaz erabiltzeko.</p>

<p>10. Informazioa lortzeko eta ezagutza trukatzeko informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiltzea; haien eragina aztertzea, eta pertsonen eta haien ingurunearen ezaugarriak hobetzeko ematen duen laguntza balioestea, zenbait giza behar asetzen laguntzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>	2, 4, 5, 8	<p>10. Ordenagailuaren oinarritzko osagaiak identifikatzea, zaintzea eta erabiltzea ikaste prozesua garatzeko eta horren bidez lortzen den laguntza balioestea, zenbait giza behar asetzen laguntzeko.</p>	<p>10. Teknologia berriak erabiltzea informazio zehatza bilatzeko eta horiek ematen duten laguntza balioestea; iturri horiengandik lortutako informazioa era egokian aurkeztea.</p>	<p>10. Informazioaren teknologiek emandako baliabide bakunak erabiltzea komunikatzeko eta elkarlanean aritzeko eta lan-plana erregistratzeko teknika gisa txostenak egitea; ondorioak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea informazioa elkar trukatzeko .</p>
<p>11. Gatazkaren existentzia onartzea; ezberdintasunak gainditzeko mekanismo demokratiko gisa eta taldeen barne-aldaketarako faktore gisa erabiltzea, tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:3, 4</p>	6, 8	<p>11. Hurbileko gatazken existentziaz ohartzea eta horiek bideratzeko hainbat mekanismo barneratzea eta elkarbizitzarako oinarritzko arauak adostea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.</p>	<p>11. Hurbileko eta gizarteko gatazken existentziaz ohartzea, aztertzea eta konponbide posibleak mahiagaineratzea eta horiek bideratzeko mekanismo sendoagoak barneratzea; eta elkarbizitzarako oinarritzko arauak adostea eta betetzea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.</p>	<p>11. Hurbileko, gizarteko eta munduko gatazkaren existentziaz ohartzea, aztertzea eta konponbide posibleaz eztabaidatzea eta argudiatzea eta eguneroko bizimoduan aplikatzea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.</p>
<p>12. Berezko nortasuna eratzea, norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatuko duten estrategien alde eginez, gizaki autonomo eta besteekin harremanean ari den gizartekide gisa garatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 3</p>	6, 8	<p>12. Nor bere burua ezagutzen hastea: emozioak eta sentimenduak identifikatzea, autoestimua egokia garatzeko eta besteekin harreman onuragarriak sortzeko eta norberaren esfortzua eta lana balioestea autonomia pertsonalean aurrera egiteko.</p>	<p>12. Nor bere buruaren ahalmenak eta mugen kontzientzia hartzea, emozioak eta sentimentuak identifikatzea, deskribatzea eta bideratzea autoestimua egokia garatzeko eta besteekin harreman onuragarriak sortzeko eta norberaren esfortzua eta lana balioestea autonomia pertsonalean aurrera egiteko</p>	<p>12. Berezko nortasuna eratzea eta estrategia egokiak erabiltzea norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatzeko eta gizaki autonomo eta sozial gisan garatzeko.</p>

ARLOA: NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA

Oinarrizko Konpetentziak

1. Zientzia, teknologia- eta osasun-kulturarako gaitasuna	5. Informazioa tratatzeko eta teknologia-digitala erabiltzeko gaitasuna
2. Ikasten ikasteko gaitasuna	6. Gizarterako eta herritartasunerako gaitasuna
3. Matematikarako gaitasuna	7. Giza eta arte-kulturarako gaitasuna
4. Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna	8. Norberaren autonomiarako eta ekimenerako gaitasuna
Eduki Multzoak	
1. Ingurunea eta hura iraunaraztea.	4. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza.
2. Izaki bizidunen aniztasuna.	5. Aldaketak denboran zehar.
3. Osasuna eta garapen pertsonala.	6. Materia eta energia.
	7. Objektuak, makinak eta teknologiak.

Arloko helburuak	Oinarrizko Konpetentziak	1. zikloko helburuak	Ebaluazio irizpideak	Ebaluazio adierazleak
<p>1. Berezko ezaugarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea, onartzea eta aintzat hartzea; norberaren kulturaren ezaugarriak eta gainerako taldeekiko ezberdintasunak balioestea, gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea, eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p> <p>Eduki Multzoak: 4</p>	6, 7, 8	<p>1. Norberaren kulturaren oinarrizko ezaugarriak (portaera, arauak, ohiturak, baloreak...) dituzten talde jakin batzuetako kide izaeraz jabetzea eta ezagutzea (familia,lagunartea,taldea, eskola, auzoa, herria...); eta Giza Eskubideak ezagutzen hastea hezkuntzaren kulturarteko dimentsioa sustatzeko.</p>	<p>1.1. Familia,lagunartea, eskola,auzoa, herria ... izan ohi diren zenbait adierazpen kultural hautematea, gizonek eta emakumeek batera egindako ekarpenen ondorio den aniztasun eta aberastasun kulturala balioetsiz.</p> <p>1. 2. Bizikidetza demokratikoaren funtsezko zenbait balio ezagutzen ditu; batik bat, eskolan bete beharrekoak; eta, halaber, herritarrek bete beharreko oinarrizko arauak premiaz ohartzen da.</p>	<p>1.1.1. Antzematen ditu inguruko giza taldeak eta haien arteko harremanak.</p> <p>1.1.2. Errespetatzen ditu gainerako giza taldeen ohiturak eta bizimoduak.</p> <p>1.1.3. Sentikortasun-jarrerarik du gainerako pertsonen bazterkeria- eta bereizkeria-egoeren aurrean.</p> <p>1.1.4 . Aktiboki hartzen du parte bere taldean egiten diren ospakizunetan (urtebetetzeak, Olentzero, Inauteriak, euskararen jaia...), eta ea errespetatzen dituen beste kultura batzuetako kideek egin ditzaketan ekarpenak, enpatia-jarrerak adieraziz.</p> <p>1.1.5. Balioetsi eta errespetatzen ditu arbasoen ohiturak eta bizimoduak.</p> <p>1.1.6. Ezagutzen du herriaren iraganari buruzko informaziorik, kontakizunik eta esaera herrikoirik, eta interesa duen haiek iraunarazteko.</p> <p>1.1.7. Gizonek eta emakumeek egindako ekarpenak baloratzen ditu.</p> <p>12.1.Ezagutzen ditu eskolako bizikidetza-arau oinarrizkoak.</p> <p>12.2. Ematen ditu bere ideiak eta baliatzen da elkarrizketaz barne-arauak adostasunez hobetzeko.</p> <p>12.3. Balioesten ditu arauak, bizikidetza baketsua bermatzeko eta gatazkak ekiditeko bitarteko diren aldetik.</p>

<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, betiere erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatu; beste lagunduz eta elkartzunez jokatu; funtzionamendu demokratikoaren oinarriko printzipioak aplikatu; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta elkartzunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturen, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p> <p>Eduki Multzoak: 4,5</p>	<p>2, 6, 7, 8</p>	<p>2. Talde jardueretan parte hartzea ezarritako arauak errespetatu (txandak, besteek hitzegiten dutenean adi entzun , besteen ideiak errespetatu, hartzen diren erabakiak onartu...) inolako bereizkeriarik egin gabe.</p>	<p>2.1. Hainbat testuingurutan, talde-lanean aritzen da helburu komunak lortzeko; lankidetzaren eta errespetu jarrikerak aintzat hartzen ditu, eta ez du onartzen, taldekideen arteko berdintasuna abiaburu hartuta, inolako bereizkeriarik.</p> <p>2.2. Inguruko pertsonak betetzen dituzten erantzukizun eta lanbide garrantzitsuenak adibide errazen bidez identifikatzea eta harremanetan jartzea, betiere, bereizkeria-irizpideak (sexistak, arrazistak...) alde batera utziz.</p>	<p>2.1.1. Aktiboki hartzen du parte talde-lanean. 2. 1.2. Trukatzen ditu ideiak, sentimenduak eta proposamenak. 2.1.3. Taldekideekin berdintasunez eta errespetuz aritzen da lankidetzan. 2. 1.4. Egiaztatu eta balioesten ditu beste pertsona batzuek emandako azalpenak. 2.15. Bere ideiak era lasai eta baketsuan defendatzen ditu.</p> <p>2.2.1. Aintzat hartzen ditu inguruko pertsonak egiten dituzten ordaindu gabeko jarduerak eta erantzukizunak. 2.2.2. Balioesten ditu etxeko, eskolako eta kaleko eginkizunak eta horietan parte hartzen du, estereotipo sexistak gaindituz. 2.2.3. Parte hartzen du eta errespetatzen ditu bere kideek egiten dituzten jarduerak. 2.2.4. Ezagutzen eta erlazionatzen ditu inguruan ohikoenak diren lanak eta lanbideak, bai eta haiek erabilitako tresnak eta erremintak ere. 2.2.5. Egiten ditu bere herriko eta familiako lanbideen dramatizazioak eta simulazio-jolasak, eta hautematen du lanbide bakoitzak duen garrantzia.</p>
<p>3. Euskal Herriko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea; ingurunearen antolaketa, ezaugarriak eta harremanak aztertzea eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartu eta ulertzea, gero eta konplexuagoak diren espazio-eremuen ezagueran aurrera egiteko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,4</p>	<p>1, 7, 8</p>	<p>3. Ingurune hurbileko Naturaren elementu garrantzitsuenak ezagutzea (paisaia, fenomeno atmosferikoak, animaliak, landare arruntenak...), gizarte antolakuntzan (familia ereduak, lagunartea...) aztertzen hastea, lanbideak aintzat hartzea estereotipo sexistak baztertuz eta kulturaren oinarriko aspektuak identifikatzea.</p>	<p>3.1 Oinarriko irizpideak erabiliz, norberaren inguruko animalia eta landare garrantzitsuenak ezagutu eta sailkatzea, bai eta hainbat bide erabiliz lortutako informazioari esker ezagunak diren beste zenbait espezie ere.</p>	<p>3.1.1 Ezagutzen ditu ohiko inguruko animalia eta landare garrantzitsuenak. 3.1.2 Ezartzen ditu oinarriko sailkapen-irizpideak (tamaina, kolorea, mugitzeko era) eta ea sailkatzen dituen landareak eta animaliak ezarritako talde horietako kideak diren kontuan hartuta. 3.1.3 Erabiltzen ditu hainbat informazio-iturri eta euskarri (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...) eta ea baliatzen duen informazio hori sailkapenerako. 3.1.4 Aipatzen ditu etxeko animalia eta landareen oinarriko beharrak; beharrezkoa denean, ea laguntzen duen haiek zaintzen. 3.1.5. Jakin-mina agertzen du izaki bizidunei behatzeko.</p>

			3.2 Fenomenoen, behaketen edo bizitza natural zein sozialeko gertakarien inguruko informazioa biltzea eta galdera egokiak egitea, bere hurbileko inguruan behaketa sistematikoen arauak jarraituta zenbait tresna eta erregistro argiak erabiliz.	3.2.1 Interesik eta jakin-minik du behaketaren bidez inguruko elementuak ezagutu eta identifikatzeko. 3.2.2 Egiten ditu erregistroak; interpretatzen ditu grafiko errazak, eta erabiltzen ditu informazioa bilatzeko oinarrizko tresnak. 3.3.3. Egiten du, espazio oso ezagunetan, objektuen kokalekua deskribatzeko krokis sinplerik. 3.3.4. Egiten ditu behatutako fenomenoei buruzko informazio aipagarria lortzeko bide diren galderak. 3.4. 5. Aipatzen dituen gertakari eta fenomeno argiei buruzko antzekotasunak eta desberdintasunak.
4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohitura eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeari; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Osasuna gizabanakoaren eta komunitatearen ondasuna dela ulertaraztea da horren guztiaren helburua. Eduki Multzoak:3	1, 6, 8	4.Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak (higieena, atsedena, elikadura –ohitura osasungarriak) identifikatzea eta bereganatzea;gorputzaren atal nagusiak ezagutu eta gizabanakoen ezberdintasunekiko onarpena eta errespetuzko jarrera sustatzea.Nork bere burua zaintzea eta maitatzea eta norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea.	4.1 Higienearekin, elikadurarekin, jarduera fisikoarekin, atsedena-rekin eta norberaren emozio eta sentimen-duak kontrolatzearekin zerikusia duten praktika mesedegarrien adibide-ak jartzea, eta horiek osasunerako, ongizaterako eta gorputzaren funtzionamendu egoki-rako duten garrantzia adieraztea	4.1.1. Ezagutu eta onartzen du bere gorputza, eta oinarrizko higieena-ohiturarik gordetzen ditu. 4.1.2. Bereizten ditu elikagai osasungarriak eta ez-osasungarriak. 4.1.3. Jabetzen da elikadura bariatua eta orekatua lantzearen, ariketa fisikoa egitearen eta atsedena hartzearen garrantziaz. 4.1.4. Identifikatzen ditu bere emozio eta sentimenduak (amorrua, beldurra, euforia, bekaizkeria/jeloskortasuna...), eta aurrera egiten du horien kontrolean. 4.1.5 Ezagutzen ditu etxean eta eskolan arriskutsuak diren espazio, objektu, material eta substantziak, eta hartzen dituen oinarrizko segurtasun-neurriak. 4.1.6 Ezagutzen ditu gaixotasun-sintomaren bat eta dakien halakoetan zer egin behar duen.
5. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea , eta horiek iraunkortasunaren	1, 6, 8	5.Inguruneko elementu naturalak errespetatzea eta zaintzea . Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea eta deskribatzea	5.1 Inguru fisikoko oinarrizko elementu eta baliabideen adibideak jartzea (eguzkia, ura, airea, lurzorua); haiek pertsonen bizitzarekin duten harremana eta	5.1.1 Deskribatzen ditu izaki bizidunentzat ezinbesteko baliabideak diren inguru fisikoko zenbait elementu (eguzkia, ura, airea, lurzorua). 5.1.2 Azaltzen du era oinarrizkoan izaki

<p>parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1, 2</p>		<p>(eraikinak, ibilgailuak, parkeak...) eta aldaketa horiek onak edo desegokiak izan diren baloratzea.</p>	<p>haiek modu arduratsuan erabiltzeko beharraz jabetzea.</p>	<p>bizidunen eta inguru fisikoko oinarritzko elementuen artean dagoen harremana.</p> <p>5.1.3 Badakien baliabide horiek era desegokian noiz erabiltzen diren (neurrigabeen edo era desegokian erabiltzea, kutsatzea) eta ea proposatzen dituen horiek saihesteko erak.</p> <p>5.1.4 Aipatu eta balioesten ditu inguru fisikoa babesteko zenbait neurri.</p> <p>5.1.5 Laguntzen du bere inguru hurbilean neurri horiek gauzatzeko.</p>
<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 5</p>	<p>1, 6, 7, 8</p>	<p>6. Ikaslearen bere bizitzako momentu garrantzitsuak kronologikoki antolatzeko oinarritzko denbora- nozioak eta neurri unitateak erabiltzea (lehenago/geroago, iragana, oraina, geroa, eguna, astea, hilabetea, urtea...). Inguruko tradizio, ohitura eta kultura adierazpenekiko sentikortasuna eta errespetua izatea.</p>	<p>6.1 Familia-bizitzarentzat zein inguru hurbilarentzat garrantzitsuak diren zenbait gertakari denboran ordenatzea, ezarritako ereduak jarraituz.</p>	<p>6.1.1 Bere bizitzako gertakariak denbora-nozioak baliatuz kontatzen ditu (segida, aldiberekotasuna eta iraupena).</p> <p>6.1.2 Bildu eta sailkatzen ditu bere historiari buruzko dokumentuak; eta kokatzen ditu bere jaiotzatik gaur egunera arteko friso kronologikoan.</p> <p>6.1.3 Testuinguru egokietan erabiltzen ditu denboraren neurri-unitateak: eguna, astea, hila, urtea...</p> <p>6.1.4 Bere argazkiak eta familiarenak denbora-irizpideari jarraituz antolatzen ditu, bere historia pertsonala berreraikitzeke.</p> <p>6.1.5 Interesa du bere historia pertsonalari buruzko datuak jasotzeko, bai eta bere arbasoen ohitura eta bizimoduak jasotzeko ere.</p>
<p>7. Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunekeo egitate, kontzeptu eta prozesuak zenbakizko kodeen, grafikoaren eta kode kartografikoaren bidez interpretatu, adierazi eta irudikatzea eta horixe bera egitea errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak eta bestelakoak adierazten dituzten bestelako adierazleekin, norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko lortzeko.</p>	<p>1, 2, 4, 5, 7</p>	<p>7. Ingurune hurbileko (auzoa, herria/hiria) natura, gizarte eta kulturari buruzko datuak grafiko errezen bidez interpretatu eta adierazi (planoak, taulak...) norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko .</p>	<p>7.1 Fenomenoen, behaketen edo bizitza natural zein sozialeko gertakarien inguruko informazioa biltzea eta grafiko errazak gauzatzeko.</p>	<p>7.1.1 Interes eta jakin-mina du behaketaren bidez inguruko elementuak ezagutu eta identifikatzeko.</p> <p>7.1.2 Egiten ditu erregistroak; interpretatzen ditu grafiko errazak, eta erabiltzen ditu informazioa bilatzeko oinarritzko tresnak.</p> <p>7.1.3 Egiten du, espazio oso ezagunetan, objektuen kokalekua deskribatzeko krokis sinplerik.</p>

Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7				
<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertze eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>	<p>1, 2, 4, 5, 7, 8</p>	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatzea, irtenbideak proposatzea eta argudiatzea, egindako prozesuari buruzko hausnarketa eginez.</p>	<p>8.1 Fenomenoen, behaketen edo bizitza natural zein sozialeko gertakarien inguruko informazioa biltzea eta galdera egokiak egitea, bere hurbileko inguruan behaketa sistematikoen arauak jarraituta zenbait tresna eta erregistro argiak erabiliz</p>	<p>8.1.1 Interesa eta jakin-mina du behaketaren bidez inguruko elementuak ezagutu eta identifikatzeko. 8.1.4 Egiten ditu behatutako fenomenoari buruzko informazio aipagarria lortzeko bide diren galderak. 8.1.5 Aipatzen ditu gertakari eta fenomeno argiei buruzko antzekotasunak eta desberdintasunak.</p>
<p>9. Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarrizko ezaugarrien ezaguera erabiltzea, eta ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, aldeztu aurretik erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu eta gauzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 7</p>	<p>1, 2, 8</p>	<p>9. Inguruko makinen aniztasuna eta osagaiak identifikatzea eta horien abantailak eta desabantailak antzematea; norberaren ziurtasunarekin eta energia aurreztearekin lotutako jokaera garatzeko.</p>	<p>9.1. Material eta substantziekin esperientzia errazak egitea autonomiaz, bai eta eguneroko bizitzako objektuak muntatzea eta desmuntatzea ere, eta horiek nola funtzionatzen duten eta modu egokian nola erabili deskribatzea.</p> <p>9.2. Indarrek objektuetan dituzten begi-bistako ondorioak hautematea,</p>	<p>9.1.1 Trebetasuna du objektuak muntatzeko eta desmuntatzeko; eta ea ezagutzen dituen horien elementuak eta atalak eta dakien zertarako diren. 9.1.2 Modu egokian erabiltzen ditu esperimenduak egiteko tresnak, eta ea ezagutu eta errespetatzen dituen prozesuak eskatzen dituen segurtasun-neurriak. 9.1.3 Behatu, esperimentatu eta ondorioak ateratzen ditu. 9.1.4 Azaltzen ditu esperientziaren nondik norakoak, bai eta objektuen muntatze eta desmuntatzea ere. 9.1.5 Jabetzen da prozesuan egindako ikasketabideaz. 9.1.6 Arduratzen da objektuak, materialak, erremintak... zaintzeaz.</p> <p>9.2.1. Antzeman eta ezagutzen ditu eguneroko bizitzako material eta</p>

			eta materialen funtsez-ko ezaugarriak identifi-katzea, aztertzea eta azaltzea, eta ezaugarriok bere eguneroko erabilerarekin lotzea.	substantzien ezaugarri fisikoak (kolorea, usaina, egitura, pisua/masa, gogortasuna, beste elementuekin konbinatzeko /nahasteko gaitasuna eta abar). 9.2.2. Lotzen ditu ezaugarri horiek eta objektu zein materialek dituzten erabilerak, inguruko hurbileko adibideak emanez. 9.2.3. Ezagutzen ditu behaketak egiteko oinarrizko tresnak. Badaki tresna horiek erabiltzen.
<p>10. Informazioa lortzeko eta ezagutza trukatzeko informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiltzea; haien eragina aztertzea, eta pertsonen eta haien ingurunearen ezaugarriak hobetzeko ematen duen laguntza balioestea, zenbait giza behar asetzen laguntzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>	2, 4, 5, 8	10.Ordenagailuaren oinarrizko osagaiak identifikatzea, zaintzea eta erabiltzea ikaste prozesua garatzeko eta horren bidez lortzen den laguntza balioestea , zenbait giza behar asetzen laguntzeko.	10.1 Ordenagailuaren oinarrizko osagaiak identifikatzea, zaintzea eta erabiltzea ikaste prozesuan.	10.1.1. Ordenagailuaren oinarrizko osagaiak identifikatzen , zaintzen eta erabiltzen ditu. 10.1.2. Erabiltzen ditu hainbat informazio-iturri eta euskarri (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...) eta ea baliatzen duen informazio hori sailkapenerako. 10.1.3. Jakin-mina eta interesa agertzen duen teknologiak erabiltzeko.
<p>11. Gatazkaren existentzia onartzea; ezberdintasunak gainditzeko mekanismo demokratiko gisa eta taldeen barne-aldaketarako faktore gisa erabiltzea, tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:3, 4</p>	6, 8	11. Hurbileko gatazken existentziaz ohartzea eta horiek bideratzeko hainbat mekanismo barneratzea eta elkarbizitarako oinarrizko arauak adostea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetza onuragarria lortzeko.	11.1 Hainbat testuingurutan, talde-lanean aritzen da helburu komunak lortzeko; lankidetzaz eta errespetu jarrerak aintzat hartzen ditu, eta hainbat mekanismo ezagutu eta erabiltzen ditu gatazkek bideratzeko .	11.1.1. Aktiboki hartzen du parte talde-lanean. 11.1.2. Taldekideekin berdintasunez eta errespetuz aritzen den lankidetzan. 11.1.3. Bere ideiak era lasai eta baketsuan defendatzen ikasi du. 11.1.4. Gatazken existentziaz ohartzen da. 11.1.5. Gatazkek bideratzeko hainbat mekanismo ezagutzen ditu. 11.1.6 Gatazkek bideratzeko ezintasunean, helduei eskatzen die.
			11.2 Bizikidetza demokratikoaren funtsezko zenbait balio ezagutzen ditu; batik bat, eskolan bete	11.2.1 Ezagutzen ditu eskolako bizikidetza-arau oinarrizkoak. 11.2.2 Ematen ditu bere ideiak eta

			<p>beharrekoak; eta, halaber, herritarrek bete beharreko oinarrizko arauak bete behar diren premiaz ohartzen da.</p>	<p>baliatzen den elkarriketaz barne-arauak adostasunez hobetzeko.</p> <p>11.2.3 Balioesten ditu arauak, bizikidetzak baketsua bermatzeko eta gatazkak ekiditeko bitarteko diren.</p>
<p>12. Berezko nortasuna eratzeari, norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatuko duten estrategien alde eginez, gizaki autonomo eta besteekin harremanean ari den gizartekide gisa garatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 3</p>	6, 8	<p>12. Nor bere burua ezagutzen hastea: emozioak eta sentimenduak identifikatzea, autoestimua egokia garatzeko eta besteekin harreman onuragarriak sortzeko eta norberaren esfortzua eta lana baliostea autonomia pertsonalean aurrera egiteko.</p>	<p>12.1. Emozioak eta sentimenduak identifikatzen ditu, autoestimua egokia garatzen ari da eta besteekin harreman onuragarriak sortzen ari da; eta norberaren esfortzua eta lana baliostea ikasten ari da autonomia pertsonalean aurrera egiteko.</p>	<p>12.1.1 Emozioak eta sentimenduak identifikatzen ditu.</p> <p>12.1.2. Autoestimua egokia garatzen ari da.</p> <p>12.1.3. Aktiboki hartzen du parte talde-lanean.</p> <p>12.1.4. Trukatzen ditu ideiak, sentimenduak eta proposamenak.</p> <p>12.1.5. Taldekideekin berdintasunez eta errespetuz aritzen da lankidetzan.</p> <p>12.1.6. Autonomia pertsonala garatzen ari da.</p>

Itziar Otaño eta Elena Montejo - Arabako Berritzeguneak

ARLOA: NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA

Oinarrizko Konpetentziak

1. Zientzia, teknologia- eta osasun-kulturarako gaitasuna
2. Ikasten ikasteko gaitasuna
3. Matematikarako gaitasuna
4. Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna

5. Informazioa tratatzeko eta teknologia-digitala erabiltzeko gaitasuna
6. Gizarterako eta herritartasunerako gaitasuna
7. Giza eta arte-kulturarako gaitasuna
8. Norberaren autonomiarako eta ekimenerako gaitasuna

Eduki Multzoak

1. Ingurunea eta hura iraunaraztea.
2. Izaki bizidunen aniztasuna.
3. Osasuna eta garapen pertsonala.

4. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza.
5. Aldaketak denboran zehar.
6. Materia eta energia.
7. Objektuak, makinak eta teknologiak.

Arloko helburuak	Oinarrizko Konpetentziak	2. zikloko helburuak	Ebaluazio irizpideak	Ebaluazio adierazleak
<p>1. Berezko ezaugarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea, onartzea eta aintzat hartzea; norberaren kulturaren ezaugarriak eta gainerako taldeekiko ezberdintasunak balioestea, gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea, eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p> <p>Eduki Multzoak: 4</p>	<p>6, 7, 8</p>	<p>1. Berezko ezaugarriak (portaera arauak, ohiturak, baloreak, hizkuntza, kultura...) dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea eta gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea (auzoa, herria, Araba, Autonomia Erkidegoa, ...) eta begirunezko jarrera garatzea betiere giza eskubideetan oinarrituz.</p>	<p>1.1. Herria, Araba eta Euskal Herrian izan ohi diren zenbait ohitura eta adierazpen kultural ezagutzen ditu, gizonek eta emakumeek batera egindako ekarpenen ondorio den aniztasun eta aberastasun kulturala balioetsiz.</p> <p>1. 2. Bizikidetzaren demokratikoaren funtsezko zenbait balio ezagutzen ditu; batik bat, familian, eskolan eta herrian\hauzoan bete beharrekoak; eta, halaber,</p>	<p>1.1.1. Antzematen ditu inguruko giza taldeak eta haien arteko harremanak.</p> <p>1.1.2. Errespetatzen ditu gainerako giza taldeen ohiturak eta bizimoduak.</p> <p>1.1.3. Sentikortasun-jarrerarik du gainerako pertsonen bazterkeria- eta bereizkeria-egoeren aurrean.</p> <p>1.1.4 . Aktiboki hartzen du parte bere taldean egiten diren ospakizunetan (urtebetetzeak, Olentzero, Inauteriak, euskararen jaia...), eta ea errespetatzen dituen beste kultura batzuetako kideek egin ditzaketen ekarpenak, enpatia-jarrerak adieraziz.</p> <p>1.1.5. Balioetsi eta errespetatzen ditu arbasoen ohiturak eta bizimoduak.</p> <p>1.1.6. Ezagutzen du herriaren iraganari buruzko informaziorik, kontakizunik eta esaera herrikoirik, eta interesa duen haiek iraunarazteko.</p> <p>12.1. Ezagutzen eta betetzen ditu familiako, eskolako eta herriko\hauzoko oinarrizkoak bizikidetzaren arauak.</p> <p>12.2. Ematen ditu bere ideiak eta baliatzen da elkarrizketaz barne-arauak adostasunez</p>

			herritarrek bete beharreko oinarrizko arauen premiaz ohartzen da.	betetzeko. 12.3. Balioesten ditu arauak, bizikidetzak baketsua bermatzeko eta gatazkak ekiditeko bitarteko diren aldetik.
<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, betiere erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatzuz; besteei lagunduz eta elkartzasunez jokatzuz; funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak aplikatuz; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta elkartzasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturen, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p> <p>Eduki Multzoak: 4,5</p>	2, 6, 7, 8	<p>2. Talde-jardueretan parte hartzean jarrera baikorra, arduratsua, solidarioa izatea, ezarritako arauak errespetatzea eta norberaren eta besteen ekarpenekiko begirunea izatea inolako bereizkeriarik egin gabe .</p>	<p>2.1. Ohiko testuingurutan, talde-lanean aritzen da helburu komunak lortzeko; lankidetzak eta errespetu jarrerak aintzat hartzen ditu, eta ez du onartzen inolako bereizkeriarik.</p>	<p>2.1.1. Aktiboki eta begirunez hartzen du parte talde-lanean.</p> <p>2. 1.2. Trukatzen ditu ideiak, sentimenduak eta proposamenak gelakideekin.</p> <p>2. 1.3. Egiaztatu eta balioesten ditu beste pertsona batzuek emandako azalpenak.</p> <p>2.1.4. Aurrera egiten du adostasunak lortzeko elkarrizketa- eta komunikazio-estrategia eraginkorrak erabiltzen, jardunbide demokratikoaren oinarrizko printzipioak betez.</p> <p>2.1.6. Bere ideiak era lasai eta baketsuan defendatzen ditu.</p>
<p>3. Euskal Herriko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea; ingurunearen antolaketa, ezaugarriak eta harremanak aztertzea eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartu eta ulertzea, gero eta konplexuagoak diren espazio-eremuen ezaugarriak aurrera egiteko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,4</p>	1, 7, 8	<p>3.Euskal Herriko eta, bereziki, Arabako natura-, gizarte- eta kultura- ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea (kokalekua, landaretza, fauna, eguraldia, elementu geografikoak, gizarte erakundeak, kultura alderdi esanguratsuak...); horien ezaugarri nabarmenak deskribatzea eta bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartzen hastea.</p>	<p>3.1. Animaliak eta landareak identifikatu eta sailkatzen ditu irizpide zientifikoei jarraituz.</p>	<p>3.1.1. Sailkatzen ditu izaki bizidun eta bizigabeak irizpide zientifiko sinpleei jarraituz: habitat, elikadura mota, ugalketa forma edo morfologia (izaki bizidunen kasuan), eta materiaren propietateak (bizigabeen kasuan).</p> <p>3.1.2. Agertzen du landareak eta animaliak zaindu eta kontserbatzeko jokabide aktiboa.</p> <p>3.1.3. Informazio-iturri, -baliabide eta -euskariak erabiltzen ditu (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...), bai sailkapenak egiteko, baita egindako lana ezaugarri emateko ere.</p>

			3.2. Euskal Herriko administrazioaren eta bizitza publikoan parte hartzen duten erakundeen zenbait funtzio azaltzen ditu, bai eta horiek gizartearen funtzionamendu politikoan duten eragina ere, eta erantzukizun kolektiboetan banakoen parte-hartzeak duen garrantzia balioesten du.	3.2.1. Ezagutzen du eskolaren eta udalaren antolakuntza; identifikatzen ditu hango kideen zenbait funtzio, eta, eskola-bizitzan. 3.1.2. Ezagutzen eta balioesten ditu ohiko udal-zerbitzuen funtzioak: liburutegia, kiroldegia, udaltzaingoa, zabor-bilketa... 3.1.3. Ezagutzen du bere ingurunekeo zenbait erakunde eta errespetu- eta lankidetzajarrera du haiekin.
4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohitura eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeari; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Osasuna gizabanakoaren eta komunitatearen ondasuna dela ulertaraztea da horren guztiaren helburua. Eduki Multzoak:3	1, 6, 8	4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak (dieta orekatua, aisaldia...) eta osasunari kalte egiten dioten -ohiturekiko jarrera kritikoa adieraztea; gorputzaren zentzumenak eta aparato nagusienak ezagutzea. Nork bere burua zaintzea eta maitatzea eta norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatzea, deskribatzea eta erregulatzea.	4.1 Elikadura- eta higiene-ohiturak, jarduera fisikoak eta aisiaren erabilera jakin batzuk identifikatzen ditu, eta baita osasunari kate egitendiotenak ere; horiek osasunean eta norberaren garapenean dituzten ondorioak modu kritikoan azaltzen ditu.	4.1. 1.Deskribatzen ditu elikadura, higiene eta aisaldia erabiltzean osasungarriak ez diren ohiturak, bai eta horiek osasunean dituzten ondorioak ere. 4.1. 2. Egiten du ohitura egokien kudeaketa elikadura- eta higiene-ohiturei, jarduera fisikoari, eta aisia erabiltzeari eta gozatzeari dagokienez. 4.1. 3. Aurrera egiten du bere burua ezagutzen eta jokabide osasungarri buruzko erabakiak hartzen. 4. 1.4 Gero eta autonomia eta espiritu kritiko zorrotzagoa duen ikus-entzunezko hedabideetan osasunarekin lotuta agertzen diren informazioei buruz.
5. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea , eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.	1, 6, 8	5. Gizakiak natur eta gizarte inguruan egindako esku-hartze batzuk(hiria, paisaia, baserri paisaia, errepideak, kutsadura...) izan duten eragina identifikatu eta aztertu, eta horiek ingurugiroa eta kultur ondarea zaintzen eta hobetzen laguntzeko jarrerak garatzea.	5.1 Eguneroko bizitzako adibideetatik abiatuta, baliabide naturalen erabilera garrantzitsuenak identifikatzen ditu eta abantailak eta desabantailak aipatzen ditu, eta ondasun edo zerbitzu batek izandako prozesua aztertzen du, sortzen denetik erabili edo kontsumitzen den arte.	5.1.1. Badaki baliabide naturalak agor daitezkeela, eta horiek era arrazionalen erabiltzeko beharra azaltzen du. 5.1.2. Zenbait ondasun eta zerbitzuren prozesuen adibiderik jartzen du (sortzen direnetik kontsumitu eta edo erabiltzen diren arte). 5.1.3. Ezagutzen eta ikertzen ditu ondasun eta zerbitzu bat sortzen denetik kontsumitu edo erabiltzen denera arteko prozesuko pausoetan erabiltzen diren baliabide naturalak. 5.1.4. Balioesten ditu ondasun eta zerbitzuak, eta pertsonentzat eta

<p>Eduki Multzoak:1, 2</p>			<p>5.2 Datuak bilduz eta neurketa-aparatuak erabiliz, inguru fisikoko zenbait faktoreen (erliebea, lurzorua, klima, landaretza) eta bizimodu eta portaeren arteko harremanak hauteman eta azaltzen ditu, eta oreka ekologikoa errespetatzeko jarrerak bereganatzea balioesten ditu.</p>	<p>ingurumenerako dituzten abantaila eta desabantailak adierazten ditu. 5.1.5. Gai da teknologiak ekonomian, ingurunean eta gizartean duen garrantzia adibideekin azaltzeko, bai eta inguru hurbilean eta globalean dituen zenbait ondorio adierazteko ere.</p> <p>5.2.1. Ezagutzen ditupersonen zenbait jarduera eta bizimoduren (etxebizitza mota, laborantza, paisaia, janzkera, berokuntza...) eta inguru fisikoko oinarritzko faktoreen (klima, erliebea, zenbait animalia- eta landare-espezie egotea) arteko harremanak. 5.2.2. Jabetzen da garapen iraunkorra bermatzeko baliabide natural horiek zaindu beharraz eta gai da behar hori azaltzeko. 5.2.3. Antzematen ditu gizakion bizimodu eta jarduerak ingurunean dituzten eragin positibo eta negatiboak (baliabideak, ingurumen-kalitatea, bizitza naturala, paisaia...). 5.2.4. Proposatzen du ingurumen-inpaktua murrizteko alternatibarik, eguneroko etxeko bizitza, ikastetxea eta/edo herria abiapuntutzat hartuta. 5.2.5. Ingurunearekiko errespetu-jarrera ageri du eta ekiten dien baliabide naturalak zaintzeko ekintzei.</p>
<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko.</p>	<p>1, 6, 7, 8</p>	<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz (hamarkada, mendea...) ekarritako aldaketa nagusiak ezagutzea eta aztertzea; eta ondare historiko, sozial eta kulturalarekiko begirunezko jarrera garatzea.</p>	<p>6.1. Adibide zehatzekin, gertakari historiko nabariekien lotutako eguneroko bizitzako alderdiren baten eboluzioa azaltzen du, iraupen, segida eta aldiberekotasun nozioak identifikatuz.</p>	<p>6.1. 1. Sailkatzen ditu denbora historikoaren oinarritzko nozioak: oraina /iragana/ etorkizuna, lehenagokoa/ondorengoa, iraupena eta aldiberekotasuna (-ren aurretik, -ren ostean, aldi berean, bitartean...) 6.1.2. Ezagutzen ditu garai historiko jakin bateko gizarte baten bizimoduaren adierazgarriak diren hondarrak, erabilerak, ohiturak, jarduerak, erremintak eta abar. 6.1.3. Adierazten ditu bere bizitzako gertakariak, bere familiaren eta herriaren historiatik abiatuta, eta denbora historikoaren oinarritzko alderdiak erabiliz: iragana, oraina, etorkizuna, lehenagokoa, ondorengoa, aldiberekoa.</p>

<p>Eduki Multzoak: 5</p>				<p>6.1.4. Erabiltzen ditu ahozko, entzunezko, ikusentzunezko... iturriak bere historia eta hurbileko familiaren historia berreraikitzeko. 6.1.5. Errespetatzen ditu gure arbasoen ohitura eta bizimoduak eta Euskal Herriko zein bere herriko kultura- eta natura-ondarea.</p>
<p>7. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneke egitate, kontzeptu eta prozesuak zenbakizko kodeen, grafikoaren eta kode kartografikoaren bidez interpretatu, adierazi eta irudikatzea eta horixe bera egitea errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak eta bestelakoak adierazten dituzten bestelako adierazleekin, norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzea lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7</p>	<p>1, 2, 4, 5, 7</p>	<p>7. Euskal Herriko natura, gizarte eta kultura eta Espainako estatuaren antolamenduaren gertaerak, egoerak, ideiak... ulertzea, adieraztea eta irudikatzea hainbat kode erabiliz (grafikoak, taulak, zenbakizkoak, mapak...), norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko.</p>	<p>7.1. Espazioaren nozioak (planoak eta mapak) eta puntu kardinalak erabiltzen ditu norbera ingurunean kokatzeko, zehaztutako espazioetan objektuak kokatzeko eta haien kokapena deskribatzeko, planoak eta eskala grafikodun mapak erabiliz.</p> <p>7.2. Fenomenoen, behaketen edo bizitza natural zein sozialeko gertakarien inguruko informazioa biltzen ditu eta grafiko errazak gauzatzen ditu.</p>	<p>7.1.1. Planoak ondo erabiltzen ditu ikasgelako elementuak kokatzeko. 7.1.2. Gai da paisaiako elementurik nabariena herriko planoan kokatzeko. 7.1.3. Hiriko planoaren erabiltzeko gai da kale bat, eliza bat, museo bat eta abar kokatzeko. 7.1.4. Gai da mapa edo plano batean eskala grafiko erraz bat interpretatzeko, eta han ibilbide zehatz bat egiteko biderik laburrena zehazteko. 7.1.5. Auzoko edo herriko plano edo mapa egiten duen eta/edo maketa egiten du.</p> <p>7.2.1. Fenomeno naturalak eta gizarte-ko inguruko erregistroak eta grafikoak egiten ditu. 7.2.2. Informazioa bilatzeko oinarriko tresnak erabiltzen ditu.</p>
<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertzeke eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7</p>	<p>1, 2, 4, 5, 7, 8</p>	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatzea, pentsatzea eta konpontzea, informazioa bilatzeko eta tratatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, argudiatuz eta, azkenik, ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzu.</p>	<p>8.1. Aurretik zehaztutako gertakari edo fenomeno nabarmenei buruzko informazioa lortzen du eta gertakari natural edo sozialei buruzko aurreikuspenak egiten ditu, oinarrizko iturrietatik (ingurua, liburuak, Internet...) abiatuta egindako behaketa zuzenetik eta zeharkatik lortutako datuak bilduz; lortutako emaitzak ezagutzera ematen ditu, hainbat euskarri erabiliz.</p>	<p>8.1.1. Txostenak eta galdetegiak jarraibideak errespetatuz egiten ditu; eta datuak ezaugarrien arabera banatuta jasotzen ditu eta esperimendu behaketatik abiatuta egiten ditu aurreikuspenak. 8.1.2. Erantzukizunez aritzen da ikasgelan, taldeko zereginetan, erabakiak hartuz, iritziak emanez eta gainerakoak errespetatuz. 8.1.3. Ekimenik eta sormenik ageri du ikerketa-lanak egiteko. 8.1.4. Sentsibilizatuta dago hedabideek iritziak sortzeko duten eraginarekin, batez ere publizitatearen eta kontsumoaren bidez. 8.1.5. Eraginkortasunez biltzen du informazioa ikastetxeko liburutegitik eta Internetetik. 8.1.6. Elkarrizketarik planifikatzen eta egiten du hainbat erakunde, gizarte-talde, lan eta</p>

				lanbideren funtzionamenduari buruzko informazioa lortzeko. 8.1.7. Azterlan egokiak egiten ditu eta hainbat euskarriren bidez jakinarazten ditu lortutako emaitzak (ahoz, idatziz, bitarteko digitalen bidez...), irudien, taulen, grafikoen, eskemen eta bestelako bitarteko batzuek lagunduta eta ikasitako hitz espezifikokoak erabiliz.
<p>9. Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarritzko ezaugarrien ezaguera erabiltzea, eta ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, alde zurreratik erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu eta gauzatzeko.</p> <p>Eduki Maltzoak:7</p>	1, 2, 8	<p>9.Inguruko makinen eta garapen teknologikoa gizakien lana errazteko egin eta egiten dituzten ekarpenen jakitun izatea eta Euskalerriko industria-sektoreak, lanbideak eta energia motaz jabetzea ingurumenean daukaten eragina baliostatzeke.</p>	<p>9.1.Objektu eta makin osagai nagusiak eta horietako bakoitzaren funtzioak aztertzen ditu; objekturen bat egiteko prozesu erraz bat planifikatzen eta egiten du, betiere talde-lanean lankidetzajarrera izanda, tresnak era egokian erabili eta zainduta, eta segurtasun-neurriak errespetatuta.</p> <p>9.2 Planetako energia-iturriak eta horiek lortzeko prozedura eta makinak identifikatzen ditu, energiaren erabilera praktikoen adibideak jartzen ditu, erabilera arduratsua aintzat hartzen du eta aurrezteko neurriak proposatzen ditu.</p>	<p>9.1. 1. Ezagutu eta azaltzen ditu makina edo objektu baten parteak eta gaita da parte bakoitza bere funtzioarekin lotzeko.</p> <p>9.1.2. Aplikatzeko objektu ezagutza matematiko eta teknologikokoak objektu errazak egiteko.</p> <p>9.1.3. Jarrera ona du talde-lanean, lankidetzarako ideiak aurkeztuz, besteen ideiak errespetatuz, praktika demokratikoa baliatuz eta inolako diskriminaziorik egin gabe.</p> <p>9.1.4. Baliosten du esfortuz, kontuz eta zehaztasunez egindako eskulana.</p> <p>9.1.5. Behar bezala erabili eta zaintzen ditu lanerako erremintak, tresnak eta objektuak, erabiltzean segurtasun-neurriak errespetatuz.</p> <p>9.2.1. Identifikatzen ditu energia-iturri arruntenak (haizea, eguzkia, erregaiak eta abar) eta ezagutzen du energia horiek gure eguneroko bizitzan duten erabilera.</p> <p>9.2.2. Deskribatzen ditu energiaren transformazio sinpleak (auto bat mugiarazteko behar den motorren errekuntza, lanparak funtzionatzeko behar duen energia elektrikoa ...).</p> <p>9.2.3. Baliosten du energia moten erabilera arduratsua.</p>

				9.2.4. Ematen du ideiarik ikastetxean, etxean eta taldean energia aurrezteko. 9.2.5. Badaki beroa energia-transferentzia dela behagarriak diren prozesu fisikoetan.
10. Informazioa lortzeko eta ezagutza trukatzeko informazio- eta komunikazio- teknologiak erabiltzea ; haien eragina aztertzea, eta pertsonen eta haien ingurunearen ezaugarriak hobetzeko ematen duen laguntza balioestea , zenbait giza behar asetzen laguntzeko. Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7	2, 4, 5, 8	10. Teknologia berriak erabiltzea informazio zehatza bilatzeko eta horiek ematen duten laguntza balioestea; iturri horiengandik lortutako informazioa era egokian aurkeztea .	10.1 Informazio zehatza lortzen du teknologia berriez baliaturik eta modu egokian aurkezten du .	10.1.1. Hainbat informazio-iturri, -baliabide eta -euskarri erabiltzen ditu (behaketa zuzena, argazkiak, IKTak, testuak...). 10.1.2. Antolatu eta aztertzen du jasotako informazioa (laburpenak, galdetegiak...) helburu jakin batekin. 10.1.4 Lortutako informazioa euskarri grafikoaren bidez azaltzen du. 10.1.5 Lortutako informazioa era txunkuna eta argia ematen du.
11. Gatazkaren existentzia onartzea ; ezberdintasunak gainditzeko mekanismo demokratiko gisa eta taldeen barne-aldaketarako faktore gisa erabiltzea, tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetzaren onuragarria lortzeko. Eduki Multzoak:3, 4	6, 8	11. Hurbileko eta gizarteko gatazken existentziaz ohartzea, aztertzea eta konponbide posibleak mahiagaineratzea eta horiek bideratzeko mekanismo sendoak barneratzea; eta elkarbizitzarako oinarriko arauak adostea eta betetzea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetzaren onuragarria lortzeko.	11.1 Testuinguru anitzetan sortzen diren gatazkez ohartzen da eta horiek bideratzeko mekanismoak mahaigaineratzen eta barneratzen ditu; eta adostutako elkarbizitzarako arauak betetzen ditu.	11.1.1 Testuinguru anitzetan sortzen diren gatazkek identifikatzen ditu. 11.1.2. Gatazkek bideratzeko hainbat mekanismo erabiltzen ditu. 11.1.3.Modu demokratikoan eta enpatiaz aurre egiten dien gatazkei.
12.Berezko nortasuna eratzea , norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatuko duten estrategien alde eginez, gizaki autonomo eta besteekin harremanean ari den gizartekide gisa garatzeko. Eduki Multzoak: 3	6, 8	12. Nor bere buruaren ahalmenak eta mugen kontzientzia hartzea, emozioak eta sentimentuak identifikatzea, deskribatzea eta bideratzea autoestimua egokia garatzeko eta besteekiko harreman onuragarriak sortzeko eta norberaren esfortzua eta lana baliostea autonomia pertsonalean aurrera egiteko	12.1. Emozioak eta sentimenduak bideratzen hasten da; autoestimua egokia garatzen ari da eta besteekiko harreman onuragarriak sortzen ari da. Norberaren esfortzua eta lana baliosten ditu autonomia pertsonalean aurrera egiteko.	12.1.1. Emozioak eta sentimenduak bideratzen ditu. 12.1.2. Autoestimua egokia garatzen ari da. 12.1.3.Erantzukizunez aritzen da taldeko zereginetan, erabakiak hartuz, iritziak emanez eta gainerakoena errespetatuz. 12.1.4. Ekimenik eta sormenik ageri du ikerketa-lanak egiteko. 12.1.5. Jarrera ona du, lankidetzarako ideiak aurkeztuz, besteekin ideiak errespetatuz eta inolako diskriminaziorik egin gabe. 12.1.6. Balioesten ditu beste pertsona

				batzuek emandako azalpenak. 12.1.7. Gero eta autonomia gehiago azaltzen du.
--	--	--	--	---

ARLOA: NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUERA

Oinarrizko Konpetentziak

1. Zientzia, teknologia- eta osasun-kulturarako gaitasuna	5. Informazioa tratatzeko eta teknologia-digitala erabiltzeko gaitasuna
2. Ikasten ikasteko gaitasuna	6. Gizarterako eta herritartasunerako gaitasuna
3. Matematikarako gaitasuna	7. Giza eta arte-kulturarako gaitasuna
4. Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna	8. Norberaren autonomiarako eta ekimenerako gaitasuna
Eduki Multzoak	
1. Ingurunea eta hura iraunaraztea.	4. Pertsonak, kulturak eta gizarte-antolakuntza.
2. Izaki bizidunen aniztasuna.	5. Aldaketak denboran zehar.
3. Osasuna eta garapen pertsonala.	6. Materia eta energia.
	7. Objektuak, makinak eta teknologiak.

Arloko helburuak	Oinarrizko Konpetentziak	3. zikloko helburuak	Ebaluazio irzpidetak	Ebaluazio adierazleak
<p>1. Berezko ezaugarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea, onartzea eta aintzat hartzea; norberaren kulturaren ezaugarriak eta gainerako taldeekiko ezberdintasunak balioestea, gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea, eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p> <p>Eduki Multzoak: 4</p>	6, 7, 8	<p>1. Berezko ezaugarriak (portaera arauak, ohiturak, baloreak, hizkuntza, kultura...) dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide-izatea (Euskal Herria, Espainia, Europa...) eta gainerako identitate, kultura eta herriak errespetatzea eta Giza Eskubideak errespetatu behar direla gogoratzea, hezkuntzaren kultura arteko dimentsioa sustatzeko asmoz.</p>	<p>1.1. Euskal Herriko kultura eta kultura unibertsalaren adierazpen nagusiak ezagutzen eta baliosten ditu eta Giza Eskubideak aintzat hartzen ditu.</p> <p>1.2. Bizikidetza demokratikoaren funtsezko zenbait balio ezagutzen ditu; eta, halaber, herritarrek bete beharreko oinarrizko arauen premiaz ohartzen da eta betetzen ditu.</p>	<p>1.1.1. Euskal Herriko kultura zein kultura unibertsalaren ondare nagusiak ezagutzen eta baliosten ditu.</p> <p>1.1.2. Estereotipoak eta edozein motatako bereizkeriak gainditzten ikasten ari da eta besteekiko enpatia garatzen ari da.</p> <p>1.2.1 Giza Eskubideak ezagutzen eta errespetatzen ditu.</p> <p>1.2.2. Balioesten ditu arauak bizikidetza baketsua bermatzeko eta gatazkak ekiditeko.</p> <p>1.2.3. Gai da bizikidetza egokirako arautegia adosteko eta betetzeko.</p>
<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, betiere erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatu; beste lagunduz eta elkartasunez jokatu; funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak aplikatu; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta</p>	2, 6, 7, 8	<p>2. Talde-jardueretan parte hartzea, erantzukizunaz eta era konstruktiboan jokatu; beste lagunduz eta elkartasunez jokatu; funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak aplikatu; guztion helburuak lortzeko norberaren eta besteen ekarpenak balioetsiz, eta elkartasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturaren, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p>	<p>2.1. Talde-lanean aritzen da erantzukizunaz, eta era konstruktiboan helburu komunak lortzeko; taldearen funtzionamendua printzipio demokratikoaz oinarriturik, inolako bereizkeriarik egin gabe.</p>	<p>2.1.1. Taldean lan egiteko jarrera arduratsua eta begirunezkoa azaltzen du.</p> <p>2.1.2. Elkarriketa eta eztabaidetan besteen ideiekiko eta ekarpenekiko ezberdintasunak onartzen ditu errespetuz eta tolerantziarekin.</p> <p>2.1.3. Talde lanean ekimena eta sormena agertzen ditu.</p> <p>2.1.4. Egiaztatu eta baliosten ditu beste kide batzuek egindako ekarpenak.</p> <p>2.1.5. Bere lanari buruzko gogoeta egiten du eta ondorioak ateratzen ditu.</p>

<p>elkartasunez komunitatearen alde eginez inolako bereizkeriarik gabe (generoan, arrazan, kulturean, erlijioan edo beste edozertan oinarritutako diskriminaziorik gabe).</p> <p>Eduki Multzoak: 4,5</p>				
<p>3. Euskal Herriko natura-, gizarte- eta kultura- ingurunearen elementu nagusiak identifikatzea; ingurunearen antolaketa, ezaugarriak eta harremanak aztertzea eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartu eta ulertzea, gero eta konplexuagoak diren espazio-eremuen ezagueran aurrera egiteko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,4</p>	<p>1, 7, 8</p>	<p>3.Euskal Herriko, Espainiako eta Europako natura, gizarte eta kulturako elementu nagusiak ezagutzea. Horien giza antolamenduaren ezaugarri eta ingurumenari zein bizi-kalitateari buruzko erabakiak hartzea eta ulertzea eta espazio-eremu horien arteko harremanak aztertzea.</p>	<p>3.1 Paisaia garrantzitsuenak deskribatzen ditu; horiek osatzen dituzten eragile fisikoak eta giza eragileak aztertzen ditu; lurraldeeen antolamendua eta gizakion jarduerak lurraldean duten inpaktuaren adibideak jartzen ditu, baita paisaiak zaintzea zein garrantzitsua den erakusten duten adibideak ematen ditu.</p> <p>3.2 Zenbait erakundetako aginte-organo nagusiak ezagutzen ditu (udalak, autonomia erkidegoak, Europar Batasuna, etab.), bai eta haien funtzioak ere; ohartzen da parte-hartze demokrati-koak eta zerbitzu publikoak Judeatzeak herritarrentzat garrantzia handia dutela.</p>	<p>3.1.1 Ezagutzen ditu Euskal Herriko, Espainiako eta Europako paisaia mota nagusiak eta haien arteko konparazioak (antzekotasun eta desberdintasunak). egiten ditu.</p> <p>3.1.2 Bereizten ditu paisaiaren funtsezko elementuak eta giza kokalekuen mota nagusiak ere.</p> <p>3.1.3 Ulertzen du gizakiaren esku-hartzeak paisaiak aldatzean eta/edo zaintzean duen garrantzia.</p> <p>3.1.4. Azaltzen ditu paisaiak babestu, zaindu eta berreskuratzeko zenbait neurri.</p> <p>3.1.5. Kokatzen ditu lurralde-antolamenduak dagozkien mapa politikoetan.</p> <p>3.1.6. Elementu fisikoak (ozeanoak, itsasoak, ibaiak, mendikateak...)dagozkien mapetan kokatzen ditu.</p> <p>3.2.1 Identifikatzen ditu zerbitzu publikoen erabilera nagusiak eguneroko bizitzako adibideen bidez, eta lotzen ditu zerbitzuok dagozkien administrazioekin.</p> <p>3.2.2 Badaki herritarren parte-hartzeak bere inguruko kudeaketa demokratikoa bermatzen duela eta modu positiboan balioesten du, eta hobekuntzarako proposamenak eranstu ditu udal-eremuaren barruan.</p> <p>3.2.3 Eskolan ardurak hartzen ditu.</p> <p>3.2.4 Identifikatzen ditu taldeetako</p>

				<p>bizikidetza arauak eta errespetatzen ditu pertsonen oinarrizko eskubideak eta betebeharrak.</p> <p>3.2.5 Balioa ematen dio arauak errespetatzeari, bai eta elkarrizketari ere, gatazkak konpontzeko ezinbesteko bidea den aldetik.</p> <p>3.2.6 Deskribatzen ditu administrazio bakoitzeko gobernu-organismoak eta haien funtzioak: udalekoa, lurraldekoa, erkidegokoa, estatukoa eta Europakoa.</p> <p>3.2.7 Balioesten du zerbitzu publikoak egindako kudeaketa guztiongan eragina duela.</p>
<p>4. Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohitura eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeari; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Osasuna gizabanakoaren eta komunitatearen ondasuna dela ulertaraztea da horren guztiaren helburua.</p> <p>Eduki Multzoak:3</p>	1, 6, 8	<p>4.Giza gorputzaren ezagutzatik ondorioztatzen diren osasun-ohiturak eta nork bere burua zaintzeko ohiturekin bat eginez jokatzeari; giza gorputzaren aukerak eta mugak errespetatuz, eta banakoen arteko ezberdintasunak (adina, sexua, ezaugarri fisikoak, nortasuna eta abar) onartuz eta errespetatuz. Gorputzaren funtzionamenduan sakontzea: aparatuek eta sistemak. Nork bere burua ezagutzea, maitatzea eta erregulatzea. Ekintza eta zereginak planifikatzea autonomiaz eta erabakiak hartzeko gai izatea.</p>	<p>4.1. Giza gorputzaren bizi-funtzioetan parte hartzen duten organo garrantzitsuenak identifikatzen eta kokatzen ditu, eta haien arteko interkonexioaz eta funtzionamendua-ren eta zenbait osasun-ohituren arteko harremanaz jabetzen da.</p>	<p>4.1.1 Badaki giza gorputzak nola funtzionatzen duen: Zelulak, ehunak, organoak, aparatuek eta sistemak.</p> <p>4.1.2 Era kritikoan aztertzen ditu bizimoduek osasunean eragiten dituzten ondorioak, eta lotzen ditu gorputzaren funtzionamendua eta zenbait osasun-ohitura.</p> <p>4.1.3 Onartzen ditu bere gorputza eta bere sexunortasuna; desberdintasunak era positiboan balioesten ditu.</p> <p>4.1.4 Badaki larrialdi-egoeretan nola jokatu behar den (adibidez: larrialdietarako telefonoak, ebakuazio arauak) eta gainera, ezagutu eta erabiltzen ditu bere burua eta besteak zaintzeko maniobra errazak: lehen laguntzak.</p> <p>4.1.5 Jarrera kritiko eta arrazoitua ageri du «Mirari-produktuei», botikei eta abarri buruzko iragarki eta propagandaren aurrean.</p>
<p>5. Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen aztertzea, eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.</p>	1, 6, 8	<p>5,Gizakiak ingurunean egindako esku-hartzeen zenbait adierazpen (industrializazioa, ibaiak, komunikabideak, kutsadura,...)aztertzea, eta horiek iraunkortasunaren parametroetatik kritikoki balioestea, betiere, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa defendatzearen eta berreskuratzearen, eta kultura-ondarea zaintzearen aldeko jokabideak bultzatzeko.</p>	<p>5.1 Gizakion portaerak ingurumenari era positibo edo negatiboan nola eragiten dion erakusten duten adibideak zehaztu, eta jarduera kaltegarrien zenbait efektu deskribatzen ditu (kutsadura, baliabideak neurrigabeki erabiltzea), pertsonetan, animalietan, landareetan eta haien inguruan. Arazoak</p>	<p>5.1.1 Azaltzen du nola eragiten dioten hainbat habitati -kide bizi (gizakiak barne) nahiz bizigabeeingurumeneko aldaketek, bai prozesu naturalen ondoriozkoek, baita giza jardueraren ondorio direnek ere.</p> <p>5.1.2 Ematen du adibiderik baliabide naturalak eguneroko bizitzan nola erabiltzen diren erakusteko eta azaltzen du baliabideok zaintzeko beharra.</p> <p>5.1.3 Identifikatzen ditu baliabide naturalak edo kontsumo edo erabilera ez-iraunkorrak, bai eta haien zenbait ondorio ere.</p> <p>5.1.4 Deskribatzen ditu kutsadura mota arruntak</p>

<p>aldeko jokabideak bultzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1, 2</p>			<p>saihesteko eta murrizteko aukerak proposatzen ditu eta naturaren babesaren aldeko jarrerak adierazten ditu.</p>	<p>efektuak eta adierazten du kutsadura nola saihestu edo murriztu daitekeen.</p> <p>5.1.5 Kontziente da gizakion jarduerak ingurumenari eragiten diola eta ematen du jarduera positiboan zein inpaktu negatiboan adibiderik.</p>
<p>6. Ikaslearen inguruko natura-, gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 5</p>	<p>1, 6, 7, 8</p>	<p>6. Ikaslearen inguruko natura - gizarte- eta kultura-ingurunean denboraren poderioz gertatutako aldaketa eta eraldaketak hautematea (Historiaurrea, Aro Klasikoa, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia, XX. mendeko mundua) eta kritikoki balioestea, eta aldaketa horien aldiberekotasun- eta segida-harremanak aztertzea, hortik eratorritako ezagutzak gainerako memento historikoak ulertzeko unean aplikatzeko</p>	<p>6.1 Iraganeko garaietako Euskal Herriko eta Espainiako gizartearen bizimoduen ezaugarri adierazgarrienak identifikatzen ditu— Historiaurrea, Erdi Aroa, aurkikuntzen aroa, garapen industrialaren aldia eta XX. mendea—, eta gertakizun garrantzitsuak denbora-lerroetan kokatzen ditu.</p> <p>6.2 Ingurune aldaketa eta transformazio sozial, kultural, ekonomiko eta teknologikoko zenbait prozesu (batik bat, globalizazioak eragindakoak) aztertu eta deskribatzen ditu, eta munduak egun bizi dituen desberdintasunen kausak identifikatu eta balioesten ditu.</p>	<p>6.1.1 Eguneroko bizitza-formen eboluzioaren adibiderik ematen du (etxebizitzan, janzkeran, familiaren eta gizartearen antolaketan, lan-formetan...) Euskal Herriko zein Espainiako gizarteetan eta historian zehar: gizarte primitiboak, Antzinaro Klasikoa, Erdi Aroa, Aro Modernoa eta Aro Garaikidea.</p> <p>6.1.2 Ezagutzen ditu Euskal Herriko iraganeko eta egungo ohiturak, tradizioak eta adierazpen kulturalak.</p> <p>6.1.3 Gai da familiaren historiaren friso historikoa egiteko, eta kokatzen ditu, denbora-lerro batean, Euskal Herriko eta Espainiako gertakari historiko adierazgarrienak.</p> <p>6.1.4 Topatzen ditu, Interneten, iraganeko Euskal Herriko eta Espainiako gizartearen tradizioak, kontakizunak, pertsonai aipagarrienak, istorioak, sinesmenak, esaerak eta bizimoduak.</p> <p>6.1.5 Antzematen ditu Euskal Herrian eta Espainian topatu daitezkeen askotariko ohitura, tradizio eta adierazpen kulturalak eta ageri du haiek ezagutzeko errespeturik eta interesik.</p> <p>6.2.1. Gertatutako aldaketak iraunkortasunaren ikuspegitik balioesten ditu.</p> <p>6.2.2. Jabetzen den bizitzan eta ingurunean komunikazioaren hobekuntzari eta teknologiari esker sortutako aldaketez eta ea balioesten dituen.</p> <p>6. 2.3. Deskribatzen ditu Euskal Herriko jarduera ekonomikoak, sozialak eta kulturalak Historian zehar.</p> <p>6.2.4. Identifikatzen ditu egun munduko herrien arteko desberdintasunak sortutako kausak.</p> <p>6.2.5. Herri eta pertsona kaltetuen aldeko</p>

				elkartasun jarrera adierazten du.
<p>7. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneke egitate, kontzeptu eta prozesuak zenbakizko kodeen, grafikoaren eta kode kartografikoaren bidez interpretatu, adierazi eta irudikatzea eta horixe bera egitea errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak eta bestelakoak adierazten dituzten bestelako adierazleekin, norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzea lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>	1, 2, 4, 5, 7	<p>7. Euskal Herria, Espainia, Europa eta Europar Batasuneko errealitate geografikoak, ekonomikoak, historikoak - Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneke gertaerak, egoerak, ideiak... ulertzea, adieraztea eta irudikatzea hainbat testu diskontinuak erabiliz- kronogramak, mapa kontzeptualak, kartesiar taulak, eskemak...- norberak bizi duen gizarte-errealitatea egoki ezagutzeko.</p>	<p>7.1 Ohiko ikurrak eta eskala grafikoak erabiliz, plano eta mapak egiten, interpretatzen eta erabiltzen ditu.</p>	<p>7.1.1 Deskribatzen du ardatz eta lerro irudikariak zertarako erabiltzen diren.</p> <p>7.1.2 Era egokian darabiltza ezagutza matematikoak eskalak eta grafikoak gauzatzekoan.</p> <p>7.1.3 Egin eta interpretatzen ditu irudikapen grafikoak espazioan.</p> <p>7.1.4 Informazioa ateratzen du irudikapen espazialeetatik (argazkiak, planoak, mapak...).</p> <p>7.1.5 Taldeari planoak eta mapak interpretatu eta oharrak azaltzen dizkio, ahoz eta idatziz eta estrategia eta tresna teknologiko egokiak erabiliz.</p>
<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertzeke eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p> <p>+ Eduki Multzoak:1,2,3,4,5,6,7</p>	1, 2, 4, 5, 7,8	<p>8. Ingurune hurbileko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta arazoak identifikatu, pentsatu eta konpontzea, informazioa tratatzeko eta bilatzeko estrategiak erabiliz, hipotesiak adieraziz, eta horiek frogatuz, irtenbide alternatiboak aztertzeke eta ikaskuntza-prozesuari berari buruz hausnartzeko.</p>	<p>8.1 Egoera edo arazo errazei buruzko txosten bat aurkezten du euskarri digitalean eta paperean; hainbat iturritatik informazioa jasota (zuzenekoak, liburuak, Internet...); lan-plangintzari jarraitu, eta ondorioak ateratzen ditu.</p>	<p>8.1.1 Plangintzarik egiten du hainbat iturritatik informazio esanguratsua lortzeko, aurrehipotesiak planteatuz eta informazio-iturrien bilketa sistematizatuz.</p> <p>8.1.2. Jaso eta hautatzen ditu, helburu zehatz batekin, egoerei eta gertakizunei buruzko hainbat iturritako datuak (iturri zuzenetakoak, liburuetakoak, komunikabideetakoak, Internetekoak...).</p> <p>8.1.3. Antolatuz eta aztertzen du jasotako informazioa (laburpenak, galdetegiak...) helburu jakin batekin, ondorioak ateratzeko.</p> <p>8.1.4. Ematen du lortutako konklusioen berri, kasuan kasuko metodo egokiena (grafikoa, idatziz...) eta forma komenigarriena hautatuz (horma-irudia, laburpena, koadroa...) eta ahalik eta era argienean, dela euskarri digitalean dela paperean.</p> <p>8.1.5. Era txukunean eta argiro azaltzen ditu lan-plangintza jakin bati jarraituz egindako prozesua, emaitzak eta ondorioak.</p>

<p>9. Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarrizko ezaugarrien ezaguera erabiltzea, eta ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, aldeztu erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu eta gauzatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:7</p>	<p>1, 2, 8</p>	<p>9.Euskal Herriko oinarrizko industriak, industria-birmoldaketa eta kooperatibismoaren garrantziaz jabetzea; Zenbait material, substantzia eta objekturi buruzko oinarrizko ezaugarrien ezaguera erabiltzea eta horien arteko harremanak ezartzea, ezagutza zientifiko-teknikoan aurrera egitea, aldeztu erabakitako helburua duten proiektu, gailu eta tresna sinpleak planifikatu, gauzatu eta arretaz eta erantzukizunaz erabiltzeko.</p>	<p>9.1 Argiak, elektrizitateak, magnetismoak, beroak edo soinuak gorputzetan duten eragina aztertzeko ikerketak errazak planifikatzen eta egiten ditu talde-lanean, eta emaitzak ezagutzera emateko erreminta egokiena hautatzen du.</p> <p>9.2 Objektu eta tresnak egiteko proposatutako arazo bati erantzuna ematea, energia-iturri, eragile(mekaniko) eta material egokiak erabiliz, behar bezalako eskutrebetasunez, eta banakako zein taldeko lana bateratuz.</p>	<p>9.1.1 Erantzuten die fenomeno fisiko eta kimikoei buruzko arazoei, esperientzia eta ikerketa txikiak eginez.</p> <p>9.1.2 Lan-hipotesiak aurkeztu, ikerketa garatu, frogak egin eta emaitzak eta ondorioak ateratzen ditu.</p> <p>9.1.3 Planifikatzen du esperientzia nola egin, beharrezkoa izango duen materiala prestatuz, eta denbora eta espazio egokiak kalkulatu.</p> <p>9.1.4 Bilatzen du ikerketa garatzeko behar duen informazioa, bere inguruan dauden baliabide teknologikoak erabiliz.</p> <p>9.1.5 Partekatzen du taldearekin ikerketaren prozesu osoa; eta modu argi eta txukunean aurkezten ditu ikerketaren emaitzak eta ondorioak bide egokiena erabiliz.</p> <p>9.2.1. Ezagutzen ditu energia-iturriak, bai eta nola erabiltzen diren ere; Hautatzen du energia-iturri egokiena eraikitzen ari den aparatuaren funtzionamendurako.</p> <p>9.2.2 Planifikatu eta burutzen ditu objektu edo tresnak egiteko proiektuak; bestalde, hartzen ditu aintzat norberaren eta besteen segurtasun-neurriak.</p> <p>9.2.3 Hartzen du kontuan materialen erabileraren ingurumen-inpaktua, eta birzikla daitezkeen materialak erabiltzen ditu, ahal den neurrian.</p> <p>9.2.4. Erabiltzen du hainbat eragile mekanikori buruzko ezagutza (gurpila, balazta, etengailua, biela, engranajea, malgukia, txirrika) proiektuan aplikatzeko.</p> <p>9.2.5. Arduraz egiten ditu banakako lanak.</p> <p>9.2.6. Badaki taldean lankidetzan aritzen, taldekideak berdintasunez tratatuz eta guztion helburuak lortzeko elkarriketa eta adostasuna nahitaezko erremintatza hartuz.</p> <p>9.2.7. Behar bezala aplikatzen ditu ezagutza matematiko eta teknologikoak.</p> <p>9.2.8. Egiten du ikaste-prozesuari buruzko gogoeta.</p>
<p>10. Informazioa lortzeko eta ezagutza trukatzeko informazio- eta komunikazio-teknologiak erabiltzea; haien eragina aztertzea, eta pertsonen eta haien</p>	<p>2, 4, 5, 8</p>	<p>10.Informazioaren teknologiek emandako baliabide bakunak erabiltzea komunikatzeko eta elkarlanean aritzeko eta lan-plana erregistratzeko teknika gisa txostenak egitea; ondorioak ahoz eta idatziz ezagutzera ematea informazioa elkar</p>	<p>10.1 Egoera edo arazo errazei buruzko txosten bat aurkezten du euskarri digitalean eta paperean; hainbat iturritatik informazioa jasota (zuzenekoak, liburuak,</p>	<p>10.1.1 Plangintzarik egiten du hainbat iturritatik informazio esanguratsua lortzeko, aurrehipotesiak planteatuz eta informazio-iturrien bilketa sistematizatuz.</p> <p>10.1.2. Jaso eta hautatzen ditu, helburu zehatz batekin, egoerei eta gertakizunei buruzko hainbat</p>

<p>ingurunearen ezaugarriak hobetzeko ematen duen laguntza balioestea, zenbait giza behar asetzen laguntzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 1,2,3,4,5,6,7</p>		<p>trukatzeko.</p>	<p>Internet...); lan-plangintzari jarraitu, eta ondorioak ateratzen ditu.</p>	<p>iturritako datuak (iturri zuzenetakoak, liburuetakoak, komunikabideetakoak, Internetekoak...).</p> <p>10.1.3. Antolatu eta aztertzen du jasotako informazioa (laburpenak, galdetegiak...) helburu jakin batekin, ondorioak ateratzeko.</p> <p>10.1.4. Ematen du lortutako konklusioen berri, kasuan kasuko metodo egokiena (grafikoa, idatziz...) eta forma komenigarriena hautatuz (horma-irudia, laburpena, koadroa...) eta ahalik eta era arginean, dela euskarri digitalean dela paperean.</p> <p>10.1.5. Era txukunean eta argiro azaltzen ditu lan-plangintza jakin bati jarraituz egindako prozesua, emaitzak eta ondorioak.</p>
<p>11. Gatazkaren existentzia onartzea; ezberdintasunak gainditzeko mekanismo demokratiko gisa eta taldeen barne-aldaketarako faktore gisa erabiltzea, tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetzatza onuragarria lortzeko.</p> <p>Eduki Multzoak:3, 4</p>	<p>6, 8</p>	<p>11.Hurbileko, gizarteko eta munduko gatazkaren existentziak ohartzea, aztertzea eta konponbide posibleaz eztabaidatzea eta argudiatzea eta eguneroko bizimoduan aplikatzea tratu txarrak eta jazarpenak eragozteko eta bizikidetzatza onuragarria lortzeko.</p>	<p>11.1 Testuinguru anitzetan sortzen diren gatazkez ohartzen da eta horiek bideratzeko mekanismoak mahaigaineratzen, barneratzen eta, beren mailan, erabiltzen ditu; eta elkarbizitzarako arauak adosten eta betetzen ditu.</p>	<p>11.1.1. Testuinguru anitzetan sortzen diren gatazkek identifikatzen ditu.</p> <p>11.1.2. Gatazkek konpontzeko forma demokratikoak identifikatu eta barneratzen ditu.</p> <p>11.1.3. Gatazkek bideratzeko hainbat mekanismo erabiltzen ditu.</p> <p>11.1.4. Modu demokratikoan eta enpatiaz aurre egiten die gatazkei.</p>
<p>12.Berezko nortasuna eratzea, norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatuko duten estrategien alde eginez, gizaki autonomo eta besteekin harremanean ari den gizartekide gisa garatzeko.</p> <p>Eduki Multzoak: 3</p>	<p>6, 8</p>	<p>12.Berezko nortasuna eratzea eta estrategia egokiak erabiltzea norberaren lorpen, esfortzu- eta hobetze-motibazioa sustatzeko eta gizaki autonomo eta sozial gisan garatzeko.</p>	<p>12.1. Emozioak eta sentimenduak bideratzen hasten da; autoestimua egokia garatzen ari da eta besteekiko harreman onuragarriak sortzen ari da.</p> <p>12.2. Norberaren esfortzua eta lana baliosten ditu autonomia pertsonalean</p>	<p>12.1.1. Emozioak eta sentimenduak bideratzen ditu.</p> <p>12.1.2. Autoestimua egokia garatzen ari da.</p> <p>12.1.3. Jarrera ona du, lankidetzarako ideiak aurkeztuz, besteen ideiak errespetatuz, praktika demokratikoa baliatuz eta inolako diskriminaziorik egin gabe.</p> <p>12.1.4. Bere ideiak asertiboki defendatzen ditu.</p> <p>12.1.5. Aurrera egiten du adostasunak lortzeko elkarrizketa- eta komunikazio-estrategia eraginkorrek erabiltzen, jardunbide demokratikoaren oinarriko printzipioak betez.</p> <p>12.1.6. Egiaztatu eta balioesten ditu beste pertsona batzuek emandako azalpenak.</p> <p>12.2.1. Gai da plangintza egokia burutzeko helburu pertsonalak eta akademikoak lortzeko.</p> <p>12.2.2. Norberaren esfortzua eta lana baliosten ditu planteatutako helburuak lortzeko.</p> <p>12.2.3. Gero eta autonomia pertsonala handiago</p>

			aurrera egiteko.	adierazten du.
--	--	--	------------------	----------------

Itziar Otaño eta Elena Montejo - Arabako Berritzeguneak